

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI**

**UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE
TİCARETİ SUÇLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA ASENA TÜRKOĞLU SEÇMEZ

İSTANBUL, 2025

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI**

**UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE
TİCARETİ SUÇLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DERYA ASENSA TÜRKOĞLU SEÇMEZ
(220151006)**

**Danışman
(Doç. Dr. Hüseyin Aydın)**

İSTANBUL, 2025

31/01/2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 220151006 numaralı Derya Asena Türkoğlu Seçmez'in hazırladığı "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 31/01/2025 Cuma, günü saat 14:30'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. Doç Dr. Hüsayin Aydın (Danışman)	Kabul
2. Prof. Dr. Murat Balcı	Kabul
3. Prof. Dr. Mehmet Emin Alşahin	Kabul
4.	
5.	
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Derya Asena Türkoğlu Seçmez

Pars ve Paris'e...

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

Derya Asena Türkoğlu Seçmez

ÖZET

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları Türk Ceza Kanunu’nun üçüncü kısmında yer alan “*Topluma Karşı Suçlar*” başlığının üçüncü bölümünde yer alan “*Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*” bölümünde düzenlenmiştir. Korunan hukuki yarar kamu sağlığı olup suçtan zarar gören tüm toplumdur. Bu nedenle şikâyet tabi suçlardan değildir, soruşturulması ve kovuşturulması resen yürütülür. Uygulamada failin kastının belirlenmesi, eylemin niteliğinin belirlenmesi, işlenen suçun kullanım suçlarından ayrıştırılması, etkin pişmanlık uygulaması ve cezanın belirlenmesi hallerinde sıkça görüş ayrılıklarına rastlanmaktadır. Türk Ceza Kanunu ve çalışmamızda değindiğimiz bazı kanunlarda konuya ilişkin düzenlemeler olsa da öğretideki görüşler ve Yargıtay uygulamaları suçun değerlendirmesinde yol gösterici olmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin türleri, tarihsel gelişimi, uluslararası sözleşmeler, topluluklar ve mukayeseli hukuktaki yeri incelenmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümü, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının vasıflandırılması hususunda detaylı bir inceleme içermekle, üçüncü bölümde muhakeme usulü, yaptırımları ve zamanaşımı konusu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde, İmal, Ticaret, Suç Unsuru, Uyuşturucu Suçları.

CRIMES OF DRUG OR STIMULANT MANUFACTURING AND TRADING

Derya Asena Türkoğlu Seçmez

ABSTRACT

Crimes of manufacturing and trading narcotic and stimulant substances are regulated in the "Crimes Against Public Health" section in the third section of the "Crimes Against Society" section of the Turkish Penal Code. The protected legal interest is public health and the entire society damaged by the crime. For this reason, it is not a crime subject to complaint, its investigation and prosecution are carried out ex officio. In practice, disagreements are frequently encountered in determining the intent of the perpetrator, determining the nature of the action, separating the crime committed from use crimes, applying effective repentance and determining the punishment. Although there are regulations on the subject in the Turkish Penal Code and some of the laws we mentioned in our study, the opinions in the doctrine and the practices of the Supreme Court provide guidance in the evaluation of the crime.

In the first part of our study, the types of narcotic and stimulant substances, their historical development, international agreements and societies, and their place in comparative law were examined. The second part of our study includes a detailed examination of the qualification of crimes of manufacturing and trading drugs and stimulants, and in the third part, the procedure, sanctions and statute of limitations are examined.

Keywords: Narcotic or Stimulant Substance, Production, Trade, Criminal Element, Drug Crimes.

ÖN SÖZ

“Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları” başlığını taşıyan bu tez, 31.01.2025 tarihinde Doç. Dr. Hüseyin AYDIN, Prof. Dr. Murat BALCI, Prof. Dr. Mehmet Emin ALŞAHİN’den oluşan jüri önünde savunulmuş ve oybirliği ile kabul edilmiştir.

İlk olarak, yüksek lisans tez konusunun seçim aşamasından başlayarak çalışmamın sonuçlanmasına kadar geçen tüm bu süreçte katkılarını esirgemeyerek tez danışmanlığımı üstlenen, beni en başından beri yüreklendiren ve her fikrimi destekleyen sevgili hocam Prof. Dr. Murat BALCI ve son dönem tez danışmanlığında yanımda olma teveccühünü göstererek bu süreci nihayete erdirmemi sağlayan sevgili hocam Doç. Dr. Hüseyin AYDIN’a,

Lisans eğitimimde öğrencisi olma şansına sahip olduğum ve jürimde olmayı kabul eden Prof. Dr. Mehmet Emin ALŞAHİN’e ve yine bu süreçte her türlü sorunumda yanımda olan, desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Dr. Ömer Özmen BAŞTÜRK ve Arş. Gör. Emre Oğuz MERİÇ’e,

Mesleki faaliyetimin de devam ettiği yüksek lisans tezimin yazımı sırasında, tüm yoğunluğumun arasında, sırtımdaki yükü azaltan ve her koşulda destekçim olan sevgili eşim İbrahim SEÇMEZ’e ve bu süreçte desteğini esirgemeyen çalışma arkadaşım İpek ALDATMAZ’a,

Doğduğum günden itibaren hep iyi yetiştirilmiş evlatlar olmamız için çabalayan, maddi ve manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen, bulunduğum mevkinin mimarı olan canım babam Metin TÜRKOĞLU ve canım annem Leyla TÜRKOĞLU’na,

Eğitim öğretim hayatım boyunca bana her zaman destek olan, beni cesaretlendiren ve hem motivasyon kaynağım hem de idolüm olan ablalarım Asiye Elvan BELLİCİ ve Hülya DURMAZ’a teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Ocak, 2025

Derya Asena Türkoğlu Seçmez

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI, TÜRLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, ULUSLARARASI HUKUKTAKİ YERİ, SÖZLEŞMELER VE MUKAYESELİ HUKUK	3
1.1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI.....	3
1.2. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TÜRLERİ.....	4
1.2.1. Bitki Kökenli Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler	4
1.2.1.1. Afyon ve Türevleri	4
1.2.1.1.1. Afyon	4
1.2.1.1.2. Morfin	5
1.2.1.1.3. Baz Morfin	6
1.2.1.1.4. Eroin.....	6
1.2.1.1.5. Kodein	6
1.2.1.2. Kokain ve Türevleri	7
1.2.1.2.1. Kokain	7
1.2.1.2.2. Crack	8
1.2.1.3. Kenevir ve Türleri	8
1.2.1.3.1. Esrar	9
1.2.1.3.2. Kubar Esrar	9
1.2.2. Sentetik Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler	9
1.2.3. Kimyasal Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
2. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ VE CUMHURİYET DÖNEMLERİNDE UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI.....	12
2.1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ.....	12
2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ.....	13
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	14
3. ULUSLARARASI HUKUKTA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİ.....	14
3.1. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER.....	14
3.1.1. 1909 Şanghay Afyon Sözleşmesi.....	14

3.1.2.	1912 Lahey Afyon Sözleşmesi	15
3.1.3.	1914 Lahey Afyon Konferansı.....	15
3.1.4.	1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi	16
3.1.5.	1931 Cenevre Afyon Protokolü	16
3.1.6.	Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi.....	17
3.1.7.	Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü	17
3.1.8.	1953 New York Afyon Protokolü.....	18
3.1.9.	Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi.....	18
3.1.10.	1971 Psikotropik Maddelere Dair Sözleşme.....	19
3.1.11.	1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.....	20
3.2.	ULUSLARARASI KURULUŞLAR	20
3.2.1.	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)	20
3.2.2.	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu.....	21
3.2.3.	Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasa Dışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK)	22
3.2.4.	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları.....	22
3.2.5.	Dünya Sağlık Örgütü (WHO)	22
3.2.6.	Pompidou Grubu	22
3.2.7.	Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA)23	
3.2.8.	Mini Dublin Group.....	23
3.2.9.	Avrupa Polis Ofisi (Europol)	23
3.2.10.	Güneydoğu Çalışma Grubu.....	24
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM		25
4. MUKAYESELİ HUKUKTA YER ALAN DÜZENLEMELER.....		25
4.1. ALMANYA.....		25
4.2. HOLLANDA.....		26
4.3. İTALYA		28
4.4. BİRLEŞİK KRALLIK		29
4.5. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ		30
4.6. RUSYA FEDERASYONU.....		30
BEŞİNCİ BÖLÜM		32
5. TÜRK CEZA KANUNU'NDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI		32
5.1. GENEL OLARAK		32
5.2. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI.....		33
5.2.1.	Kavram.....	33

5.2.2.	Korunan Hukuki Değer	33
5.2.3.	Tipiklik.....	34
5.2.4.	Maddi Unsur	35
5.2.4.1.	Fiil	35
5.2.4.1.1.	İmal Etmek, İthal Etmek, İhraç Etmek.....	36
5.2.4.1.1.1.	İmal Etmek	36
5.2.4.1.1.2.	İthal Etmek	39
5.2.4.1.1.3.	İhraç Etmek	40
5.2.4.1.2.	Satmak, Satışa Arz Etmek, Başkalarına Vermek, Sevk Etmek, Nakletmek, Depolamak, Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak.....	43
5.2.4.1.2.1.	Satmak.....	43
5.2.4.1.2.2.	Satışa Arz Etmek.....	45
5.2.4.1.2.3.	Başkalarına Vermek	47
5.2.4.1.2.4.	Sevk Etmek	48
5.2.4.1.2.5.	Nakletmek	49
5.2.4.1.2.6.	Depolamak	50
5.2.4.1.2.7.	Satın Almak.....	51
5.2.4.1.2.8.	Kabul Etmek.....	51
5.2.4.1.2.9.	Bulundurmak.....	52
5.2.4.1.3.	TCK md. 188/7’de Düzenlenen Suçun Tipik Hareketleri.....	53
5.2.4.1.3.1.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmama	53
5.2.4.1.3.2.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılma	54
5.2.4.1.3.3.	İthal veya İmali Resmî Makamların İznine Bağlı Olma	54
5.2.4.2.	Netice	55
5.2.4.3.	Nedensellik Bağı	56
5.2.5.	Manevi Unsur.....	56
5.2.6.	Hukuka Aykırılık Unsuru.....	57
5.3.	NİTELİKLİ UNSURLAR	58
5.3.1.	Daha Az Ceza Verilmesini Gerektiren Nitelikli Unsur.....	58
5.3.2.	Daha Fazla Ceza Verilmesini Gerektiren Nitelikli Unsur.....	58
5.3.2.1.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Sayılan Kişinin Çocuk Olması	58
5.3.2.2.	Suçun Konusunun Belirli Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler Olması	59
5.3.2.3.	Suçun En Az Üç Kişi Tarafından Birlikte İşlenmesi	60
5.3.2.4.	Suçun Bir Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi	61
5.3.2.5.	Suçun Bazı Meslek Mensupları Tarafından İşlenmesi.....	62
5.3.2.6.	Suçun Belirli Yerlerde İşlenmesi	63
5.4.	SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ.....	63
5.4.1.	Teşebbüs.....	63
5.4.1.1.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal Etme Suçuna Teşebbüs	64

5.4.1.2.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İthal Etme Suçuna Teşebbüs	65
5.4.1.3.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İhraç Etme Suçuna Teşebbüs	65
5.4.1.4.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçuna Teşebbüs	66
5.4.2.	İştirak.....	67
5.4.3.	İçtima.....	68
5.5. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SUÇLARINDA ETKİN		
PİŞMANLIK.....		70
5.5.1.	Genel Olarak	71
5.5.1.1.	Resmî Makamlar Tarafından Haber Alınmadan Önce Etkin Pişmanlık	72
5.5.1.1.1.	Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık	72
5.5.1.1.2.	Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Alan, Kabul Eden veya Bulunduran Kişinin Etkin Pişmanlıkta Bulunması.....	73
5.5.1.2.	Resmî Makamlar Tarafından Haber Alındıktan Sonra Etkin Pişmanlık	73
5.5.1.3.	Uyuşturucu Kullanma Suçlarında Kişinin Soruşturma Başlamadan Tedavi İçin Sağlık Kuruluşuna Başvurması Hali	74
5.5.2.	Zaman Bakımından Konunun Değerlendirilmesi	75
5.5.3.	Unsurları Yönünden Konunun Değerlendirilmesi	75
5.5.4.	Etkin Pişmanlık Uygulamasının Sonuçları	77
ALTINCI BÖLÜM		79
6. MUHAKEME, YAPTIRIM, ZAMANAŞIMI		79
6.1. MUHAKEME		79
6.1.1.	Soruşturma ve Kovuşturma Koşulları	79
6.1.2.	Yetkili ve Görevli Mahkeme.....	80
6.1.3.	Koruma Tedbirleri.....	80
6.1.4.	Soruşturma Usulleri	82
6.1.5.	Kovuşturma Usulleri	82
6.1.6.	İspat	82
6.2. YAPTIRIM		83
6.2.1.	Cezalar.....	83
6.2.2.	Güvenlik Tedbirleri.....	84
6.2.2.1.	Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma	85
6.2.2.2.	Müsadere	85
6.2.2.3.	Tekerrür.....	86
6.2.2.4.	Tüzel Kişilere Özgü Güvenlik Tedbirleri	87
6.2.3.	İdari Para Cezası	87
6.3. ZAMANAŞIMI.....		88
SONUÇ		91
KAYNAKÇA		95

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CGK	: Ceza Genel Kurulu
E.	: Esas
f.	: Fıkra
K.	: Karar
md.	: Madde
s.	: Sayfa/sayfalar
S.	: Sayı
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SKAD	: Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
Y.	: Yargıtay
v.d.	: Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	: Basım yeri yok

GİRİŞ

Asırlar boyunca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin bulunduğu, pek çok alanda kullanıldığı ve bu maddelerden fayda sağlandığı bilinmektedir. İnsanlığın gelişimi sürecinde uyuşturucu ve uyarıcı madde konusu bazen problemlerin çözümü olarak görüldüğü için ekonomi, siyaset, tıp bilimleri gibi pek çok alanda yer edinmiştir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler sorunu yalnızca ceza hukukunun değil, diğer pek çok hukuk dalının da ilgisini çekmiş ve güncelliğini korumaya devam etmektedir.

Ancak insanlığın gelişim süreci içerisinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kötüye kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu nedenle tüm dünyaca uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasa dışı ve kötüye kullanımı hususunda büyük bir mücadele verilmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda suçtan zarar gören toplumdur, kamu düzenidir. Bu nedenle kullanma suçlarında önemli olan bireylerin tedavisi ile topluma geri kazandırılması iken imal ve ticaret suçları ağır yaptırımlar görmüş ve görmeye de devam etmektedir.

Nitekim topluma geri kazandırılmayan ve kaybedilen bağımlılar nedeniyle uyuşturucu madde pazarı gün geçtikçe genişlemekte, buna bağlı olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları çok geniş tabana yayılmaktadır. Ucu terörün finansmanına kadar dokunan, suç örgütlerinin önemli bir gelir kaynağı olan bu suç ile mücadele uluslararası düzeydedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanımının bir suç olmaktan öte toplumun ve kamunun sağlığı olarak görülmesi; imal ve ticaretinin ise öncelikli olarak kamunun sağlığını tehdit ettiğini kabul etmek gerekmektedir. Nitekim kanuni düzenleme de bu şekildedir. Ancak kanun, lafzi itibarıyla oldukça genel düzenlemeler içermektedir. Bu da uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının muhakeme ve yaptırım usulünün zaman içerisinde uygulama ile şekillenmesine yol açmıştır. Bu nedenle uygulamada çeşitlilikler görülmektedir.

Çalışmamızın birinci bölümünde uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramı, uyuşturucu veya uyarıcı madde türleri, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin tarihsel gelişimi ve uluslararası sözleşmeler ve topluluklar ile mukayeseli hukuktaki düzenlemelere yer verilecektir.

Kanun koyucu, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde birbirinden farklı üç suç türü düzenlemiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi; uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkasına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması; uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddenin ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi olarak üç farklı suç grubu tanımlanmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde bu üç suç tipi, iç hukukumuzda yer alan hükümler ve Yargıtay kararları ile doktrindeki görüşler ışığında irdelenecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise muhakeme usulü, suçun yaptırımını ve zamanaşımını uygulamasına ilişkin bilgilere değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI, TÜRLERİ, TARİHSEL GELİŞİMİ, ULUSLARARASI HUKUKTAKİ YERİ, SÖZLEŞMELER VE MUKAYESELİ HUKUK

1.1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri keskin sınırlar içerisinde tanımlamak mümkün değildir. Genel olarak kişinin bilincini zayıflatan, algılarını yavaşlatan ya da uyarıcı, keyif verici, uyuşturucu ya da uyarıcı etkileri olan ve haricen alınan maddelerdir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin sınıflandırılması, kullanım amacı ve kimler tarafından kullanılabileceği suçla mücadelede önem arz etmektedir.

Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinin gerekçesine göre; *“...Burada uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilaç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlamasıdır. Böylece psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir...”* denilerek kanun maddesi ile suçun unsuru olan uyuşturucu veya uyarıcı madde türlerine sınırlama getirilmemiştir.¹

Uyuşturucu maddeler kimyasal içeriklerine, vücuda alınış biçimlerine, alınış miktarlarına, kullanım sıklıklarına ve bünyeye göre kullanıcı üzerinde farklı etkilere yol açabilmektedir.² Dünya Sağlık Örgütü, uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramlarını etkilerinden yola çıkarak tanımlamakta; dolayısıyla saymak suretiyle sınırlandırmamaktadır. Bitkisel ya da yapay kökenli olması, merkezi sinir sistemini

¹ Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet – Yenidünya, Ahmet Caner. Gerekçeli Ceza Kanunları, 13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 215.

² Sevdin, Ali Erem. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 24.

etkileyerek fiziksel veya ruhsal bağımlılığa yol açması, kullanan kişide kullanım miktarını artırma ihtiyacı yaratması, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre bu kategoride yer alan maddelere özgü etkilerdir.³ Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'na göre uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin meydana getirdiği bağımlılık; kullanılması halinde kullanıcıda ve toplumda zarar meydana getiren, kaçınılmaz bir arzu ve kullanılan miktarı artırma isteği uyandıran, yeniden kullanımda alışkanlık yaratan, kullanılmaması halinde yoksunluğa bağlı ruhsal ve fiziksel belirtiler meydana getiren zehirlenme hali olarak tanımlanmıştır.⁴

1.2. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE TÜRLERİ

Birçok alanı ilgilendirmesi nedeniyle uyuşturucu maddeleri sınıflandırmak hem zordur hem de sağlıklı bir netice vermeyecektir. Devamlı olarak yeni uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin piyasada yer almasından dolayı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kesin olarak tanımını yapmak da mümkün değildir. Merkezî sinir sistemi üzerindeki etkileri ile bitkisel veya sentetik kökenli olmalarına göre uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin gruplandırılması mümkündür.⁵

1.2.1. Bitki Kökenli Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler

1.2.1.1. Afyon ve Türevleri

1.2.1.1.1. Afyon

Kelime itibariyle Arapça kökenli olan afyon, haşhaşın erişkin olmayan kapsüllerinin çizilmesi sonucu elde edilen afyon sütünün yoğunlaşarak katılaşmasından elde edilmektedir.⁶ Kapsül, tek başına uyuşturucu özellik taşımamaktadır. Kapsülden akan afyon sütü, havayla temas ettikçe katılaşır ve kahverengi bir renk alır. Afyon, en eski uyuşturucu maddelerdendir. Ham afyon, tıbbi afyon, hazırlanmış afyon şeklinde gruplandırılır.⁷

³ **Karakas Doğan, Fatma.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 11.

⁴ **Yokuş Sevik, Handan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 51.

⁵ **Öner, Mehmet Zülfi.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde İmal ve Ticareti Suçları, 1. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 11.

⁶ **Yokuş Sevik.** a.g.e., s. 38-39.

⁷ **Yokuş Sevik.** a.g.e., s. 39.

Haşhaş bitkisinin değeri, elde edilen morfinin yüzdesinin yüksekliğiyle ölçülür. Afyonun keskin, hoş olmayan bir kokusu ve acı bir tadı vardır. Birleşiminde yaklaşık olarak %10 morfin, %0,5 kodein, %0,6 narkotin bulunmaktadır.⁸ Ayrıca afyonun içeriğinde şeker, protein, kauçuk yağı gibi maddeler ile sayıları 25'i aşan alkaloit olarak tabir edilen zehir bulunmaktadır. Afyonun en önemli ve başlıca alkaloidi morfindir.⁹

Afyon yenilebilir, çiğnenebilir, yutulabilir, sigara gibi veya sigarayla içilebilir ya da sıvı olarak deri altına enjekte edilebilir. Kullanım şekline göre bağımsız olarak afyon vücuda girdiğinde, mevcut ağrılar dner, zihin açılır ve sahte bir keyif hali başlar. Bu hal çok kısa sürer; ardından mide bulantısı, baş dönmesi, kalp ve solunum yavaşlaması ile beraber zehirlenme hali başlar. Nitekim afyonun çok miktarda ve aynı anda kullanılması koma ve hatta ölüm tehlikesini beraberinde getirir.

1.2.1.1.2. Morfin

İsmi, Yunan mitolojisindeki Rüya Tanrısı Morpheush'tan gelmektedir. Morfin, genel itibarıyla en sık sağlık alanında kullanılmaktadır. Ham afyonun içerisinde en yüksek oranda bulunan alkaloit de morfindir. Morfin, ham afyonun birtakım kimyasal işlemlerden geçirilmesi neticesinde elde edilir. Afyon, ortalama %8 - %15 oranında morfin içermektedir. Morfinin rengi beyaz olup kokusu bulunmamaktadır. Tadı ise çok acıdır ve suda erime özelliğini haizdir. Morfin sağlık alanındaki en yaygın kullanım amacı ağrı kesici özelliği ve uyuşturucu özelliğidir.

Morfin, tıpkı afyonda olduğu gibi başlangıçta fiziksel ağrıyı keser, sahte bir iyi oluş hali verir. Ancak bu hal uzun sürmez. Ağrılar, sızılar, karamsarlık, ruh sıkıntıları eskisinden daha fazla ortaya çıkar. Uyuşukluk, sersemlik, halsizlik, uyuklama hali başlar. Düşünceler yavaşlar, zihin bulanıklaşır, vücut kırgın ve aşırı derecede yorgun hale gelir. Kalp çarpar, soğuk terler başlar, el ayak buz kesilir, ağız kurur, eklemlerde ve belde şiddetli ağrılar olur.¹⁰

⁸ **Öner.** a.g.e., s. 90.

⁹ **Çalışkan, Suat.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, 1. Baskı, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 62.

¹⁰ **Balcı, Murat.** Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2009, s. 24-25.

1.2.1.1.3. Baz Morfin

Afyon sakızının sıcak suda eritilmesi ve kimyasal işlemler uygulanması sonucu ilk aşamada elde edilen baz morfinin çeşitli kimyasal ve fiziksel işlemlere tabi tutulması sonucu elde edilir.¹¹

1.2.1.1.4. Eroin

Eroin, sert etkili uyuşturuculardandır. Morfinin yarı sentetik bir çeşididir. Doğal olarak afyon bitkisinin kozalağında bulunan bir uyuşturucudur. Eroin, afyonun içinde bulunan alkaloidlerden bir tanesidir. Beyaz renkli, suda kolay eriyen bir tozdur. Morfinden daha güçlü analjezik etkisi vardır. Beyaz toz eroin, tek başına saf olarak satılmaz. İçeriğine uyuşturucu ve uyarıcı madde içermeyen katkı adı verilen maddelerin eklenmesi ile satışa hazır hale getirilir. Üretim aşamasındaki hijyenik olmayan koşullardan veya içine karıştırılan diğer maddelerden dolayı kahverengi rengine olur.¹²

Eroin çoğunlukla burundan çekilerek kullanılır. Ancak eroinin saflığının bozulması, damardan kullanımın önünü açmıştır. Eroinin içerisine katkı ismi verilen maddeler eklenmek suretiyle saflığı bozulmaktadır. Bunun sonucu olarak kullanım dozajı ve etkisi düşmektedir. Eroinin saflığı bozulduğu için, kullanıcı tarafından ancak damar yolu ile alındığında arzu edilen neticeye ulaştırır. Ancak eroin bağımlılarının sokaktan satın aldıkları eroin, kullanmaya alıştıkları orandan daha yüksek eroin içerdiği zaman ölümler meydana gelmektedir. Eroin kullanan bir kimsedeki zehirlenme belirtileri morfin kullananlardakine benzemektedir. Fakat bu, morfinin tesirinden çok daha şiddetli ve kısa zamanda ortaya çıkmaktadır.¹³

1.2.1.1.5. Kodein

Ham afyonun içinde %0,5 oranında bulunur. Kodein, morfinin kimyasal bazı işlemlere tabi tutulması ile elde edilir. Ağızdan veya makattan tablet ve toz formatında

¹¹ Balcı. a.g.e., s. 25.

¹² Çalışkan. a.g.e., s. 65-66.

¹³ Balcı. a.g.e., s. 26.

alınabilir. Öksürük ve ağrı kesici etkisi bulunan kodeinin bağımlılık yapma etkisi zayıf olarak tanımlanmaktadır.¹⁴

1.2.1.2. Kokain ve Türevleri

1.2.1.2.1. Kokain

Güney Amerika'nın kuzey bölgesinde yer alan yüksek dağlarda ve ılık iklim koşullarında; özellikle Peru, Bolivya ve Kamboçya'da yetişen koka bitkisinin yapraklarından kimyasal işlemler neticesinde elde edilir. Toz şekilde ve acı tatta olup güçlü uyarıcılar arasında yer alır; suda ve alkolde kolaylıkla erir; beyaz ve parlak renklidir.¹⁵

Kokain ilk olarak 1860 yılında Alman yüksek lisans öğrencisi Albert Nieman tarafından koka yaprağında bulunan diğer maddelerden ayrıştırılmıştır. 1884 yılında analjezik etkisi anlaşılnca lokal ağrı kesici ve uyuşturucu olarak ameliyatlarda kullanılmaya başlanmıştır. Kokainden dolayı ilk ölüm vakası 1886 yılında kaydedilmiştir.¹⁶

Dünya çapında kullanımı oldukça yaygın olan kokain keyif verici ve uyarıcı etkisi nedeniyle kullanılmaktadır. Burundan çekilmekte, deri altından veya damar içinden enjeksiyonla, su benzeri sıvıların içinde karıştırılarak ağızdan alınabilmekte; hatta sakız gibi çiğnenebilmektedir.¹⁷

Kokain burundan çekildiğinde birkaç saat içinde etkisini göstermektedir ve bu etki bir saat içinde kaybolmaktadır. Merkezî sinir sistemi üzerinde etkili olarak kan basıncında artışa, göz bebeklerinde büyümeye, vücut sıcaklığında artışa, enerjik olma haline ve odaklanabilme hissine yol açmaktadır. Mide üzerindeki etkisi nedeniyle açlık ve susuzluk hissini engelleyen kokain, yorgunluğu da gidermektedir.¹⁸

İyi hissetme aşamasının ardından kullanıcının zindeliği kaybolur ve halüsinasyon görme dönemi başlar. Ruhsal ve zihinsel faaliyetlerde bozulma,

¹⁴ Özmen, Özkan. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, İstanbul, 2009, s. 16.

¹⁵ Öner. a.g.e., s. 96.

¹⁶ Pınarcı, Mustafa. Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 11.

¹⁷ Karakaş Doğan. a.g.e., s.22.

¹⁸ Öner. a.g.e., s. 96.

devamında sadist ve mazoşist davranışlar görülebilmektedir. Aşırı dozda kullanım merkezî solunum sistemini baskılayarak ve kalbi etkileyerek ani ölümlere yol açmaktadır. Kokain kullanımı fiziksel bağımlılıktan öte psikolojik bağımlılığa yol açmaktadır. Diğer uyuşturucu madde türlerine göre daha kolay terk edilebilir. Kokain kullanıcısı tedaviye yanıt verir ve kullanmanın aniden durdurulması ölüme yol açmaz.

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi kayıtlarına göre Avrupa’da 14.1 milyon kişi hayatında en az bir kere kokain kullanmıştır.¹⁹

1.2.1.2.2. Crack

Kokaine göre daha ucuz ancak kokainden çok daha tehlikeli bir tür olan crack, hidroklorik ve yemek sodasıyla birlikte su içerisine karıştırılarak ısıtılma yoluyla elde edilen beyaz ya da krem renkte, kokainden çok daha etkili bir uyuşturucudur. Uyuşturucu bağımlılarına göre crack bağımlılığı, eroin ve kokain bağımlılığından en az 3 kat daha ağırdır. Crack, burun yolu ile alındığında 10 saniyeden daha kısa sürede beyne ulaşır, kokainden 10 kat daha hızlı etki eder ve ölümcüldür.²⁰

1.2.1.3. Kenevir ve Türleri

Kenevir; Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik’in 4. Maddesine göre; “*Saplarından lif ile kağıt ve yakacak hammadde, tohumlarından yağ ve dişi bitkilerin çiçekli veya meyveli dal uçlarından esrar elde edilebilen, mahalli olarak bazı yörelerde kendir, hint keneviri, çedene veya çetene olarak isimlendirilen; başta cannabis sativa ssp sativa ve cannabis sativa ssp indica olmak üzere cannabis cinsine bağlı kültürü yapılan bütün tür ve alt türlere ait bitkileri ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kenevir bitkisinin botanik bilimindeki ismi Cannabis Sativadır. Yıllık yetişen bir bitkidir ve boyu 1 metreden 3 metreye kadar değişebilir. Dünyanın hemen tüm coğrafi bölgelerinde yetişebilir. Günümüzde kenevir bitkisinin ekim alanlarını ve esrar üretim alanlarını belirleyebilmek oldukça güçtür. Nerdeyse her ülkede esrar

¹⁹ Karakaş Doğan. a.g.e., s. 23.

²⁰ Balcı. a.g.e., s. 27.

üretilmektedir. Ancak esrar üretimi söz konusu olduğunda ülkeler arası düzeyde akla ilk gelen bölgeler; Güneydoğu ve Güneybatı Asya bölgeleridir.²¹

1.2.1.3.1. Esrar

Kenevir bitkisinin yaprakları ve üstünde açan çiçekli kısımların kurutulmasıyla esrarın en basit hali elde edilir. Kenevir çiçek halindeyken, yapışkan reçine kazınarak ve üst yaprakları kesilerek reçine esrar elde edilir. Reçine esrar kahverengidir ve yapraktan elde edilen esrara göre en az 10 kat daha güçlüdür.²²

1.2.1.3.2. Kubar Esrar

Kenevirin toz hale getirilip elenmesi ile elde edilen toz esrarın ilk ürününe “Birinci Mal” veya “Kaynar” uluslararası literatürde ise “Hashis” denir. İkinci kez eleme yapılarak elde edilen ürüne ise Batı Avrupa ve Amerika’da yaygın olarak “Marijuana” ya da “Ganja” denir. Bu tür ülkemizde “Kubar Esrar” olarak bilinir. Birkaç kez elendikten sonra arta kalan artıklara da “Paspal” adı verilir. Kenevirin kimyasal çözücülere bulanması ile elde edilen akışkan esrar sigara, pipo veya içkilere bir iki damla damlatılarak kullanılır ve oldukça etkilidir.²³

1.2.2. Sentetik Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler

Sentetik uyuşturucular, kimyasal tepkimeler neticesinde ortaya çıkan, insan eliyle üretilen yapay uyuşturuculardır. Diğer uyuşturucu veya uyarıcı maddelere göre daha kolay ve seri şekilde üretilebildiği için daha ucuzdur. En az bitkisel uyuşturucular kadar zararlı olan bu türün tüketimi; rahatça saklanabilmesi, çoğu zaman kokusuz olması ve kullanım kolaylığı nedeniyle dünyanın birçok ülkesinde günden güne tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Maddeler Denetim Kurulu’nun bir raporuna göre; 1990’lı yılların başlarında sentetik uyuşturucu madde üretiminin büyük bölümü Avrupa ülkelerinde ve özellikle Hollanda’da yapılmıştır.

²¹ Atasoy, Sevil. “Uyuşturucu Madde Sorunları”, I. Ulusal Adli Tıp Günleri –Panel ve Serbest Bildiriler, 2. Baskı, İstanbul, 1987, s. 49 vd.; Songar, Ayhan. Haşhaş Meselesi ve Türkiye, Hareket Yayınları, İstanbul, 1974, s. 17 vd.; Balcı. a.g.e., s. 27.

²² Balcı. a.g.e., s. 28.

²³ Balcı. a.g.e., s. 28.

Avrupa üretim merkezli sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, diğer ülkelere de buradan dağıtılır. Depresantlar, sentetik uyuşturuculardandır. Barbitürat türü bağımlılık yapan, Amytal, Nembutal, Seconol ve Luminal gibi merkezî sinir sistemini zayıflatan ilaçlar da depresantlar içinde değerlendirilmektedir. Yatıştırıcılar (Trankilizanlar), ruhsal buhranı önlemek amacıyla genelde reçete edilerek kullanılan sentetik maddelerdir. Ancak bu gruptaki maddelerin tedaviden çok, amacı dışında kullanıldığı düşünülmektedir.²⁴

LSD (Lysergic Acid Diethylamide) halüsinogen sentetik uyuşturucu maddelerdendir. Çavdar bitkisinin rutubetlenmesi ile meydana gelen çavdar üzerinde oluşan bir çeşit mantarın içinde bulunan asitten elde edilir. LSD sentetik uyuşturucu maddeler içinde en sık kullanılanlardandır. Amfetaminler, merkezî sinir sistemini uyaran sentetik maddeler (ilaçlar) arasında yer alır. Fiziksel ve ruhsal olarak enerji vericidirler. Dünya üzerinde en sık kaçakçılığı yapılan sentetik uyuşturucular, ecstasy ve captagondur.²⁵

1.2.3. Kimyasal Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddeler

Uçucu veya çözücü olarak tanımlanan kimyasal uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, doğal ve sentetik uyuşturucu madde yapımında kullanılan ve aralarında potasyum permanganatının da bulunduğu 22 adet kimyasal maddeden oluşmaktadır. Son yıllarda uçucu kimyasal maddelerin sayısında hızlı bir artış olmuştur. Sanayi üretiminde ve günlük yaşamda yaygın olarak kullanılan bu grup uyuşturucu veya uyarıcı maddeler denetimindeki eksiklik nedeniyle oldukça sık kullanılmaktadır.²⁶

Solunum yolu ile alınan kimyasal maddeler, kimyasal uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin alt grubunu oluşturmaktadır. Modern uçak yapıştırıcıları, aerosoller, zambak, saç spreyi, bally ve benzeri plastik yapıştırıcılar, lokal anestezi etkisi olan maddeler ile çakmak gazı ve kuru temizlemede kullanılan sıvılar bu gruba örnektir. Merkezî sinir sistemi üzerindeki depresant etkisi yapan inhalan kimyasallar, kullanıcıda dozu

²⁴ Çalışkan. a.g.e., s. 86.

²⁵ Balcı. a.g.e., s. 29; Özdebakoglu, Erdinç Hakan. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 16; Öner. a.g.e., s. 98-100.

²⁶ Öner. a.g.e., s. 100.

artırma eğilimi yaratmakta ve uzun süreli kullanımlarda, kalp ve beyin hasarı yaratarak ölüme yol açmaktadırlar.²⁷

²⁷ **Karakaş Doğan.** a.g.e., s. 30.

İKİNCİ BÖLÜM

2. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ VE CUMHURİYET DÖNEMLERİNDE UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı çok eski tarihlere gitmekle beraber ne zaman keşfedildiği, kullanılmaya başlandığı bilinmemektedir. Bir yandan insanların acılarını ve ağrılarını dindirdiği, diğer yandan sarhoşluk ve keyif verdiği için sıklıkla kullanılmıştır. Bilinen en eski uyuşturucu madde afyondur. Doğada kendiliğinden yetişmesi ve herhangi bir işleme gerek olmaksızın kullanılabilmesi, erken keşfedilmesine neden olmuştur. Yine aynı sebeplerle kullanımının eskilere dayandığı bilinen bir diğer uyuşturucu madde esrardır. Güney Afrika yerlileri tarafından keşfedilen, ağır doğa koşullarına karşı dayanaklılık veren diğer bir uyuşturucu madde de kokaindir. Aşağıda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ülkemizdeki tarihî gelişimi incelenecektir.

2.1. OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ

İslam dininde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili doğrudan bir hüküm veya yasaklama mevcut değildir. Ancak içkinin ve sarhoşluğun yasaklandığı İslam dininin yönetim biçimi olduğu Osmanlı Devleti'nde, hadisler kaynak gösterilerek uyuşturucu veya uyarıcı madde kullananlar hakkında hapis, dövme, azarlama gibi cezalar uygulanmıştır.

Osmanlı hukukunda “şürb” suçu düzenlenmiştir. Şürb, kelime anlamı itibariyle içmek anlamına gelmektedir. Kanuna göre ise şürb suçu; bilinci örten, sarhoşluk veren maddelerin kullanılması suçudur. Uyuşturucu madde kullandığı tespit edilen kişiler de şürb suçundan cezalandırılmıştır.²⁸

Osmanlı Devleti'nde ilk esrar kullanımı Yıldırım Beyazıt zamanına rastlamaktadır. Esrar ve afyon kullanımı haram kabul edilmiş ve ağır yaptırımlara tabi tutulmuştur.

²⁸ Yokuş Sevik. A.g.e., s. 76.

Fatih Sultan Mehmet döneminde esrar kullanımı kati olarak yasaklanmış ve yaptırıma tabi tutulmuştur. 1723 tarihli fetva ile uyuşturucu madde kullanıcıları İstanbul dışına sürgün edilmiştir Kanuni Sultan Süleyman Kararnamesi ile müslümanların alkol yapması ve alkol satması yasaklanmıştır. Genç Osman; tütün, esrar gibi maddelerin 1612’de tüketimlerini, 1621’de ise üretimlerini yasaklamıştır. IV. Murat zamanında afyon bağımlılarının artması üzerine idam cezaları dahi uygulanmıştır. II. Abdülhamit döneminde ise esrar kullanımındaki cezaların hafif olması sebebiyle esrar kullanımı tekrardan yaygınlaşmış, esrar kahvehaneleri adı verilen yerler açılmıştır.²⁹

2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ

Cumhuriyet döneminde uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı az olmasına rağmen çok sıkı denetime tabi tutulmuştur. Topraklarımızda uyuşturucu madde kullanımı hiçbir dönemde Uzakdoğu, Afrika veya Amerika’daki kadar yoğun olmamıştır. Ancak haşhaş bitkisinin ülkenin tarım ve ihracatındaki belirleyiciliği Cumhuriyet döneminde artarak devam etmiştir.

Yıllar boyu afyon ve eroin üretiminde büyük üreticiler arasında yer alan Türkiye, alınan sıkı önlemler nedeniyle günümüzde daha çok transit geçiş konusunda ön plandadır.

²⁹ Yokuş Sevik. A.g.e., s. 77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSLARARASI HUKUKTA UYUŞTURUCU MADDE TİCARETİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ile kullanım suçları yalnızca ülkemizde değil, uluslararası hukukta da büyük bir sorundur. Bu nedenle uyuşturucu madde suçları ile mücadele de uluslararası düzeydedir. Ülkelerin iç hukuklarında olduğu gibi uluslararası alanda da uyuşturucu madde suçlarıyla mücadele amacıyla birçok sözleşme imzalanmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde taraf olduğumuz sözleşmeler detaylı şekilde incelenecektir.

3.1. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

3.1.1. 1909 Şanghay Afyon Sözleşmesi

Şanghay Afyon Sözleşmesi, uyuşturucu madde suçları ile mücadele konusunda uluslararası düzeyde imzalanan ilk sözleşme olması nedeniyle oldukça önemlidir. Çin devleti, İngilizlerin Hindistan'dan almış olduğu afyonun yasa dışı olarak ülkeye sokulmasına engel olamamıştır. Fakat Çin'de afyon kullanımının yaygınlaşmasının üzerine Batı ülkelerine ve özellikle ABD'ye de sığramasının üzerine, ABD'nin teklifi ile 1 Şubat 1909 tarihinde uluslararası konferans düzenlenmiştir.³⁰

Bu konferansta ABD, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, Avusturya-Macaristan, İran, Portekiz, Rusya ve Siyam temsilcileri yer almıştır.³¹ Konferans ile kaleme alınan metinde, Çin devletinin afyon üretiminin ve tüketiminin yasaklanması hususundaki çabaları katılımcı devletler tarafından önemli görülmüştür. Çin devletinin bu tecrübesinden, katılımcı devletlerin de faydalanarak kendi yönetimleri altındaki yerlerde afyon üretim ve tüketimini yasaklamaları tavsiye edilmiştir. Konferansta afyon ithalatını yasaklayan ya da yasaklama istediğinde olan devletlere, ihracatçı ülkelerin yardımcı olması ve ham ya da hazır afyon ihracatının bu devletlerce yapılmaması tavsiye edilmiştir. Bu devletlere yapılacak olan afyon

³⁰ Balcı. a.g.e., s. 87.

³¹ Çıtır, Burak. "Uluslararası Afyon Anlaşmalarında Osmanlı İmparatorluğu", Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), C. I, S. 1 (2015), s. 31.

ihracatına da izin verilmemesi istenmiş, neticesinde komisyon tarafından, afyonun faydaları ve zararları konusunda bilimsel bir çalışmanın yapılması ve elde edilecek sonuçların da katılımcı devletlere bildirilmesi talep edilmiştir.³²

Şanghay Konferansı'na katılan delegelerin onaylama yetkilerinin bulunmamaktadır. Bu nedenle alınan kararlar bir temenni niteliğinde olup devletleri bağlayıcı özelliği yoktur. Her ne kadar delegelerin yetkisizliği bir sorun olsa da afyon üretimi ve tüketimi konusunda mücadeleye devam etmek isteyen ve bu niyetlerini gösteren devletler açısından bu konferans önemli bir adımdır.³³

3.1.2. 1912 Lahey Afyon Sözleşmesi

Şanghay Sözleşmesi'nde alınan kararların temenni niteliğinde olmasından dolayı ülkelerin bu suçla mücadele için yeni bir adım atması gerekmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin çağrısı üzerine ABD, Rusya, İran, Felemenk, Portekiz, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Avusturya-Macaristan'ın katılımıyla 1911 yılında Lahey'de uluslararası bir konferans düzenlenmiş ve sözleşme imzalanmıştır.

Bu sözleşme ile afyon; ham afyon, müstahzar afyon ve tıbbi afyon olmak üzere üç sınıfta incelenmiştir. Sözleşme bu nedenle oldukça önemlidir.³⁴ Sözleşmeye taraf olan devletler, iç hukuklarında konuyla ilgili düzenleme yapmaları hususunda zorlanmışlardır. Sözleşme, Türkiye tarafından 1933 yılında imzalanmıştır.

3.1.3. 1914 Lahey Afyon Konferansı

1913 ve 1914 yıllarında ikinci ve üçüncü Lahey Konferansları düzenlenmiş, henüz sözleşmeyi imzalamamış devletlerin sözleşmeyi imzalaması amaçlanmıştır. Ancak o yıllarda dünya savaşları başlamış olduğundan konferansın bir etkisi olmamıştır.

I. Dünya Savaşı sırasında uyuşturucu madde suçları hızla yayılmış ve askerî gücü elinde bulunduran devletler tarafından çıkar sağlanmaya çalışılmıştır. Savaş sonrası uyuşturucu maddelerle kararlılıkla ve ciddiyetle mücadele edilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

³² Şanghay Konferansı anlaşma metni için bkz. UNODC, Durg Report, s. 184-185.

³³ Çıtır. a.g.e., s. 33.

³⁴ Balci. a.g.e., s. 88.

Bu doğrultuda Versay Antlaşması'nın 295, Sen Jermen Antlaşması'nın 247, Triyanun Antlaşması'nın 230, Nuyyi Antlaşması'nın 247 ve Sevr Antlaşması'nın 230. maddeleri düzenlenmiştir. 1916 Fransa, 1920 İngiltere, 1924 İsviçre ilk uyuşturucu maddeler kanununu yürürlüğe koymak suretiyle anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmişlerdir.³⁵

3.1.4. 1925 Cenevre Afyon Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerin I. Dünya Savaşı sırasında hızla yaygınlaşması nedeniyle, Milletler Cemiyeti'nin kararı ile 3 Kasım 1924 yılında I. Cenevre Konferansı toplanmıştır. Konferansa İngiltere, Fransa, Çin, Hindistan, Japonya, Felemenk, Portekiz ve Siyam ülkeleri katılmıştır.

Konferansta afyon imali ve satışı devletlerin tekeline alınmıştır. Hint kenevirinden elde edilen reçine denetim altına alınmış, uyuşturucu maddelerin uluslararası ticareti kontrol altına alınmış, afyon içiminin zamanla azaltılması hedeflenmiştir. Bunun yanında daimi merkez komitesinin kurulması ve teşkilatlandırılması ve bu anlaşmalara uygun şekilde her devletin iç hukukunda yasal düzenlemeler yapılması kararlaştırılmıştır.³⁶

3.1.5. 1931 Cenevre Afyon Protokolü

13 Temmuz 1931 yılında imzalanan Cenevre Afyon Protokolü ile daha önce imzalanan sözleşmelerin açıklarının tamamlanması ve dünyanın tıbbi, bilimsel ihtiyacını karşılayan üretime sınırlama getirilmesi, bu maddelerin dağıtımının düzenlenmesi amaçlanmıştır.

Bu sözleşmede 1931 yılına kadar bilenen tüm uyuşturucu ve uyarıcı maddeler tanımlanmış ve kimyasal formülleri tanımlanmıştır. Sözleşmenin birinci maddesi ile tanımlanan maddelerle ilgili olarak sözleşmeye taraf devletlere Milletler Cemiyeti'ne bilgi verme sorumluluğu getirilmiştir. Uyuşturucu maddelerin imali, dağıtımı ve ham maddelerin yetiştirilmesi her devletin sıkı denetimi altında olacaktır. Bunun

³⁵ **Demirbaş, Timur.** Kriminoloji, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 268; **Balcı.** a.g.e., s. 89.

³⁶ **Yaşar, Yusuf.** Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2005, s. 76; **Balcı.** a.g.e., s. 89.

sağlanabilmesi adına ülkesinde uyuşturucu madde imal edenlere, bulundukları ülkenin hükümetlerine üç ayda bir rapor verme zorunluluğu getirilmiştir.³⁷

3.1.6. Zararlı İlaçların Gayrimeşru Ticaretinin Men'i Hakkında 1936 Cenevre Sözleşmesi

Milletler Cemiyeti tarafından çağrısı yapılan 26 Haziran 1936 tarihli konferans aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 42 devletin katılımıyla düzenlenmiş ve bir sözleşme hazırlanmasıyla sona ermiştir. Daha önce kaleme alınan sözleşmelerin uyuşturucu madde ticaretini ve yasa dışı üretilerek kullanımını engellememesi karşısında zararlı ilaçların gayrimeşru ticaretinin önlenmesi başlığı üzerinde uzlaşmıştır. Anlaşma, Türkiye tarafından 21 Mayıs 1937 tarihli ve 3189 sayılı Kanun ile uygun bulunmuş ve yürürlüğe girmiştir.³⁸

Sözleşmeyle taraf devletlere yasa dışı uyuşturucu veya uyarıcı madde üretimi ve ticareti fiillerine ceza kanunlarında yer verme ve bu suçların faillerine iştirak ve teşebbüs hükümleri dikkate alınarak özgürlüğü bağlayıcı ceza uygulama yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına karışan faillerin iadesi yoluna gidilmesi, farklı ülkelerde işlenmiş olsa dahi önceki mahkûmiyetin tekerrüre esas alınması ve vatandaşı olmasa dahi suçun işlendiği ülkede yargılama yapılabilmesi düzenleme altına alınmıştır.³⁹

3.1.7. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü

1931 tarihli Cenevre Afyon Sözleşmesi'nin 11. Maddesi; uyuşturucu kavramı olarak yalnızca afyon ve koka yapraklarından elde edilecek alkaloitler ve bunlardan imal edilecek uyuşturucular ve ilaçları kapsamış, sayma yoluna gitmişti. Doğal olmayan yöntemlerle elde edilen uyuşturucu maddeler için başkaca herhangi bir düzenleme getirmemişti. Bu eksikliğin giderilmesi adına Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin girişimi ile 29 Kasım 1948 tarihinde bir protokol imzalanmış ve 1 Aralık 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁰

³⁷ Yaşar. a.g.e., s. 77; Özdebakoglu. a.g.e., s. 19; Balcı. a.g.e., s. 90.

³⁸ Balcı. a.g.e., s. 90; Özmen. a.g.e., s. 25.

³⁹ Karakaş Doğan. a.g.e., s. 51.

⁴⁰ Yaşar. a.g.e., s. 78; Balcı. a.g.e., s. 91.

Bu sözleşme ile mevcut ya da sonradan ortaya çıkabilecek sentetik uyuşturucu madde ve ilaçların da kontrol ve denetim altına alınması sağlanmıştır. Bu sözleşme ile 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesinde belirtilmeyen herhangi bir şekilde uyuşturucu etkisi olan madde veya ilaç keşfedildiğinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne bildirilecektir. Birleşmiş Milletler ise bu durumu Narkotik İlaçlar Komitesi'ne ve Dünya Sağlık Teşkilatı'na iletilecektir.⁴¹ Dünya Sağlık Teşkilatı yapacağı incelemede maddenin alışkanlık (toksikomani) ve bağımlılık yapma özelliği olduğunu belirlerse bu durumu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne bildirecektir. Genel Sekterlik, bu uyuşturucu maddeyi diğer devletlere bildirecek ve tüm taraflar bu uyuşturucu maddeyi kontrol altına alacaktır. Sözleşme ile uyuşturucu maddelerle ilgili olarak sayma yöntemi terk edilmiş olup “*narkotik etki meydana getiren ve toksikomani yaratabilecek*” ifadesi kullanılmıştır. Bununla, ortaya çıkabilecek tüm sentetik maddelerin sözleşme kapsamına alınması amaçlanmıştır.⁴²

3.1.8. 1953 New York Afyon Protokolü

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin çabaları sonucunda 18 Haziran 1953 tarihinde New York'ta imzalanan protokol ile haşhaş ekiminin, afyon üretimi, kullanım ve ticaretini kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için afyon üretiminin resmî makamlarca verilecek bir ruhsata bağlanması karar altına alınmıştır. Protokolde devletler arası uyuşmazlıkların adalet divanında çözüleceği konusunda anlaşmaya varılmıştır. Türkiye 28 Aralık 1953 tarihinde sözleşmeye taraf olmuştur.⁴³

3.1.9. Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak uluslararası düzeyde de birçok sözleşme imzalanmasına rağmen uyuşturucu madde alışkanlığının kişi ve toplum üzerindeki zararları devam etmiş, uyuşturucu maddelerin kullanımı ve üretimi tam anlamıyla kontrol altına alınamamıştır.

⁴¹ Yaşar. a.g.e., s. 79; Balcı. a.g.e., s. 91.

⁴² Özdebakoglu. a.g.e., s. 20; Balcı. a.g.e., s. 92.

⁴³ Pınarcı. a.g.e., s. 19; Balcı. a.g.e., s. 91; Karakaş Doğan. a.g.e., s. 52.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından daha önce yapılan ve mevcut olan düzenlemeler gözden geçirilmiş ve tek bir metin şeklinde yeniden derlenmesine karar verilmiştir. Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin hazırladığı "Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi" 40 devlet tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin dördüncü maddesine göre onaylayan her devlet için onay belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne verilmesini takip eden otuzuncu günün sonunda yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir. Ülkemiz bu sözleşmeye, 27 Aralık 1966 tarihinde ve 812 sayılı Kanun'la katılmıştır. Bakanlar Kurulu'nun 1 Temmuz 1967 tarih ve 6/8440 sayılı kararı uyarınca sözleşme ülkemizde 22 Haziran 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁴

1961 Tek Sözleşmesi'nde doğal uyuşturucu maddelerle birlikte, sentetik uyuşturucu maddeler de sözleşmenin son kısmında dört cetvel halinde sayılmıştır. Sözleşmeye göre; sentetik uyuşturucu maddeler sınırlı sayıda değildir. Her yeni sentetik uyuşturucu maddenin ortaya çıkması durumunda bunların da cetvellere eklenmesi öngörülmüştür. Nitekim daha sonra bu cetvele eklemeler gerçekleşmiştir. Sözleşmenin 44. maddesine göre, bu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra önceki uluslararası sözleşmelerin tamamı yürürlükten kalkmıştır. Sözleşmede ayrıca uyuşturucu maddelerin ekimi, imalatı, ticareti ayrı ayrı düzenlenmiş; uyuşturucu madde ticaretini gerçekleştirenler ile mücadele, uyuşturucu madde bağımlılarının ise tedavisi öngörülmüştür.⁴⁵

3.1.10. 1971 Psikotropik Maddelere Dair Sözleşme

Psikotrop madde ya da psikoaktif madde, merkezî sinir sisteminde etkisini gösteren ve beyin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh halinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddeler olarak tanımlanmaktadır.⁴⁶

⁴⁴ Özdebakoglu. a.g.e., s. 21; Balci. a.g.e., s. 93.

⁴⁵ Balci. a.g.e., s. 94.

⁴⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikotrop_madde (Çevrimiçi, e.t. 16.06.2024).

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi'nde bu maddelere yer verilmemiştir. Bu husustaki sorun gündeme gelince 40 ülkenin imzasının tamamlandığı 16 Ağustos 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁷

1971 Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme'de bu maddeler dört grupta toplanmıştır. Bunlar; Depressantral (sedatif-hipnotikler), trankilizanlar (müsekkinler), stimulantlar, hallusinojenlerdir. Sözleşmede psikotropik madde, "tabii veya sentetik I, II, III veya IV nolu tabloda yer alan her türlü tıbbi madde" olarak tanımlanmıştır. Sözleşmenin sonunda psikotropik maddeler dört cetvel halinde sıralanmıştır. Bu cetvellere yeni maddelerin eklenmesi mümkün görülerek bu konuda Dünya Sağlık Örgütüne yetki tanınmıştır.⁴⁸

3.1.11. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Gelişen ve değişen dünya düzeni içinde uyuşturucu maddelerin trafiğini önlemek amacıyla 19.12.1988 tarihinde Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye, Sözleşmeyi 20.12.1988 tarihinde imzalamış ancak sözleşme 25.11.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁴⁹

Sözleşme deniz yolu ile kaçakçılığın önlenmesi, kontrollü teslimat uygulaması ve uyuşturucu ve psikotrop maddelerin imalatında kullanılan kimyasal maddelerin denetimine ilişkin tedbirlerin alınmasına yönelik hükümler içermektedir.⁵⁰

3.2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR

3.2.1. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)

Uyuşturucu ile mücadele eden uluslararası kuruluşların en önemlilerinden biri, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'dir. 1997'de Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı ve Uluslararası Suçları Önleme Merkezinin birleşmesiyle kurulmuştur.

⁴⁷ Balcı. a.g.e., s. 94.

⁴⁸ Özdabakoğlu. a.g.e., s. 21; Balcı. a.g.e., s. 94.

⁴⁹ Yokuş. a.g.e., s. 61.

⁵⁰ Balcı. a.g.e., s. 97.

UNODC'nin misyonu, uluslararası düzeyde suç ve uyuşturucuyla mücadele, adaletin güçlendirilmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması, insan haklarının korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesidir.⁵¹

UNODC'nin ana hedefleri; uyuşturucu madde arzını azaltmaya, uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele etmeye ve uluslararası uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadeleyi güçlendirmeye odaklanır. Organize suçlar, yasa dışı göç, insan kaçakçılığı, kara para aklama ve diğer suçlarla mücadelede üye devletler arasında iş birliği ve kapasite geliştirme sağlar. UNODC, hukukun üstünlüğünü destekleyerek yargı sistemlerinin güçlendirilmesine katkıda bulunur, adil yargılanma ve insan haklarına saygıyı teşvik eder. UNODC, suçla mücadele ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine entegre edilmesini teşvik eder. Bu kapsamda yoksulluğun azaltılması, eğitim, sağlık ve diğer sosyal alanlarda iyileşmeler sağlanmasına katkıda bulunur.⁵²

UNODC, uluslararası düzeyde hükümetler, sivil toplum örgütleri ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak programlar yürütür, veri toplar, analizler yapar ve politika önerilerinde bulunur. Bu şekilde, dünya genelinde suç ve uyuşturucu madde sorunlarına karşı koordineli ve etkili bir mücadele yürütmeyi amaçlar.

3.2.2. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu, uyuşturucu maddelerin yasa dışı üretimi, kaçakçılığı ve kullanımıyla uluslararası alanda yürütülen mücadelede en etkin olan kuruluşlardandır.⁵³ 1946 yılında kurulmuştur ve üye sayısı 53'tür. UMK, uluslararası uyuşturucu kontrolü alanında BM'nin ana politika belirleyicisidir. UNDCP önderliğinde küresel aksiyon programları hazırlar, uyuşturucunun dünyada geldiği noktayı analiz ederek uyuşturucuyla mücadele için ve uluslararası kontrol sistemini güçlendirici teklifler hazırlar. Bunun yanında UMK,

⁵¹ <https://www.unodc.org/> (Çevrimiçi, e.t. 21.07.2024).

⁵² <https://www.un.org/undoc> (Çevrimiçi, e.t. 21.07.2024).

⁵³ Balcı. a.g.e., s. 99.

faaliyet alanına giren konulardaki uluslararası anlaşmaların taslak metinlerini de düzenler.⁵⁴

3.2.3. Birleşmiş Milletler Yakın ve Orta Doğu Yasa Dışı Uyuşturucu Ticareti Alt Komisyonu (OYUTAK)

OYUTAK, 1973 tarihinde Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nun tavsiyesi ile Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulmuştur. Yakın Doğu ve Orta Doğu'da bulunan 24 ülke üyesidir. Yasa dışı uyuşturucu trafiğine karşı yürütülen bölgesel faaliyetleri koordine etmek ve komisyona sunulacak tavsiye kararlarını formüle etmek başlıca görevidir.⁵⁵

3.2.4. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Kaçakçılığıyla Mücadele Eden Ulusal Kuruluş Bölüm Başkanları

Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan birim; Avrupa, Asya Pasifik, Afrika, Latin Amerika ve Karayipler Grubu olarak ayrılmaktadır. Dünya çapında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ve bunların üretiminde kullanılan kimyasal maddelerle mücadeleyi bölgesel düzeyde koordine etmeyi amaçlamışlardır.⁵⁶

3.2.5. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Kurulduğu 1948 yılından bugüne uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini ve sosyal zararlarını azaltmak ve önlemekle mücadele eden en önemli kuruluşlardan biridir. Yasal bir dayanağı olup olmadığına bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılmasının önlenmesi hususunda ülkelere görüş ve öneriler sunup yardımcı olmaktadır.

3.2.6. Pompidou Grubu

1971 yılında Avrupa Konseyi bünyesinde, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun önerisiyle ve yedi Avrupa ülkesinin katılımıyla kurulmuştur.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ile mücadele deneyimlerini paylaşma, etkili ve delil merkezli uyuşturucuyla mücadele politikalarına katkıda bulunma ve uyuşturucu

⁵⁴ **Uzuntok, Mesut.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul, 2008, s. 79; **Balcı.** a.g.e., s. 99.

⁵⁵ **Balcı.** a.g.e., s. 99.

⁵⁶ **Karakas Doğan.** a.g.e., s. 61.

ile mücadele için politika, uygulama ve bilimi aynı merkezde buluşturmak amacıyla kurulmuş olan gruba bugün 41 ülke üyedir.⁵⁷

3.2.7. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA)

Avrupa Birliği tarafından, Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasa dışı üretimi, ticareti, kullanımı ve bağımlılığı ile bunların sonuçları hakkında karşılaştırmalı, güvenilir ve objektif bilgi toplanması, analiz edilmesi ve kullanılması amacıyla 1993 yılında Lizbon’da kurulmuştur.⁵⁸

Avrupa Birliği içinde uyuşturucu madde sorunlarına ilişkin temel başvuru merkezi konumundadır.⁵⁹ EMCDDA’nın Avrupa’da uyuşturucuya dair bilgi toplamak, topladığı bilgileri analiz etmek, toplanan ve analiz edilen bilgileri paylaşmak ve uyuşturucu izleme konusunda sınır ötesi iş birliği kurmaktan oluşan benzersiz bir görevi vardır.⁶⁰

EMCDDA’nın Türkiye temas noktası EGM Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı’na bağlı Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi bünyesinde bulunan Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezidir (TUBİM).⁶¹

3.2.8. Mini Dublin Group

Dublin Grubu 1990 tarihinde İrlanda’nın başkanlığında kurulmuştur. Avrupa Birliği içinde yer alan bir kuruluş değildir. Ancak yine Avrupa Birliği tarafından kurulmuştur.⁶²

3.2.9. Avrupa Polis Ofisi (Europol)

Avrupa Polis Teşkilatının kuruluşuna, 7 Şubat 1992 tarihli Avrupa Birliği Maastricht Antlaşması ile karar verilmiştir. Merkezi Hollanda Lahey’de bulunan EUROPOL, 3 Ocak 1994 tarihinde Avrupa Uyuşturucu Birimi (EDU) adı altında

⁵⁷ <https://www.coe.int/en/web/pompidou> (Çevrimiçi, 28.07.2024).

⁵⁸ https://www.euda.europa.eu/about_en (Çevrimiçi, 28.07.2024).

⁵⁹ Karakaş Doğan. a.g.e., s. 64.

⁶⁰ Balcı. a.g.e., s. 103.

⁶¹ <https://www.narkotik.pol.tr/gorevlerimiz> (Çevrimiçi, 28.07.2024).

⁶² Balcı. a.g.e., s. 103.

sınırlı faaliyetlerine başlamıştır. Her ne kadar başlangıçta uyuşturucu ticareti ile mücadele merkezinin ağırlık noktasını oluşturuyordusa da giderek önemli diğer suç alanlarını da kapsamaya başlamıştır.⁶³

3.2.10. Güneydoğu Çalışma Grubu

Güneydoğu Çalışma Grubu'nun amacı, Güney ve Güneydoğu Avrupa menşeli uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemektir. Grubun hazırlamış olduğu plan ve raporlar üye ülkeler bakımından tavsiye niteliğinde olup herhangi bir yaptırım yetkisi bulunmamaktadır. 1972 tarihinde kurulan Güneydoğu Çalışma Grubu'na 12 devlet ve Interpol üyedir.⁶⁴

⁶³ <https://www.egm.gov.tr/interpol/europoltaniyalim> (Çevrimiçi, 10.08.2024).

⁶⁴ Karakaş Doğan. a.g.e., s. 68.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MUKAYESELİ HUKUKTA YER ALAN DÜZENLEMELER

4.1. ALMANYA

Alman ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ayrı bir kanunda düzenlenmiş olup ceza kanunları içinde yer almamaktadır. 1981 tarihli Alman Uyuşturucu Maddeler Kanunu, uyuşturucu maddelerin imal ve ticareti ile uyuşturucu maddelerin imalinde kullanılan bitkilerin yetiştirilmesine ilişkin idari düzenlemeler ile altıncı bölümde suçlara ve kabahatlere yer vermiştir.⁶⁵

Yine kanunda uyuşturucu madde kavramı tanımlanmamış, kanunun ekinde yer alan cetvellerde sayma yöntemini belirlemiş, Federal Hükümet’e bu cetvellerde değişiklik yapma yetkisi verilmiştir.

Temel anlamda uyuşturucu maddeleri izinsiz olarak yetiştirmek, imal etmek, ticaretini yapmak, ticaretiyle uğraşmaksızın ithal etmek, ihraç etmek, satmak, teslim etmek, bunların dışında piyasaya sürmek, satın almak veya başka şekilde tedarik etmek 5 yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır. Bunun yanında kapsamlı şekilde cezayı ortadan kaldıran, indiren ve artıran nitelikli haller ayrıca düzenlenmiştir.⁶⁶

01.04.2024 tarihinde Almanya, yetişkinlerin üzerinde 25 grama kadar esrar bulundurabileceğini, evlerde 50 grama kadar esrar bulunabileceğini ve yine evlerde üç adet kenevir bitkisi yetiştirebileceğini yasalaştırmıştır. Almanya hükümeti, yeni düzenlemeyle esrarın kontrolsüz şekilde, toksik maddelerle karaborsada satışını önlemeyi, uyuşturucu kaçakçılarının da önünü kesmeyi hedeflemiştir.

“Almanya Sağlık Bakanı Karl Lauterbach, esrar kullanımını kısmen yasal hale getirerek karaborsayı çökertmeyi amaçladıklarını savunmuş, ayrıca uyuşturucuyla bağlantılı suçların azaltılmasını, organize suç örgütlerinin uyuşturucu ticaretinin sınırlandırılmasını ve kullanıcı sayısının azaltılmasını hedeflediklerini söylemiştir.

⁶⁵ Kangal, Zeynel Temel. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024, s. 41.

⁶⁶ https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html (Çevrimiçi, 10.08.2024).

Almanya’da 18-25 yaş arasında esrar tüketenlerin oranının son 10 yılda 2 kat arttığını söyleyen Lauterbach, kendisinin de uzun süre esrarın yasallaşmasına karşı olduğunu, ancak bilim dünyasının kendisini bunun gerekliliği ve önemi konusunda ikna ettiğini”⁶⁷ belirterek sınırları çizilmiş halde yasallaşan uyuşturucu kullanımının neden serbest bırakıldığını net bir şekilde ifade etmiştir.

4.2. HOLLANDA

Hollanda’da uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili en mühim kanun 1928 tarihinde çıkarılan Afyon Kanunu’dur.⁶⁸ Hollanda Afyon Kanunu’nun ekinde uyuşturucu veya uyarıcı maddeler için iki türlü ayırım yapılmıştır. Liste 1’de bulunan uyuşturucular; afyon ve türevleri, koka yaprakları, amfetamin, metanfetamin, meskalin gibi ağır nitelikteki uyuşturucu veya uyarıcılardır. Liste 2’de esrar gibi daha hafif nitelikteki uyuşturucular ve benzerleridir.⁶⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının cezalandırma sisteminde bu listelerdeki ayırım dikkate alınmıştır. Liste 1’deki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kasten bulundurulması altı yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırken yetiştirilmesi, hazırlanması, işlenmesi, satılması, teslim edilmesi, temin edilmesi, nakledilmesi sekiz yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Yine aynı listedeki uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin Hollanda ülkesine sokulması, ülkeden çıkarılması on iki yıl veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bunun dışındaki düzenlemeler daha az veya daha çok cezayı gerektiren nitelikli haller ile ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin düzenlemeleri içerir.⁷⁰ Liste 2’de yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin 30 gram ve altında bulundurulması durumunda belirlenen cezalar uygulanmaz.

Hollanda ülkesi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin serbestliği konusunda göz önünde ülkelerden biridir. Kullanım sınırındaki esrara cezasızlık politikasına en erken başlayan Avrupa ülkesi olan Hollanda, 70’li yıllarda ülkede damar yolu eroin

⁶⁷ <https://www.bbc.com/turkce/articles/cz9ez0lvp42o> (Çevrimiçi, 10.08.2024).

⁶⁸ <https://www.government.nl/topics/drugs/difference-between-hard-and-soft-drugs> (Çevrimiçi, 10.08.2024); Kangal. a.g.e., s. 59.

⁶⁹ Tapan, Metin Gani - Derin, Murat. “Hollanda’daki Madde Bağımlılığı Tedavi ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Tactus Kurumu Uygulamaları”, Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, S. 10, s. 70-81.

⁷⁰ Kangal. a.g.e., s. 60.

kullanımının artması nedeniyle durumu kontrol altına almak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddeler konusundaki politikasını değiştirmiştir.

Öncelikle uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri sınıflandıran Hollanda Devleti sert uyuşturucu maddelerin yaptırımlarını artırırken esrar ve türevi olan hafif uyuşturucu maddelerin kullanımını görmezden gelmeye başlamıştır. Böylelikle vatandaşların hafifi uyuşturucu maddeye yönelmesini sağlamıştır. Bunun yanında bağımlıların tedavisini kolaylaştıracak ve zarar azaltımını (harm reduction) teşvik edecek programlar geliştirerek uyuşturucu maddelerin zararı konusunda ve bağımlılık tedavisinde kişi başı en yüksek harcamanın yapıldığı ülkelerden biri haline gelmiştir. Bu sürecin ilk zamanlarında, polis memurları ülkenin bazı bölgelerinde operasyonları artırıp, göz açtırmazken bazı bölgelerde uyuşturucu kullanımına göz yumarak kullanıcıların belirli bölgelerde toplanmasını amaçlamıştır. Bilinçli yapılan bu tercihle belirli bölgelerde toplanan uyuşturucu bağımlılarına sağlık görevlilerinin ulaşması kolaylaşmış; ücretsiz şırınga dağıtımı, tedaviye ikna, sağlık koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmış ve neticesinde ağır uyuşturucu maddelerin kullanımı büyük oranda azalmıştır.

Yine, ağır uyuşturucu madde satıcılarına verilen cezalar artırılırken esrar satanlar görmezden gelinerek kullanıcıların hafif uyuşturucu maddelere yönelmesi sağlanmıştır. Reklamının yapılamayacağı, tek seferde en çok 5 gram satış yapılabileceği, bir kafede 500 gramdan fazla esrar bulundurulmayacağı gibi düzenlemeler getirilmiş, böylece sokaklardaki illegal madde satıcılarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Vatandaşların legal dükkânlardan uyuşturucu satın almaya başlaması ile sokak satıcılarına erişim de engellenmiş olmuştur. 2023 yılı itibarıyla Hollanda Devleti, bazı üreticilere esrar yetiştirmek için de ruhsat vererek ülkede satışı yapılan esrar maddesinin kaynağının suç örgütlerinden tamamen temizlenmesini amaçlamıştır.

Hollanda Devleti'nin yıllardır süregelen politikasının esas amacı vatandaşları ağır nitelikteki uyuşturucu maddelerden uzak tutmaktır. Nitekim bu amacında başarılı da olmuştur. Avrupa devletleri ortalamasına göre ağır uyuşturucu kullanımında Hollanda Devleti son sıralardadır. Şu an bu kategorideki birçok göstergede AB ortalamasına göre Hollanda iyi durumdadır. Esrar kullanımında ise gençler oranı

düşükken yetişkinler oranı 1-2 puan kadar yüksektir. Ancak cezaevlerinde madde kullanmaktan bulunan insan sayısı oldukça düşüktür.

Önemli bir ötekileştirme aracı olan suç ve sabıka kaydı meselesi bağımlıların gündemi olmaktan çıkmış; madde bağımlılarının, bu konuyu ahlaki ve hukuki bir konu olarak görmekten öte sağlık problemi olarak görmelerini sağlayan bu politika ile tedaviye yönelmeleri sağlanmıştır. Aynı zamanda cezaevlerindeki bağımlı sayısının düşmesi çok büyük bir ekonomik kazanç olmuştur. Hollanda Devleti'nin izlediği ve çok katmanlı olan bu proje aynı zamanda turizm gelirine de dönüşmüştür.⁷¹

4.3. İTALYA

İtalya, 1954 yılından itibaren her yapılan kanun değişikliğinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının cezasını artırmıştır. 1990 tarihli ve 309 sayılı Birleşik Yasaya göre uyuşturucu madde kullanmak için bulundurmak idari yaptırıma tabidir. Kullanmak için bulundurulan uyuşturucu madde ile ilk kez yakalanılması halinde polis herhangi bir yaptırım uygulamaksızın, yalnızca uyarı verebilir. Daha önce uyarıldığı halde tekrar yakalanan kişiye ise idari yaptırım uygulanır.

Uyuşturucu madde ticareti suçunda, uyuşturucu madde türü ayrımı yapılır. Hafif nitelikteki uyuşturucu maddelerin ticaretinin cezası 2 yıldan 6 yıla kadar hapis ve 6.000 Eurodan 78.000 Euroya kadar para cezasıdır. Ağır nitelikteki uyuşturucu maddelerin cezası ise 6 yıldan 20 yıla kadar hapis ve 26.000 Eurodan 260.000 Euroya kadar adli para cezasıdır.⁷²

Kanuna göre suçlar daha küçük kabul ediliyorsa yaptırımı, 6 aydan ila 4 yıla kadar hapis cezasıdır. Burada uyuşturucu madde ayrımı yapılmamıştır. Suçun niteliğinin belirlenmesi ve değerlendirilmesinde suçun işleniş şekli, olası suç motivasyonları, suçlu kişinin karakteri, suç sırasında ya da sonrasında sergilediği davranışlar, ailevi ve sosyal durumu dikkate alınır.

Kanunun 74. Maddesi uyuşturucu veya psikoaktif madde ticareti yapmak amacıyla komplo kurma suçunu, 79. maddesi bu maddelerin kullanılmasını

⁷¹ Ünlü, Ali. Hollanda Uyuşturucu Politikaları, 2019, <https://aliunlu.com/> (Çevrimiçi, 12.10.2024).

⁷² <https://www.mondaq.com/italy/food-and-drugs-law/1180284/drug-laws-in-italy> (Çevrimiçi, 12.10.2024).

kolaylaştırma suçunu, 82. Maddesi başkalarını uyuşturucu kullanmaya teşvik etme, propaganda yapma ve kullanmaya yönlendirme suçunu düzenlemiştir. Bu maddeler özel suçlardandır ve daha ağır yaptırımlara tabidir.⁷³

4.4. BİRLEŞİK KRALLIK

Birleşik Krallık'ta uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilgili düzenlemeler ve yaklaşımlar değişerek ve dönüşerek günümüze gelmiştir. 1851 tarihinde Arsenic Act isimli düzenleme getirilmiş ve uyuşturucu maddelerin tıbbi alanda kullanımı kontrol altına alınmıştır. Doktor reçetesi olmadan uyuşturucu maddelerin satışı engellenmiştir. 1964 tarihinde ise Dangerous Drugs Act düzenlemesi getirilmiş ve esrar ve benzeri uyuşturucular ile amfetamin ve benzeri uyuşturucu grubunun bulundurulması yaptırım altına alınmıştır.⁷⁴

Devam eden süreçte kullanım suçlarının önlenmesi amacıyla 1991 tarihinde Criminal Justice Act düzenlemesi getirilmiş ve hakimlere rehabilitasyona yönlendirme ve seçenek yaptırım uygulama yetkisi getirilmiştir.⁷⁵

Birleşik Krallık'ta uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarına ilişkin 1971 tarihli Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılması Hakkında Kanun, 1994 tarihli Uyuşturucu Maddelerin Kaçakçılığına Dair Kanun, 2016 tarihli Psikoaktif Maddeler Kanunu düzenlemeleri yer almaktadır.⁷⁶ Her birinde farklı çeşit uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ile nitelikli haller düzenlenmiştir. Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, kullanıcılar ve toplum üzerinde meydana getirdiği etkilere göre sınıflandırılmıştır.

A sınıfında yer alan eroin, morfin, methadone, metamfetamin, kokain gibi uyuşturucu maddelerin bulundurulması dahi 7 yıla kadar hapis cezası ile yaptırıma bağlanmıştır. Bu grupta yer alan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ticareti ise ömür boyu hapis cezası ile yaptırıma bağlanmıştır.

⁷³ <https://www.mondaq.com/italy/food-and-drugs-law/1180284/drug-laws-in-italy> (Çevrimiçi, 12.10.2024)

⁷⁴ Karakaş Doğan. A.g.e. s. 97.

⁷⁵ Karakaş Doğan. A.g.e. s. 97.

⁷⁶ Kangal. a.g.e., s. 48.

(Çevrimiçi,

B sınıfında yer alan hint keneviri ve benzeri uyuşturucu maddelerin bulundurulması veya ticareti daha az hapis cezasını gerektirirken, C sınıfında yer alan ketamin gibi uyuşturucu maddelerin bulundurulması 2 yıla kadar, ticareti 14 yıla kadar hapis cezası ile yaptırım altına alınmıştır.⁷⁷

4.5. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde birçok eyalette esrar kullanımı tıbbi alanda olmak üzere serbest bırakılmış ancak federal çapta uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı yasaklanmıştır.⁷⁸ Tıbbi kullanım dışında da esrar kullanımının serbest bırakıldığı eyaletler mevcuttur. Ancak federal devlet düzeyindeki kontroller ve yaptırımlar ile eyaletler arasında uygulama farklılıkları nedeniyle istikrarlı bir politika güdülememiştir.

4.6. RUSYA FEDERASYONU

Rusya Federasyonu'nda uyuşturucu maddelerin kullanımı yasa dışıdır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri içeren bitkilerin izinsiz üretimi, satışı veya dağıtımı, Rus Ceza Kanunu'nun 228 maddesi ve devamı uyarınca cezalandırılmaktadır.⁷⁹ Buna göre uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin bulundurulması, depolanması, üretilmesi, ithali, ihracı ve ticareti suç olarak tanımlanmıştır. Eylemin nitelendirilmesindeki en önemli kriter uyuşturucu maddenin miktarıdır.

Miktarın az olması durumunda yaptırımı 3 yıla kadar hapis cezasıyken, miktarın artması halinde 3 yıldan 7 yıla kadar hapis ve adli para cezası öngörülmüştür. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yasa dışı olarak üretilmesi, satılması ve sevk edilmesi ise 4 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.

Suçun planlanarak işlenmesi, 18 yaşından küçük kişilere karşı işlenmesi, miktar fazlalığı hallerinde 5 yıldan 12 yıla kadar hapis, 3 yıllık gelire el konulması ve 500.000 Rubleye kadar adli para cezası ile cezalandırmayı gerektirmektedir.

⁷⁷ Karakaş Doğan. A.g.e. s. 99.

⁷⁸ Külekçi, Ömer. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2024, s. 27.

⁷⁹ Külekçi. a.g.e., s. 27.

Ağırlaştırıcı nedenlerin bulunması halinde ise ceza miktarı 15 yıla kadar yükselebilmektedir.

Bunun yanında Rusya Ceza Kanununun 230.maddesine göre uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçlarını özendirme eylemi de suç olarak tanımlanmış olup 3 yıla kadar hapis cezası öngörülmüş, nitelikli hallerin meydana gelmesi halinde ise 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.⁸⁰

⁸⁰ Karakaş Doğan. A.g.e., s. 109.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TÜRK CEZA KANUNU'NDA UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

5.1. GENEL OLARAK

Kanun koyucu, Türk Ceza Kanunu'nun 188. maddesinde birbirinden farklı üç suç türü düzenlemiştir:

- Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesi.
- Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satılması, satışa arz edilmesi, başkasına verilmesi, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması, satın alınması, kabul edilmesi, bulundurulması.
- Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddenin ithal edilmesi, imal edilmesi, satılması, satın alınması, sevk edilmesi, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesi.

Her ne kadar mevzuatımızda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla ilgili birden çok düzenleme yer alsa da çalışmamız yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçlarına ilişkin olduğundan başkaca kanunlardaki hükümlere çalışmamızda yer verilmemiştir.

5.2. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇLARI

5.2.1. Kavram

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları TCK md. 188’de düzenlenmiştir. Doktrinde Centel “uyuşturucu veya uyarıcı madde sağlama suçları”⁸¹ başlığı ile incelemeyi tercih etmişse de suç örgütlerinin ve terörün finansmanının büyük bir bölümünün uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçundan elde edildiği göz önüne bulundurularak Türk Ceza Kanunu’nun düzenlemeleri doğrultusunda incelemenin yerinde olacağı düşünülmüştür. TCK md. 188’de tanımlı suçlar kazanç elde etmek amacı ile düzenlenmişse de uygulamada ne kadar kazanç elde edildiği hususunun belirlenmesi mümkün değildir.⁸²

5.2.2. Korunan Hukuki Değer

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları Türk Ceza Kanunu’nun üçüncü kısmında yer alan “topluma karşı suçlar” başlığının üçüncü bölümünde yer alan “kamunun sağlığına karşı suçlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Kanun lafzından da açıkça anlaşılacağı üzere TCK md. 188’de korunan hukuki değer kamunun sağlığıdır.

1982 Anayasası’nın 56/3. maddesine göre; “...Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler...”,

Yine 1982 Anayasası’nın 58/2. maddesine göre; “...Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır...” düzenlemeleri yer almaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında, suçun karşısında bulunan kişiler TCK md. 191’de düzenlenen kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı

⁸¹ Centel, Nur. “Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu”, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, C:1, İstanbul, 2001, s. 151.

⁸² Akkaya, Çetin. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 2.

madde bulundurmak suçunun faili olarak bulunduğundan bu suç tipinin mağduru yoktur. Esasen bu suçun mağduru tüm toplumdur. Nitekim gerek iç hukukta gerekse uluslararası hukukta uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından getirilen düzenlemeler ve imzalanan sözleşmeler de suçun mağdurunun tüm toplum olduğunu kabulle ağır yaptırımlar, önlemler ve öneriler içermektedir.

Nitekim Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin 2022/486 Esas, 2023/397 Karar ve 12.07.2023 tarihli kararına göre; *"...Uyuşturucu madde suçları, tehlike suçu olup korunan hukuki yarar genel kamu esenliğidir. Bu nedenle kanun koyucu, uyuşturucu madde ticareti yapan faillerin kimliklerinin ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı yerin bu suçu işleyen failler tarafından bildirilmesi hâlinde, faillerin veya suça konu maddelerin ele geçirilmesine, dolayısıyla genel kamu esenliğini korumaya yönelik olarak uyuşturucu madde ticareti yapma suçuyla mücadelede katkıda bulunan suç faillerine verilecek cezadan indirim yapılmasını öngörmüştür. Nitekim bu husus Ceza Genel Kurulunun 22.10.1990 tarihli ve 231-250, 20.12.1993 tarihli ve 301-338, 16.05.2000 tarihli ve 72-106 sayılı kararlarında da vurgulanmıştır..."* denilmiştir.⁸³

Sonuç olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının hem ülkeler içi düzeyde hem de ülkeler arası düzeyde engellenmeye çalışılması, bu suçla sadece bir ülkedeki toplumun sağlığının değil; tüm dünyadaki insanlığın sağlığının korunmasının amaçlandığını göstermektedir.⁸⁴

5.2.3. Tipiklik

1982 Anayasası'nın 38/1. maddesine göre; *"...Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez..."* ve yine TCK md.2/1'e göre; *"...Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı*

⁸³ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2022-486-k-2023-397-t-12-7-2023> (Çevrimiçi, 19.11.2024).

⁸⁴ Balcı. a.g.e., s. 111.

cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz...”

Tipiklik, suç olarak sayılan fiilin ceza normundaki soyut tasviridir.⁸⁵ Doktrinde bazı yazarlar tipikliğin bağımsız bir niteliği olmadığını, suçta kanunilik ilkesinden herhangi bir farkı olmadığını ileri sürmüşlerse de kanunda sayılan ve ayırt ediciliği olmayan bir eylemin suç sayılamayacağı; hukuka aykırı fiillerle suç olan fiiller arasındaki farkın ortaya çıkmasını sağlamak bakımından suçun unsurlarında tipikliğin de sayılması gerekmektedir.

O halde işlenmiş olan fiilin, kanundaki suç tanımına uygun olduğu tespit edilirse fiilin tipik olduğu da kabul edilecektir. TCK md. 188/1'e göre ceza verilebilmesi için fiilin ithal, ihraç ya da imal olması; fiillere konu suç unsurlarının 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamında sayılan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden olması gerekmesi bu duruma örnektir.

5.2.4. Maddi Unsur

Suçun maddi unsurları genel olarak Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş her suç tipi için ortak olup fiil, netice, nedensellik bağı, fail, suçun konusu, mağdur ve suçun nitelikli unsurlarıdır.

5.2.4.1. Fiil

Bazı suç tiplerinin meydana gelmesi için hukuki anlamda tek bir hareket yeterken bazı suç tiplerinin meydana gelmesi için birden çok hareketin birlikte gerçekleşmesi şartı aranmaktadır. Tek bir hareket ile işlenen suçlara tek hareketli suçlar, suçun meydana gelmesi için birden çok hareketin birlikte gerçekleşmesinin gerektiği olduğu suçlara çok hareketli suçlar denilmektedir.⁸⁶ Çalışmamızın konusu olan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları tek hareketli suçlardan olup birden çok hareketinin bir arada meydana gelmesi aranmaz. TCK md. 188'de yer

⁸⁵ Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Gökçen – Yenidünya, Ahmet Caner. Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 227.

⁸⁶ Özgenç, İzzet. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 173.

alan her bir fiilin hukuki sonuçları birbirinden farklı olup aşağıda her bir fiil incelenmiştir.

5.2.4.1.1. İmal Etmek, İthal Etmek, İhraç Etmek

TCK md. 188/1’de üç tane seçimlik hareket düzenlenmiştir. İmal etmek, ithal etmek veya ihraç etmek eylemlerinden birinin gerçekleşmesi, suçun oluşması için yeterli olup kanun metnine göre fail, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis ve iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacaktır.

5.2.4.1.1.1. İmal Etmek

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden olan imal, sözlük anlamı itibarıyla ham maddeden yeni ürün elde etmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan imal suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı madde elde etmek için yapılan faaliyetler oluşturacaktır.

Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesinin n fıkrasına göre; “...İmal deyimi: istihsal hariç, uyuşturucu madde elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Ve uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar.”⁸⁷

1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’nin 1. maddesinin i fıkrasına göre; “...imalât: psikotrop maddelerin elde edilebileceği tüm işlemler demek olup psikotrop maddelerin arıtılması ve diğer psikotrop maddelere dönüştürülmesini de kapsar. Deyim aynı zamanda eczanelerde reçeteyle yapılan preparatların yapılmasını da içine alır.”⁸⁸

Alman Uyuşturucu Maddeler Kanunu’nun 2/1. maddesinin 4. bendine göre; “üretmek (herstellen): Kazanmak, imal etmek, hazırlamak, işlemek, dönüştürmek, temizlemek ve değiştirmek” olarak tanımlanmıştır.⁸⁹

Öğretide hangi durumlarda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal suçundan bahsedileceği hususunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Uygulamada ise yerel

⁸⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12596.pdf> (Çevrimiçi, 19.11.2024).

⁸⁸ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17272.pdf> (Çevrimiçi, 19.11.2024).

⁸⁹ Balcı. a.g.e., s. 119.

mahkemeler, Adli Tıp Kurumundan imal eyleminin oluşup oluşmadığı hususunda bilirkişi görüşü almakta ve bu doğrultuda hükme varmaktadır.

Öğretide tarım yoluyla uyuşturucu veya uyarıcı madde elde etmek için yetiştirmenin de imal kavramı içinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır. Bu görüşün sebebi, sadece fabrikasyon anlamda değil, her ne şekilde olursa olsun kullanıma elverişli hale getirmenin imal kavramı içerisinde değerlendirilerek ülke içindeki uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarının artışının önlenmesidir.⁹⁰

Ancak kanaatimizce ekim yoluyla Hint keneviri yetiştirmenin imal kavramı içerisinde değerlendirilmemesi gerekmektedir. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı etki doğuran maddelerin tarımı,⁹¹ örneğin ekim yasağı, sınırlı ekim yapılması değişik kanunlarla düzenlenerek yaptırım altına alınmıştır. Kanunda belirtilen imal kavramının kimyasal tepkime neticesinde yeni bir ürün meydana getirmek olarak algılanması gerekmektedir. Bu nedenle uyuşturucu veya uyarıcı madde içeren bitkilerin yetiştirilmesi, toplanması, kurutulması, saklanması gibi eylemler imal kapsamında değerlendirilmemelidir.

İmal, uyuşturucu maddenin miktarının artırılması ve niteliğinin değiştirilerek başka bir uyuşturucu maddeye dönüştürülmesini kapsar. Ancak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin saklanması için yapılan fiziksel tepkime işlemleri imal kavramı içinde değerlendirilmemelidir. İmal, geniş anlamda maddenin niteliğinin değiştirilmesidir. İmal eylemi için kapsamlı bir malzeme temini ve çalışma işlemine gerek yoktur. Bununla birlikte basit işlemler imal olarak değerlendirilmemelidir. Örneğin Hint kenevirlerinin toplandıktan sonra kurumaya bırakılması imal eylemi içerisinde değerlendirilemez.

Nitekim Yargıtay 10. CD'nin 21.5.1992 tarih ve 5567/6015 sayılı ilamında; *“Kenevir bitkisinin sapçık ve yapraklarının kurutulup ufalanarak toz esrar haline getirilmesi teknik yöntemi gerektirmeyen basit bir işlem olduğu gibi, maddenin kimyasal yapısında değişiklik de sağlamadığından esrar imal etme sayılamaz.”*

⁹⁰ Balcı. a.g.e., s. 120.

⁹¹ Balcı. a.g.e., s. 120.

denilmiştir.⁹² Yargıtay'ın bu içtihadı basit muameleleri imal saymaması bakımından yerindedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kendi kullanımı için imal eden kişi bakımından inceleme konumuz olan imal suçu meydana gelmez. Bu halde fiilin TCK md. 191 kapsamında değerlendirilmesi gerekir.⁹³

1961 tarihli Tek Sözleşmesi'nin 29. maddesi ile yasal olarak uyuşturucu madde imalatı hususunda taraf devletlere görevler yüklenmiştir. Maddede “1) *İmalatın bir veya birçok Devlet Teşebbüsü tarafından yapılması hali hariç, Taraflar uyuşturucu madde imalini ruhsata tabi tutacaklardır.* 2) *Taraflar; a) Uyuşturucu madde imal eden veya böyle bir imalata katılan her şahıs ve teşebbüsü nezaret altında bulunduracaklardır; b) İmalatın yapılabileceği müessese ve yerleri ruhsat usulüne tabi tutacaklardır ve c) Ruhsat sahibi uyuşturucu madde imalatçıları, imali için kendilerine hak tanınmış bulunan uyuşturucu maddelerin nevileri ile miktarlarını gösteren müsaadenameleri belirli tarihlerde almaya mecbur tutacaklardır. Ancak müstahzarlar için bu tarzda bir müsaadename gerekli değildir.* 3) *Taraflar, piyasa durumunu göz önünde bulundurarak, uyuşturucu madde imalatçılarının elinde, işletmenin mutat çalışması için gerekli olan miktarlardan fazla uyuşturucu madde ve haşhaş kelle ve sapı birikimine engel olacaklardır*” denilmiştir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddenin imal edildiği bitkinin yetiştirilmesi ayrıca bir suç olarak düzenlenmiştir. Ekip yetiştirmek, uyuşturucu taşıyan bitkilerin toplanması, saklanması, istiflenmesi imal sayılmaz. Örneğin, 3298 sayılı Yasa'nın 4. maddesine göre, “*Haşhaş ekim bölgelerinde izin belgesi almadan veya izin belgesi almasına rağmen belgesinde belirtilen alandan fazla yerde veya izin belgesinde kayıtlı yerden başka yerde ekim yapılması, ekim bölgeleri dışında haşhaş ekimi yapılması*” müeyyideye bağlanmıştır.⁹⁴

⁹² <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Çevrimiçi, 19.11.2024).

⁹³ **Yokuş Sevik.** a.g.e., s. 139, dn. 99.

⁹⁴ **Zafer, Hamide.** “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)”, in: İlaç Hukuku ve Etik Anlayışı, Sempozyum No.2, 1.6.2007., s. 107.

5.2.4.1.1.2. İthal Etmek

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden olan ithal, sözlük anlamı itibarıyla içine almak, bir ülkeye başka ülkeden mal getirme veya satın alma, başka ülkelerden alınan mal anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan ithal suçunun icra hareketini, Türkiye’nin siyasi sınırlarından herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kanuna aykırı şekilde ve izinsiz olarak sokulması oluşturacaktır.

Madde gerekçesinde, bu suçun bir kazanç elde etmek için işlendiği ancak çoğu zaman bu suçun işlenmesi neticesinde ne kadar kazanç elde edildiğinin belirlenememesi nedeniyle elde edilen gelirin müsaderesinin de mümkün olmamasından dolayı hapis cezasının yanı sıra adli para cezasına da hükmedilmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir.⁹⁵

1961 tarihli Tek Sözleşmesi’nin 1. maddesinin m bendine göre ithal ve ihraç; *“her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder.”*⁹⁶

Yani uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hava, kara veya deniz yoluyla ülkeye sokulması ithal eylemini meydana getirecektir. Yani ithal suçunda fiil unsuru, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülkeye sokulmasıdır. İthal eylemi bakımından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nerede imal edildiği bir önem taşımamaktadır.⁹⁷

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden ithal eylemi konusunda transit geçiş hususu da önem arz etmektedir. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre; *“Transit Devlet; Uyuşturucu ve Psikotrop maddeler ile I ve II numaralı tablolarda kayıtlı maddelerin yasadışı yollardan toprakları üzerinde geçirildiği, ancak bunların ne kaynaklandığı ne de nihai varış yeri olan devlet demektir.”*⁹⁸

⁹⁵ Artuk – Gökçen – YeniDünya. a.g.e., s. 216.

⁹⁶ https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf (Çevrimiçi, 09.11.2024).

⁹⁷ Balci. a.g.e., s. 126.

⁹⁸ https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc078/kanuntbmmc078/kanuntbmmc07804136.pdf (Çevrimiçi, 09.11.2024).

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir ülkeden bir başka ülkeye sevk edilirken transit geçiş sırasında yakalanması halinde TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden ithal değil, TCK md.188/3’te sayılan nakil eyleminden söz edilecektir. Nitekim transit rejimi 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 84-92. maddelerinde ayrıca düzenlenmiştir.⁹⁹ Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin transit geçişi ile ithali arasındaki ayırım, ülke içinde bu maddelere tasarruf olanağının bulunup bulunmamasına göre yapılmalıdır.¹⁰⁰

İthal, geniş anlamıyla uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapmak amacıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülkeye sokulmasını ifade etmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hangi taşıtla ya da ne şekilde ülkeye sokulduğunun bir önemi yoktur.

5.2.4.1.1.3. İhraç Etmek

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden olan ihraç, sözlük anlamı itibarıyla çıkarma, dışarıya atma, ilişkisini kesme, yurt dışına mal satma anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan ihraç suçunun icra hareketini, Türkiye’nin siyasi sınırlarından dışarı herhangi bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kanuna aykırı şekilde ve izinsiz olarak çıkarılması oluşturacaktır.

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden olan ihraç, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke sınırlarından dışarı çıkarılması ile sonuçlanır. İhraçtan sonraki hareketler, suç meydana gelmiş olduğu için artık önem arz etmeyecektir. Örneğin ülkenin hava sahası dışına çıkarılan bir maddenin, tarafsız hava sahasında uçağın düşmesi suretiyle yok olması veya kara sahası dışına çıkarılan bir maddenin kaza, yangın, sel, patlama gibi nedenlerle yok olması ihraç fiilin tamamlanmasına etki etmez.¹⁰¹

⁹⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4458.pdf> (Çevrimiçi, 09.11.2024).

¹⁰⁰ Tezcan, Durmuş – Erdem, Mustafa Ruhan – Önok, Murat. Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 538.

¹⁰¹ Tezcan - Erdem – Önok. a.g.e., s. 538.

Fail, ihrac eylemini gümrük kapılarının bulunduğu yerlerden yapabileceği gibi, gümrük teşkilatının bulunmadığı yerlerden de gerçekleştirilebilir.¹⁰² Gümrük kapısı olmayan ülke sınırından uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hava, kara, deniz sınırının dışına çıkarılması halinde ihrac suçu tamamlanmış olacaktır.¹⁰³

Öğretide gümrük kapısı olmayan yerlerde ihraca teşebbüsün gündeme gelemeyeceği yönünde görüşler bulunmaktadır ki bu görüşe katılmıyoruz. Mevcut deliller, fiilin ihraca yönelik olduğunu gösteriyor ancak yakalama ülke sınırları içerisindeyken yapılmışsa da burada teşebbüsten söz etmek mümkün olacaktır. Aksi halde uyuşturucu veya uyarıcı madde ihrac etmek suçuna teşebbüsün yalnızca gümrük kapılarında sübut bulacağı kabul edilmiş olur ki bunun da kabulü kanaatimizce mümkün değildir.

Öğretide, *“uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı suçunun oluşabilmesi için ülke sınırından yurt dışına çıkarılmaya yönelik hareketlerin başlaması ve gümrük kapısında yetkili memura aksinin beyan edilmesi suretiyle meydana gelmesi”* gerektiği ifade edilmiştir.¹⁰⁴

Bir başka görüşe göre ise *“gümrük sahalarından geçirilmek istenen uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gümrük sahasına girilmeden önce yakalanması halinde ihraca teşebbüs değil, TCK md. 188/3’te düzenlenen sevk veya nakil söz konusu”* olacaktır. Gümrük sahasına girilmiş ancak beyanda bulunulmamışsa da aynı şekilde sevk veya nakil söz konusu olur. Gümrük memuruna uyuşturucu madde olmadığına ilişkin beyanda bulunulması aşamasından sonra ülkeden çıkmadan failin yakalanması halinde ihraca teşebbüsten bahsedilir.¹⁰⁵

Gümrük idaresine gelmeden önce eylemden vazgeçilmiş olması halinde ihrac suçu artık gündeme gelmeyecektir. Gümrük beyanında bulunulduktan sonra inceleme ve kontroller sırasında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ele geçirilmesi halinde,

¹⁰² Zafer. a.g.e., s. 108.

¹⁰³ Balci. a.g.e., s. 129.

¹⁰⁴ Günal, Yılmaz. Uyuşturucu Madde Suçları, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1976, s. 90.

¹⁰⁵ Güngör, Şener – Kınacı, Ali. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.190

ihraç için icra hareketleri yapılmış ancak elde olmayan nedenlerle eylem tamamlanamamış olduğundan ihraca teşebbüs gündeme gelecektir.¹⁰⁶

Bu noktada değerlendirilen husus TCK md. 36'da düzenlenen gönüllü vazgeçme hususudur. TCK md. 36'ya göre; "...*Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır...*" Bu nedenle failin beyandan sonra yakalanması halinde fiilin tamamlanmış kısmı olan nakil ve bulundurma eylemlerinin gerçekleşmiş olduğu kabul edilirken, aksi hali teşebbüs olarak değerlendirilir.

Bu husus için Prof. Dr. Murat Balcı, doktora tezinde "...*Bu son derece yapay ayrım, failin kastını belirlemede bir ölçü olarak kullanılmaz...*" demiştir.¹⁰⁷

Kanaatimizce de bu yönde yapılan bir değerlendirme yalnızca failin kastının tespiti için incelenecek kriterlerden yalnızca biridir. Bahsi geçen doktora tezinin yayınlanma tarihi 2009'dur. Üzerinden geçen 15 yılda teknik imkânlar daha da fazla gelişmiş, neredeyse yapay zekânın hayatın her alanında kullanıldığı çağımızda failin kastının tespiti için birçok delil toplama imkânı varken yalnızca gümrük kapısı ve beyan sınırlaması ve buna göre yapılan ayrım oldukça isabetsizdir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yasa dışı yollarla ihraç edilmesi hukuka aykırı bir fiil olduğu halde gümrük mevzuatı bakımından beyan gerekmesi hususuna katılmıyoruz. Hukuka aykırı bir fiilin, hukuki kriterlerle değerlendirilmesi hatalıdır. Bu halde gümrüğe beyanda bulunan failerle, beyanda bulunmayan failer arasında bir ayrım yapılmış olacaktır ki bu husus gümrüğe beyanda bulunmayı cezalandırır niteliktedir. Bu görüşün kabulü halinde örneğin; teknik ve fiziki takip altında olan bir örgütün yurt dışına uyuşturucu madde ihraç edeceği tespit edilen faillerinin ihraç eyleminden cezalandırılabilmeleri için gümrüğe beyanda bulunmalarını beklemek gerekecektir. Gümrüğe beyanda bulunulmaması halinde ise failin kastı ihraca yönelik

¹⁰⁶ **Taştan, Mustafa.** Yargıtay Kararları Çerçevesinde Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2023, s. 437.

¹⁰⁷ **Balcı.** a.g.e., 130.

olmasına rağmen TCK md. 188/3'ün uygulanması gerekecektir ki bu durum hakkaniyetten uzak olup kabulü de mümkün değildir.¹⁰⁸

Ülkeden uyuşturucu veya uyarıcı madde ihraç eden kişi, yabancı ülke için ithal fiilini gerçekleştirmiş olacaktır. O halde, “non bis in idem” ilkesi gereği tek suç için tek ceza verilecek ve TCK md. 188/2 gündeme gelecektir. Buna göre; “...*Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir...*”

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı suçunun meydana gelmesi için eylemin ticari amaçla olması gerekir.¹⁰⁹ Yakalanan uyuşturucu maddenin kullanım sınırında olması ve failin kastının kullanım yönünde olması halinde kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu meydana gelmiş olacaktır.

5.2.4.1.2. Satmak, Satışa Arz Etmek, Başkalarına Vermek, Sevk Etmek, Nakletmek, Depolamak, Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak

TCK md. 188/3’te düzenlenen eylemlerden birinin gerçekleşmesi, suçun oluşması için yeterli olup kanun metnine göre fail, on yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacaktır.

5.2.4.1.2.1. Satmak

TCK md. 188/3’te sayılan seçimlik hareketlerden olan satma, sözlük anlamı itibarıyla bir malı, bir bedel karşılığında alıcıya vermek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan satma suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bir bedel karşılığında alıcıya devretmek oluşturacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satma fiilinin gündeme gelebilmesi için alıcı ve satıcının iradelerinin aynı yönde olması yeterli değildir. Zilyetliğin, yani tasarruf yetkisinin de devredilmiş olması ve fiili hâkimiyetin de alıcıya geçmesi gerekmektedir.

¹⁰⁸ Balcı. a.g.e., 131.

¹⁰⁹ Taştan. a.g.e., s. 439.

Örneğin içinde uyuşturucu madde bulunan bir konteynerin satma yolu ile devri halinde uyuşturucu maddenin zilyetliğinin devredildiği kabul edilir.¹¹⁰

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanıcı kişiye satılması durumunda alıcı tarafında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurmak suçu oluşacaktır. Bir bedel olmaksızın devir halinde “vermek” eylemi, satış gerçekleşmeksizin yakalanma durumunda “satışa arz etmek” eylemi oluşacaktır. Çalışmamızın ileriki bölümlerinde bu eylemler de detaylı incelenecektir.

CMK md. 139’da düzenlenen gizli soruşturmacı görevlendirilmesi usulünde, hâkim tarafından görevlendirilen gizli soruşturmacının, satıcıdan uyuşturucu madde satın alması eylemi gerçek bir satış işlemi değildir. Gizli soruşturmacı burada delil toplamak amacıyla alıcı rolüne girmiş görevlidir. Bu nedenle gizli soruşturmacının, failden uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması eyleminde fail satan kişi değil, satışa arz eden kişi olarak değerlendirilecektir.¹¹¹

Öğretide bu eylemin bir satış eylemi olduğu yönünde¹¹² görüşler olsa da kanaatimizce de buradaki satın alma eylemi görünüşte olup, gerçek bir satış olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Aksi halde hâkimlikçe görevlendirilmiş de olsa satın alan gizli soruşturmacının da TCK md. 191 kapsamında sorumlu tutulması gerekecektir.

Fiilin satmak ya da satışa arz etmek olup olmadığı tartışmasının failin alacağı cezaya etkisi ise TCK md. 43 uygulanması noktasında olacaktır. Yargıtay 20. Ceza Dairesi, 2015/246 Esas ve 2015/628 Karar sayılı 14.05.2015 tarihli kararında birden fazla kez failden uyuşturucu madde satın alan gizli soruşturmacının eyleminin delil etme amacı taşıdığını, bu nedenle failin hareketlerinin bütünüyle uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz etme suçunu oluşturacağını kabul ederek TCK md. 43’te düzenlenen zincirleme suç artırımı uygulamasının hukuka aykırı olacağına karar vermiştir.¹¹³

¹¹⁰ **Erman, Sahir – Özek, Çetin.** Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamunun Selametine Karşı Suçlar, İstanbul, 1995, s. 272; **Zafer.** a.g.e., s. 109.

¹¹¹ **Çalışkan.** a.g.e., s. 155.

¹¹² **Balcı.** a.g.e., s. 166.

¹¹³ <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Çevrimiçi, 21.11.2024).

Yargıtay’ın kararlarında da gizli soruşturmacının eyleminin satın almak iradesi değil, delil toplamak iradesi taşıdığı ve bu nedenle failin eyleminin satışa arz etmek olduğu belirtilmiştir. Örneğin Yargıtay 10. Ceza Dairesi’nin 2014/2181 Esas, 2015/31307 Karar sayılı ve 04.05.2015 tarihli kararına göre; “...kolluk görevlilerinin iradesi suç konusu maddeyi satın alma olmadığından bu durum gerçek bir satma eylemi olmadığı, suçun satışa arz etme olarak değerlendirilmesi gerektiği...”¹¹⁴

Satışa konu olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nitelik ve miktar yönünden kullanıma uygun olması gerekmektedir. Örneğin, uygulamada sıklıkla karşılaşılan bulaşıklı hassas terazi veya bulaşıklı uyuşturucu madde kullanma aparatı bulunması tek başına cezalandırma için yeterli değildir. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının suç unsuru olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktar ve nitelik yönünden kullanıma uygun olmaması durumunda işlenemez suç meydana gelecektir.¹¹⁵

5.2.4.1.2.2. Satışa Arz Etmek

TCK md. 188/3’te sayılan seçimlik hareketlerden olan arz etmek sözlük anlamı itibarıyla sunmak, göstermek, saygı ile bildirmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan arz etmek suçunun icra hareketini, bir malı satmak için ortaya koymak, sunmak oluşturacaktır.

TCK’da satışa arzın tanımı ayrıca verilmemiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satışa arz edilmesi, bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak için, satma iradesini açığa vuran herhangi bir davranışta bulunmasıdır.¹¹⁶

Satışa arz etmek, satma iradesini gösteren bir davranışın yapılması ile tamamlanmış olur. Satışa arz etmek seçimlik hareketi yönünden teşebbüs mümkün

¹¹⁴ <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Çevrimiçi, 21.11.2024).

¹¹⁵ Zafer. a.g.e., s.109.

¹¹⁶ Güngör, Kınacı. a.g.e., s. 229; Parlar, Ali – Hatipoğlu, Muzaffer. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.2, Ankara, 2007, s. 1408.

değildir.¹¹⁷ Kanun koyucu satışa arz etme eylemini de suç olarak kabul ederek, teşebbüse ilişkin hükümlerin uygulama alanı daraltmayı hedeflemiştir.¹¹⁸

Satışa arz etme eylemi, uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma eylemini de kapsar. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satmak için mi yoksa kullanmak için mi bulundurduğu ise somut olayın değerlendirilmesi ile tespit edilecektir. Ceza Genel Kurulu'nun 15.06.2004 gün ve 107-136 ile 06.03.2012 gün ve 387-75 sayılı kararları başta olmak üzere birçok kararında da belirtildiği gibi uyuşturucu madde bulundurmanın, kullanma maksadına matuf olduğunun belirlenmesinde dikkate alınması gereken ve öğreti ile uygulamada da kabul görmüş olan bazı kriterler bulunmaktadır.

“Bunlardan ilki; failin bulundurduğu uyuşturucu maddeyi başkasına satma, devir veya tedarik etmek hususunda herhangi bir davranış içine girip girmediğidir. İkinci kriter, uyuşturucu maddenin bulundurulduğu yer ve bulunduruluş biçimidir. Kişisel kullanım için uyuşturucu madde bulunduran kimse, bunu her zaman kolaylıkla erişebileceği bir yerde, örneğin genellikle evinde veya işyerinde bulundurmaktadır. Buna karşın uyuşturucunun ev veya işyerine uzakta, çıkarılıp alınması güç ve zaman gerektiren depo, mağara, samanlık gibi bir yere gizlenmesi kullanma dışında bir amaçla bulundurulduğunu gösterebilir.

İkinci kriter, uyuşturucunun çok sayıda özenli olarak hazırlanmış küçük paketçikler halinde olması, her paketçığın içine hassas biçimde yapılan tartım sonucu aynı miktarda uyuşturucu madde konulmuş olması, uyuşturucu maddenin ele geçirildiği yerde veya yakınında, hassas terazi ve paketlemede kullanılan ambalaj malzemelerinin bulunması, kullanım dışında bir amaçla bulundurulduğu hususunda önemli bir belirtidir.

Üçüncü kriter de bulundurulan uyuşturucu maddenin çeşit ve miktardır. Uyuşturucu madde kullanan kimse genelde bir ya da benzer etki gösteren iki değişik uyuşturucu maddeyi bulundurur. Bu nedenle değişik nitelikte ve farklı etkileri olan eroin, kokain, esrar ve amfetamin içeren tabletleri birlikte bulunduran sanığın bunları

¹¹⁷ Erman, Özek. a.g.e., s. 275.

¹¹⁸ Güngör, Kınacı. a.g.e., s. 229.

satmak amacıyla bulundurduğu kabul edilebilir. Kişisel kullanım için kabul edilebilecek miktar, kişinin fiziksel ve ruhsal yapısı ile uyuşturucu veya uyarıcı maddenin niteliğine, cinsine ve kalitesine göre değişiklik göstermekle birlikte, Adli Tıp Kurumunun mütalaalarında esrar kullananların her defasında 1-1,5 gram olmak üzere günde üç kez esrar tüketebildikleri bildirilmektedir. Esrar kullanma alışkanlığı olanların bunları göz önüne alarak, birkaç aylık ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda esrarı ihtiyaten yanlarında veya ulaşabilecekleri bir yerde bulundurabildikleri de adli dosyalara yansıyan ve bilinen bir husustur. Buna göre, esrar kullanan faillerin olağan sayılan bu süre içinde kişisel olarak kullanıp tüketebilecekleri miktarın üzerinde esrar bulundurmaları halinde, bulundurmanın kişisel kullanım amacına yönelik olmadığı kabul edilmelidir.”¹¹⁹

Hem öğretide hem de Yargıtay içtihatlarında, failde bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin satmak için mi yoksa kullanmak için mi bulundurduğuna yönelik değerlendirme neticesinde fiilin kullanmak için bulundurma ya da satışa arz etme eylemlerinin hangisini gerçekleştirdiği tespit edilecektir.

5.2.4.1.2.3. Başkalarına Vermek

TCK md. 188/3’te sayılan seçimlik hareketlerden olan vermek sözlük anlamı itibarıyla üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletme anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan başkalarına vermek suçunun icra hareketi, failin zilyetliğinde olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir başkasının zilyetliğine geçirmesidir.

Başkalarına verme, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin tasarruf yetkisinin herhangi bir ücret ya da karşılık beklemeksizin başkasına intikal ettirme olarak tanımlanabilir.¹²⁰

¹¹⁹ <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2004-10-107-k-2004-136-t-15-06-2004> (Çevrimiçi, 21.11.2024); <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2011-10-387-k-2012-75-t-6-3-2012> (Çevrimiçi, 21.11.2024).

¹²⁰ **Erman – Özek**, a.g.e., s. 275; **Günay, Erhan**, Uygulamalı Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 59; **Zafer**, a.g.e., s. 109.

Failin birlikte kullanma amacı dışında, bedelsiz bir şekilde, kendi zilyetliğinde bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir başka kimseye vermesi durumunda başkalarına vermek fiili sübut bulacaktır. Fail öncelikle maddi menfaat olmaksızın maddeyi vermeli ve verdiği kişiyle birlikte kullanma amacı gütmemelidir.¹²¹

Failin birlikte kullanım amacı gütmesi, kendi içimlik uyuşturucu maddesini yanındakilerle paylaşması¹²², birden fazla kişinin para toplayarak birlikte uyuşturucu madde alıp kullanmaları halinde başkalarına vermek suçu değil; uyuşturucu madde kullanmak suçu oluşacaktır. Failin uyuşturucu maddeyi hatır için, hediye olarak ya da bağış olarak vermesinin bir önemi yoktur. Tek dikkat edilecek husus, satış amacı ile verilmemesidir.¹²³

Yaşar-Gökcan ve Artuç'a göre de uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanırken yanında bulunan kişiye uyuşturucu maddesinden ikram eden kişinin eylemi başkalarına vermek olarak değerlendirilemeyecektir.¹²⁴

5.2.4.1.2.4. Sevk Etmek

TCK md. 188/3'te sayılan seçimlik hareketlerden olan sevk etmek sözlük anlamı itibarıyla göndermek, götürmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan sevk etmek suçunun icra hareketini, bir başkasının yönlendirmesi aracılığıyla uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerden bir başka yere gönderilmesi oluşturacaktır.

Sevk etmek, 5237 sayılı TCK'nın 188/3. Fıkrasına, 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanunu'nun 22. maddesi ile eklenmiştir. Kanunun gerekçesinde "*Maddenin üçüncü ve yedinci fıkralarında sayılan haller arasında "sevk etmek" fiilinin bulunmaması nedeniyle uygulamada yaşanması muhtemel tereddütleri gidermek bakımından bu ibare eklenmiştir.*" denilmiştir.¹²⁵

¹²¹ **Ünlü, Abdurrahman.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s. 124; **Külekcî.** a.g.e., s. 53.

¹²² Yargıtay 10. CD, T. 12.09.2011, E. 2011/9598, K. 2011/54793K Sayılı İlamı, www.uyap.gov.tr, et.: 28.08.2024.

¹²³ Yargıtay 10. CD, T. 12.09.2011, E. 2011/9598, K. 2011/54793K Sayılı İlamı, www.uyap.gov.tr, et.: 28.08.2024.

¹²⁴ **Yaşar, Osman – Gökcan, Hasan Tahsin – Artuç, Mustafa.** Yorumlu - Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara, 2014, s 5170, **Taştan.** a.g.e., s. 474.

¹²⁵ **Artuk - Gökçen – Yenidünya.** a.g.e., s. 217.

Sevk etmek, bir kişinin maliki veya zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerden başka bir yere “*başkası aracılığı ile*” götürmesidir.¹²⁶ Önemli olan eylemin, üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmesidir.

Sevk, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin gönderildiği ya da taşındığı yere kadar götürülmesi ile tamamlanır.¹²⁷ Sevk eyleminin nihayete ermesi için suç unsuru olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin alıcıya teslim edilmiş olması şart değildir. Alıcıya teslim edildiği halde tamamlanmış satma veya başkalarına verme seçimlik hareketlerinden biri gerçekleşmiş olur.

Sevk eyleminin, TCK md. 188/1’de düzenlenen ithal veya ihraç eyleminden ayrılması gerekir. Ülke içine uyuşturucu maddenin sevki halinde, ithal suçu sübut bulacaktır. Ancak transit geçiş esnasında, Türkiye’den mecburi geçişte yakalanma durumunda, Yargıtay görüşü doğrultusunda ithal suçu değil, sevk suçu meydana gelecektir.¹²⁸

5.2.4.1.2.5. Nakletmek

TCK md. 188/3’te sayılan seçimlik hareketlerden olan nakletme, sözlük anlamı itibarıyla nakil işini yapmak, bir yerden başka bir yere geçirmek, iletmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan nakletme suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerden başka bir yere götürmek olarak tanımlanacaktır.

Nakletmek, bir kimsenin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bir yerden başka bir yere taşımasıdır.¹²⁹ Sevk etme, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin üçüncü bir kişi tarafından başka yere götürülmesiyle nakletme, bizzat fail tarafından gerçekleştirilir. Sevk etme hareketinin gerçekleşmesi için başka birinin de nakletme eylemini gerçekleştirmesi gerekirken nakletme hareketinin gerçekleşmesi için sevk etmenin de gerçekleşmesi şartı aranmamaktadır.¹³⁰

¹²⁶ Tezcan – Erdem – Önok. a.g.e., s. 912; Yaşar – Gökcan – Artuç. a.g.e., s. 5739; Kangal. a.g.e., s. 127.

¹²⁷ Balcı. a.g.e., s. 170.

¹²⁸ Elmas, Birsen. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Ankara, 2024, s. 107.

¹²⁹ Kangal. a.g.e., s. 129; Zafer. a.g.e., s. 341.

¹³⁰ Kızıl, Fahrettin. Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 114.

Öğretide bir görüşe göre nakletmek, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticaretiyle doğrudan ilişkisi bulunmayan kişinin bu maddeyi bir yerden başka bir yere götürmesini ve teslim etmesini ifade etmektedir.¹³¹ Kanaatimizce TCK md. 188/3'te gösterilen seçimlik hareketlerden bir veya birden fazlasının aynı kişi tarafından gerçekleştirilmesi mümkündür. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satışa arz eden fail aynı zamanda satabilir, sattığı maddeyi alıcısına teslim etmek için de yol kat ederek nakledebilir.

Nakletme eyleminin, ihraç veya ithal eylemlerinden ayrılması gerekmektedir. Ülkenin siyasi sınırları içerisinde bir yerden başka bir yere götürme eylemi, nakletme eylemidir. Ancak ülkenin siyasi sınırlarının içine uyuşturucu veya uyarıcı madde sokmak eylemi ithal, ülkenin siyasi sınırlarından uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi çıkarmak ihraç eylemidir. Failin üzerinde yakalanan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin nakletmek eylemi mi yoksa ihraca teşebbüs eylemi mi gerçekleştiği ise failin kastına ve somut olayın şartlarına göre değerlendirilmelidir.¹³²

5.2.4.1.2.6. Depolamak

TCK md. 188/3'te sayılan seçimlik hareketlerden olan depolamak, sözlük anlamı itibarıyla saklamak veya korumak amacıyla depoya koymak, depo etmek, depoda biriktirmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan depolama suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak saklamak, biriktirmek oluşturacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin muhafaza edilmek üzere belirlenen bir yerde tutulması depolamaktır. Depolamak hareketinden bahsedilebilmesi için failin, doğrudan üzerinde bulunduramayacağı miktarda uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi müsait bir yerde saklaması gerekmektedir.¹³³ Depolamanın, depo veya ardiye benzeri bir yerde yapılması şart değildir. Saklamaya müsait bir yerde tutulması yeterlidir.¹³⁴

¹³¹ **Özbek, Veli Özer – Doğan, Koray – Bacaksız, Pınar.** Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 783.

¹³² **Tezcan - Erdem – Önok.** a.g.e., s. 910.

¹³³ **Kangal.** a.g.e., s. 130; **Özbek - Doğan – Bacaksız.** a.g.e., s. 783.

¹³⁴ **Kıdıl.** a.g.e., s. 201; **Balcı.** a.g.e., s. 180.

5.2.4.1.2.7. *Satın Almak*

TCK md. 188/3'te sayılan seçimlik hareketlerden olan satın almak, sözlük anlamı itibarıyla bir nesneyi belirlenen fiyatını ödeyerek kendine mal etmek, almak, iştira etmek, mübayaa etmek anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan satın alma suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ticaret amacıyla bir bedel ödeyerek almak oluşturacaktır.

Satın almak seçimlik hareketinin gerçekleşmesi için, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğinin ve mülkiyetinin bir bedel karşılığında alıcıya geçmesi gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin failin gidip alabileceği bir yere bırakılması halinde de satın almak eylemi gerçekleşmiş olacaktır. Önemli olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, alıcının egemenlik alanına girmiş olmasıdır.¹³⁵

Alıcı ve satıcı arasında uyuşturucu veya uyarıcı madde takası gerçekleşmesi de satın alma hareketini meydana getirecektir.¹³⁶

5.2.4.1.2.8. *Kabul Etmek*

TCK md. 188/3'te sayılan seçimlik hareketlerden olan kabul etmek, sözlük anlamı itibarıyla bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma, sunulan bir şeyi, armağanı alma anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan kabul etme suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak bir bedel ödemeksizin almak oluşturacaktır.

Kabul etme, yukarıda açıklanan başkalarına verme hareketinin alıcı konumundaki kişi tarafından meydana gelmiş halidir. Kabul etme, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin mülkiyetini, zilyetliğini bedelsiz olarak almaktır.¹³⁷

Satın alma eyleminden tek farkı, uyuşturucu veya uyarıcı madde karşılığında bir para ödenmemiş olmasıdır. Kabul etme sadece parasız devralma halinde değil, tüm

¹³⁵ Zafer. a.g.e., s. 339-340.

¹³⁶ Erman – Özek. a.g.e., s. 273; Kangal. a.g.e., s. 133.

¹³⁷ Balcı. a.g.e., s. 175.

bedelsiz hallerde söz konusu olacaktır.¹³⁸ Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğinin ve mülkiyetinin kabul edene geçmesi şartı aranmaktadır.¹³⁹

5.2.4.1.2.9. Bulundurmak

TCK md. 188/3'te sayılan seçimlik hareketlerden olan bulundurmak, sözlük anlamı itibarıyla bir şeyin hazır durmasını, elde var olmasını sağlamak anlamına gelmektedir. O halde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının içerisinde yer alan bulundurma suçunun icra hareketini, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak elinde bulundurmak oluşturacaktır.

Kanunda yer alan suç tipi bakımından bulundurmak, failin kendine ya da başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak fiili veya egemenliği altında tutmasıdır.¹⁴⁰

Uyuşturucu maddelere dair 1961 Tek Sözleşmesi'nin 33. maddesinde *“Taraflar, kanuni müsaade alınmaksızın elde uyuşturucu madde bulundurulmasına müsaade etmeyeceklerdir.”* denilmiştir. Böylelikle uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak elde bulundurulması uluslararası düzeyde yasaklanmıştır.¹⁴¹

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulunduğu yerin mülkiyetinin faile ait olması zorunlu değildir. Failin istediği zaman uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ulaşabiliyor olması yeterlidir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bulundurulması mütemadi suçtur.¹⁴² Bulundurmanın ne şekilde gerçekleştiği, seçimlik hareketin meydana gelmesi bakımından önemli değildir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi bulan, çalan, miras olarak intikal alan kişi bulundurma fiilini gerçekleştirmiş olur.¹⁴³

¹³⁸ Yaşar. a.g.e., s. 186.

¹³⁹ Yolcu, Ferit. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK md.188), Ankara, 2015, s. 42; Selbes, Ece. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Ankara, 2017 s. 109.

¹⁴⁰ Parlar-Hatipoğlu. a.g.e., s. 1409.

¹⁴¹ Balcı. a.g.e., s. 176.

¹⁴² Tezcan vd.. a.g.e., s. 538.

¹⁴³ Yokuş Sevük. a.g.e., s. 135; Balcı. a.g.e., s. 177.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin başkasının menfaati için saklanmış olması, suç delillerini gizleme suçunu değil TCK md. 188/3 kapsamında bulundurma eylemini meydana getirecektir.¹⁴⁴

5.2.4.1.3. TCK md. 188/7’de Düzenlenen Suçun Tipik Hareketleri

Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal etme, imal etme, satma, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama veya ihraç etme suçu, TCK’nın 188/7. maddesinde düzenlenmiş ve sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırma öngörülmüştür.

5.2.4.1.3.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Etki Doğurmama

TCK md. 188/7’de düzenlenen suç tipinin ayırt edici özelliği, suç unsuru olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı özellikte olmamasıdır. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı özellikte madde olması halinde TCK md. 188/3’te düzenlenen suç tipi meydana gelecektir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal ile ihracı izne tabi olan maddelere ilişkin getirilmiş bir düzenleme olup bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, uyuşturucu veya uyarıcı nitelik taşıyorsa ve yeni bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin

¹⁴⁴ Yargıtay 10. CD. nin 18.12.2007 tarih ve 18288/14958 sayılı içtihadında; “(...) o yer Cumhuriyet Savcısı ve sanık Kadir tarafından temyiz edilmesi üzerine, dava dosyasının Yargıtay C. Başsavcılığınca onama-bozma isteyen tebliğnamesi ile 25/10/2007 tarihinde Dairemize gönderildiği anlaşıldı. Dosya incelendi. (...) 2- Sanıklar Sevgül Keçili ve Rahmi Kılınç hakkında suç delillerini gizlemek suçundan kurulan mahkumiyet hükümlerine yönelik temyiz itirazlarının incelenmesi: a-Sanık Sevgül Keçili hakkında; Sanığın evinde yapılan arama sonucu net 3514 gram esrar ele geçirilmiş olması k arşısında; eylemin TCK’nın 188/3. maddesi kapsamındaki uyuşturucu madde bulundurma suçunu oluşturduğu gözetilmeden, yazılı şekilde suç delillerini gizlemek suçundan hüküm kurulması, b- Sanık Rahmi hakkında; Sanığın diğer sanık Kadir tarafından atması için kendisine verilen net 28 gram esrarı atmayarak evinde gizlediği ve yapılan arama sonucu bu esrarın evinde ele geçirildiği anlaşıldığından; uyuşturucu maddenin miktarı itibarıyla kullanım sınırı içinde kalması sanığın bu maddeyi sattığına veya başkasına devredeceğine ilişkin delil bulunmaması nedeniyle, eyleminin kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçu olarak değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde suç delillerini gizlemek suçundan mahkumiyet kararı verilmesi” bozma sebebi olarak kabul edilmiştir. (Karar yayımlanmamıştır.)

imali için kullanılıyorsa bu halde yukarıda sayılan şartlar gerçekleşmek koşuluyla TCK md 188/1’de sayılan imale teşebbüs söz konusu olacaktır.¹⁴⁵

5.2.4.1.3.2. *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Üretiminde Kullanılma*

Ülkeye ithal edilen, imal edilen, satılan, satın alınan, sevk edilen, nakledilen, depolanan veya ihraç edilen uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmayan ancak ithal veya imali resmi makamların iznine tabi olan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılması halinde TCK md. 188/7’de sayılan suç tipi oluşacaktır.¹⁴⁶

5.2.4.1.3.3. *İthal veya İmali Resmî Makamların İznine Bağlı Olma*

Suçta konu suç unsurunun ithal veya imalinin resmî makamların iznine bağlı olması gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ancak ithali veya imali resmi makamların iznine bağlı olmayan maddeler bakımından bu suç tipinin konusu oluşmaz.¹⁴⁷ Bu anlamda madde metninde geçen “resmi makamların iznine tabi” ifadesi hatalı olmuştur. Bu maddelerle uyuşturucu veya uyarıcı madde imal etmek mümkünse ve bunun için icra hareketlerine başlanmışsa imale teşebbüs söz konusu olacaktır.

Yasa koyucunun seçimlik hareket olarak ithal etme, imal etme, satma, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama veya ihraç etmeyi saymış olması yerinde olmamıştır. TCK md. 188/1-3’te sayılan ihraç etme, satışa arz etme, başkalarına verme, kabul etme ve bulundurma hareketleri sayılmamış olup 2313 Sayılı Kanun, ek md. 1/4’te TCK md. 188’e atıfta bulunarak ihraç etme ve bulundurma eylemlerini de saymıştır.¹⁴⁸

Yine uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ithal, ihraç ve imal edilmesi hareketleri, TCK md. 188/3’te sayılan hareketlerden daha fazla cezayı gerektirirken TCK md. 188/7’de böyle bir ayrımın yapılmayarak ihraç, ithal ve imal eylemlerinin

¹⁴⁵ Kurt, Şahin – Kurt, Elif. Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Ankara, 2007 s. 61; Güngör, Kınacı. a.g.e., s. 947 vd.; Balcı. a.g.e., s. 219.

¹⁴⁶ Kurt-Kurt. a.g.e., s. 61; Güngör-Kınacı. a.g.e., s. 947 vd.; Balcı. a.g.e., s. 219.

¹⁴⁷ Balcı. a.g.e., s. 219.

¹⁴⁸ Kangal. a.g.e., s. 135.

satma, satışa arz etme, başkalarına verme, satın alma, sevk etme, nakletme, depolama, kabul etme ve bulundurma eylemlerinden ayrılmaması eleştirilmiştir.¹⁴⁹

5.2.4.2. Netice

Suçun maddi unsurlarından biri de neticedir. Hareket maddi bir iştir, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişiklik ise neticedir.¹⁵⁰ Bu değişiklik ceza hukuku ile belirlenmiş bir sonuç doğuruyorsa neticeli suçtan söz edilecektir.

Doğacı kurama göre insanın iradi davranışının dış dünyada meydana getirdiği değişikliğe netice denir.¹⁵¹ Doğacı kuramın kabul edilmesi halinde netice, her suç tipinde zorunlu unsur olmayacaktır. Çünkü bu görüşe göre bazı suç tiplerinin meydana gelmesi için iradi davranış yeterli olduğundan ayrıca dış dünyada bir değişikliğin meydana gelmesi şart değildir.¹⁵²

Doğacı kuramın kapsamının genişletilmesi ile ortaya çıkan tehlike kuramına göre ise zarar neticesi ve tehlike neticesi olmak üzere iki çeşit neticenin varlığı kabul edilir. Bu şekilde sırf hareket suçları olarak da adlandırılan tehlike suçlarında doğal bir neticenin olduğu kabul edilir.¹⁵³ Bu görüşe göre hareketin yalnızca dış dünyada meydana gelen sonuçlar değil, meydana gelebilecek sonuçlar da netice olarak kabul edilir.¹⁵⁴

Kuralcı teoriye göre ise yapılan hareket, hukuk normunun koruduğu maddi konuyu zarara ya da tehlikeye uğratiyorsa netice meydana gelmiş demektir.¹⁵⁵ Buna göre netice, kanunlarca belirlenen kurallara aykırılık oluşturuyorsa hukuk dünyasında bir değişiklik meydana gelmiş olup bu nedenle her suçun neticesi bulunmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçları tehlike suçlarından olup kanun koyucunun tanımladığı fiillerin, fail tarafından gerçekleştirilmesi ile suç tamamlanır.

¹⁴⁹ **Kangal.** a.g.e., s. 135; **Aksüt, Ertekin.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Ankara, 2020, s. 140; **Kıdıl.** a.g.e., s. 217.

¹⁵⁰ **Artuk – Gökçen – Yenidünya.** a.g.e., s. 272; **Erem, Faruk.** Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C: IV, Özel Hükümler, Ankara, 1985, s. 265; **Öztürk, Şerif Ahmet.** “Suç Politikası Bakımından Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları”, Suç ve Ceza, 2021, S:4, s. 186.

¹⁵¹ **Erem.** a.g.e., s. 270.

¹⁵² **Artuk – Gökçen – Yenidünya.** a.g.e., s. 272.

¹⁵³ **Kunter, Nurullah – Yenisey, Feridun – Nuhoğlu, Ayşe.** Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2010, s. 80.

¹⁵⁴ **Erem.** a.g.e., s. 269.

¹⁵⁵ **Nevzat Toroslu.** Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara, 1970, s. 122.

Bu nedenle kanaatimizce uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında netice aranmamalıdır. Nitekim sırf hareket suçlarında netice ve hareket birbirinden ayrılamayacaktır.

5.2.4.3. Nedensellik Bağı

Nedensellik bağı, fiil ve meydana gelen netice arasındaki soyut bağı ifade eder.¹⁵⁶ Yani hareket ile netice arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmalı, böyle bir ilişki mevcut değilse failin sorumluluğundan bahsedilmemelidir. Nedensellik bağı, neticeli suçlar için önem arz etmekte olup uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçlarında aranmamaktadır.

5.2.5. Manevi Unsur

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında manevi unsur, kasttır. Bu suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir. Suçun manevi unsuru yönünden önemli olan, failin kastının kullanmak için mi yoksa ticaret yapmak için mi uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurduğudur.

Çalışmamızın “*satışa arz etmek*” konulu bölümünde detaylı şekilde açıklandığı üzere failin kastının belirlenmesi konusunda Yargıtayca belirlenmiş kriterler vardır. Failin davranışları, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilme biçimi, ele geçiriliş ve bulundurma şekilleri, bulunduğu yer ve bulundurma süresi, failin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığı, ekonomik durumu ve gelir düzeyi bu kriterlerdendir.¹⁵⁷

Öğretide bazı yazarlar bu kriterlerin de kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmesi gerektiğini¹⁵⁸ savunmuşsa da kanaatimizce bu husus, hâkimin takdir yetkisini sınırlandıracak ve her somut olayın şartlarının ayrı değerlendirilmesine engel olacaktır. Örneğin, yıllardır uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı olan kimse ile ilk kez kullanmak için satın alan kimsenin taşıyacağı uyuşturucu veya uyarıcı madde miktarı arasında büyük fark vardır ve tek bir ölçü ile sınırlandırılması da mümkün değildir.

¹⁵⁶ Artuk – Gökçen – Yenidünya. a.g.e, s. 275.

¹⁵⁷ Çalışkan. a.g.e., s. 233.

¹⁵⁸ Balcı. a.g.e., s. 180.

Failin ikrarı, kastın belirlenmesinde bir kriter olmamalı¹⁵⁹; yine Yargıtayca belirlenen kriterlere göre ikrarın hukuki mahiyeti değerlendirilmelidir. Yargıtay'a göre sanığın ikrarının hangi aşamada gerçekleştiği ve özgür iradeye dayalı olup olmadığı belirlenmeli, ikrarda bulunanın beyanının ciddiyetini ve bundan doğacak sonuçları bilip bilmediği hususu araştırılmalı ve bu husus kesin bir şekilde açığa çıkarılmalı, ikrarın başkaca deliller veya emarelerle desteklenip desteklenmediği araştırılmalı, ikrarın hayatın olağan akışına uygun olup olmadığı araştırılmalı, şüpheden arınmışlığını ve belirliliğini zayıflatacak biçimde ikrardan dönülüp dönülmediği araştırılmalıdır.¹⁶⁰

5.2.6. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık unsurunun meydana gelmesi için uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun ruhsatsız veya ruhsata aykırı şekilde işlenmesi gerekmektedir.

Yetkili makamlarca verilen izin ve ruhsata dayanarak uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imali ya da ticaretini yapmak suç olmayıp bu durum, suçu hukuka uygun hale getirecektir. Bunun dışında TCK md. 188'de düzenlenen suçlar için meşru savunma, ilgilinin rızası gibi durumlar hukuka uygunluk sebebi değildir. Nitekim burada korunan hukuki değer kamunun sağlığı olup mağdur belirli bir kişi değildir.¹⁶¹ Türk hukukunda fiilin hukuka uygunluk sebebi barındırıp barındırmadığının tespiti için birçok kanun ve yönetmeliğin değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁶²

Hukuka uygunluk sebeplerinden yalnızca kanun hükmünü (görevi) yerine getirme, TCK md. 188 bakımından geçerli olabilecektir. Nitekim CMK md. 139'da düzenlenen gizli soruşturmacı görevlendirmesi buna örnektir. Yine aynı şekilde tıbbi müdahaleler de hukuka uygunluk sebebidir.

Zorunluluk halinin hukuka uygunluk sebebi olup olmadığı hususunda öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Kanaatimizce her ne şart altında olursa olsun bir kimseye uyuşturucu veya uyarıcı madde vermek, niteliksiz bir başka kimse için

¹⁵⁹ Balcı. a.g.e., s. 182.

¹⁶⁰ Çalışkan. a.g.e., s. 565.

¹⁶¹ Kangal. a.g.e., s. 193.

¹⁶² Balcı. a.g.e., s. 184.

hukuka uygunluk sebebi olmamalıdır. Cebir ve tehdit altında TCK md. 188’de sayılan fiillerden birinin işlenmesi hali ise zorunluluk hali değil TCK md. 28 anlamında ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan hallerdendir.

5.3. NİTELİKLİ UNSURLAR

5.3.1. Daha Az Ceza Verilmesini Gerektiren Nitelikli Unsur

TCK md. 188/6, yetkili hekimler tarafından düzenlenen reçete ile satılabilen, üretimi için de yetkili mercilerin izni ve onayının gerektiği uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri düzenlemektedir.

5237 sayılı TCK’nın ilk halinde 188/6 maddesi; “Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.” şeklindeyken 29.06.2005 tarihinde 5377 sayılı Kanun ile madde metnine “Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.” ifadesi eklenmiş ve madde metni son halini almıştır.

TCK md. 188/6’nın ayrıca bir suç tanımı içerdiğini söylemek hatalı olacaktır. Suçun maddi unsuru olan uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yetkili hekimler tarafından düzenlenen reçete ile satılabilen maddelerden olması durumunda, TCK’nın 188. maddesinin 1 ve 3. fıkralarında öngörülen suçların daha az cezayı gerektiren nitelikli bir hali olduğunu söylemek gerekecektir.¹⁶³

TCK md. 188/6 düzenlenmesi cezayı azaltan hallerdendir. İndirilebilir denilmek suretiyle hâkime takdir yetkisi tanınmıştır.

5.3.2. Daha Fazla Ceza Verilmesini Gerektiren Nitelikli Unsur

5.3.2.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Verilen veya Sayılan Kişinin Çocuk Olması

18.06.2014 tarihli değişiklik ile TCK md. 188/3’ün son cümlesi olarak getirilen düzenlemeye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde satılan kişinin 18 yaşından küçük

¹⁶³ Külekçi. a.g.e., s. 61

olması halinde verilen ceza on beş yıldan az olamayacaktır (*Ek cümle: 18/6/2014 – 6545/66 md.*).

Henüz ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlayamamış ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelere karşı dirençleri az olan 18 yaş altının bu cümle ile korunması sağlanmıştır. Nitekim uyuşturucu veya uyarıcı maddeler, küçükler üzerinde yetişkinlere göre daha çok zarar meydana getirecektir.¹⁶⁴

Tür Ceza Kanunu anlamında 18 yaşını doldurmamış herkes çocuktur. Bu nedenle mahkeme kararı veya evlenme ile ergin olan çocuk söz konusu olduğunda da aynı artırım uygulanacaktır.¹⁶⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı madde satan kişinin de çocuk olması halinde aynı artırım uygulanacaktır. Kanaatimizce suça sürüklenen bu çocuklar için ayrıca bir düzenleme bulunmamış olması büyük bir eksikliktir.

5.3.2.2. Suçun Konusunun Belirli Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler Olması

TCK md. 188/4-a uyarınca “...Yukarıdaki fıkralarda belirtilen uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması...” halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.¹⁶⁶

Kanun maddesi ile ilgili 28.03.2023 tarihinde ve 7445 sayılı Kanun’un 17. maddesiyle yapılan değişiklik ile “*sentetik kannabinoid ve türevleri veya bazmorfin olması,*” ibaresi “*bazmorfin, sentetik kannabinoid ve türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması,*” şeklinde değiştirilmiştir. Böylelikle 05.04.2023 tarihi itibarıyla işlenen suçlarda kapsam içine alınan sentetik uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin yarı oranında artırılmış cezaya konu olması sağlanmıştır.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Erman – Özek. a.g.e., s. 306.

¹⁶⁵ Kıldıl. a.g.e., s. 219; Kangal. a.g.e., s. 137.

¹⁶⁶ Anayasa Mahkemesinin 1979/35 Esas, 1980/17 Karar, 6/3/1980 tarihli kararı ile 06.06.1991 tarihli ve 3756 Sayılı Kanunun 6.maddesi ile yeniden düzenlenen 765 Sayılı TCK’nın 403.maddesinde esrar, daha fazla cezalandırmayı gerektirir nitelikli hal olarak düzenlenmemiştir.

¹⁶⁷ Kangal. a.g.e., s. 140.

Kanaatimizce yapılan değişiklik yerinde olup yetersizdir. Nitekim cezayı artıran nitelikli halin, sınırlı sayılmış olan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler yönünden uygulanması, insan sağlığı açısından çok daha zararlı olan ancak madde fıkrasında sayılmayan, doğal olmayan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler için uygulanmamasına neden olmaktadır.

5.3.2.3. Suçun En Az Üç Kişi Tarafından Birlikte İşlenmesi

TCK md. 188/5'te uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi yarı oranında artırım sebebi olarak düzenlenmiştir. Bu madde de yine 28.06.2014'te yapılan değişiklikle düzenlenmiştir. Suçun üç veya daha fazla kişi ile birlikte işlenmesi, suçun gerçekleştirilmesini kolaylaştırdığı için işbu düzenleme getirilmiştir.¹⁶⁸

Öğretide farklı görüşler olmakla birlikte bir görüşe göre, TCK md. 188/5'te düzenlenen nitelikli halin uygulanabilmesi için suça iştirak etmiş olan faillerin sadece müşterek fail olmaları şart olmayıp azmettiren ve yardım edenlerin de fail olduğu ve üç kişi hesabına dâhil edilmesi gerektiği belirtilmiştir.¹⁶⁹ TCK md. 188/5'te yapılan düzenleme iki nitelikli hali içermekte, üç veya daha fazla kişi tarafından suçun işlenmesi cezada yarı oranında artırım sebebiyken örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi cezada bir kat artırım sebebidir. Bu görüşe göre kanun koyucu suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi ile örgüt kabul edilmeyecek yapılanmaların işlemesi arasında bir fark olmasını sağlamıştır. Bu nedenle bu görüşte, suçun işlenişine fail, azmettiren veya yardım eden olarak katılan herkes TCK md. 188/5 kapsamında üç veya daha fazla kişi arasında sayılacaktır.¹⁷⁰

Diğer bir görüşe göreyse üç veya daha fazla kişi hesabında faillerin müşterek fail olarak suça iştirak etmesi gerekmektedir. Nitekim kanun maddesi “*üç veya daha fazla kişi tarafından işlenmesi*” demeyip “*üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi*” demiştir. O halde suça azmettiren ya da yardım edenlerin asgari sayının belirlenmesi hesabına dâhil edilmemeleri gerekmektedir.¹⁷¹ Kanun koyucu, faillerin

¹⁶⁸ Yaşar. a.g.e., s. 339; Kangal. a.g.e., s. 143.

¹⁶⁹ Karakaş Doğan. a.g.e., s. 12.

¹⁷⁰ Özbek - Doğan – Bacaksız. a.g.e., s. 792-793.

¹⁷¹ Soyaslan, Doğan. Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2014, s. 485; Kangal. a.g.e., s. 143; Elmas. a.g.e., s. 192-194.

suçun icra hareketleri üzerinde birlikte ve aynı yönde hâkimiyet kurulması şartını aramıştır.¹⁷² Bununla birlikte aynı görüşe göre müşterek fail olarak en az üç kişinin iştirak ettiği bir durumda uygulanacak artırım suça azmettiren veya yardım edenlere de uygulanır.¹⁷³

Yargıtay ise TCK md. 188/5'teki nitelikli halin uygulanması için TCK md. 188/1 ve 188/3'te düzenlenen seçimlik hareketlerden birinin failer tarafından aynı yönde, aynı amaç doğrultusunda gerçekleştirmelerini aramaktadır.¹⁷⁴

Ceza hukukumuzda bir örgütün varlığından bahsedebilmek için birden fazla şartın bir araya gelmesi gerekmele failer arasında organik bağın bulunması, hiyerarşik yapının ortaya çıkarılmış olması gibi birçok unsurun bir arada olması şartı aranmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ise toplumun sağlığını derinden etkileyen bir suç olup birden fazla failin aynı yönde hareket ederek suçun işlenişini kolaylaştırması kanaatimizce ayrıca yaptırıma tabi tutulmalıdır. TCK md. 188/5'te düzenlenen nitelikli halin korunması önemlidir. Nitekim düzenleme, suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi ile örgüt kabul edilmeyecek yapılanmalar tarafından işlenmesi arasında bir fark ortaya koymaktadır.

5.3.2.4. Suçun Bir Örgüt Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

TCK md. 188/5-2'de düzenlenen nitelikli halin uygulanabilmesi için TCK md. 220 kapsamında bir örgütün varlığı aranmaktadır. Yargıtay uygulaması, bu nitelikli halin varlığı halinde hem TCK md. 220'den hem de TCK md. 188/5 artırımı ile TCK md. 188/1 veya TCK md. 188/3'ten cezalandırma yönündedir.¹⁷⁵

¹⁷² Tezcan vd., a.g.e., s. 914.

¹⁷³ Elmas, a.g.e., s. 195.

¹⁷⁴ "...TCK'nın 188/5. maddesinin uygulanabilmesi için TCK'nın 188/3. maddesinde öngörülen seçimlik hareketlerden birinin üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi bir başka anlatımla müşterek failerin "aynı yönde" hareket etmeleri gerektiği, somut olayda sanık ...'in temin ve sevk eden; diğer sanıklar ... ve Tuncay'ın ise nakleden konumunda oldukları, bu nedenle sanıkların eylemlere TCK'nın 37. maddesi anlamında "aynı yönde fiili birlikte gerçekleştiren" konumunda iştirak etmediklerinin anlaşılması karşısında sanıklar hakkında hükmolunan temel ceza üzerinden, koşulları bulunmadığı halde, TCK'nın 188/5. maddesi uyarınca artırım yapılarak fazla cezaya hükmedilmesi..." Yargıtay 10. CD. T. 25.11.2021, E. 2021/14955, K. 2021/12501 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/10-ceza-dairesi-e-2021-14955-k-2021-12501-t-25-11-2021>

¹⁷⁵ CGK, T. 18.03.21, E. 18/411, K. 21/126 sayılı kararı <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2018-411-k-2021-126-t-18-3-2021>

Suç örgütünün asıl özelliği, örgütün sürekli ve istikrarlı olmasıdır. Örgüt, beraber işlemeyi planladıkları suçlardan ari olarak zaman içinde de varlığını sürdürmelidir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre suçu basit birleşmeden ayıran husus; devamlılık, birden fazla suç için bir araya gelme ve sürekliliktir.¹⁷⁶ Örgütün tespiti ve suç örgütünün cezalandırılması için hiyerarşik yapı ve emir-komuta zincirini gösterir, her türlü şüpheden uzak, kesin ve somut delillere ihtiyaç vardır.

Ayrımı yapılması gereken bir diğer önemli husus da örgütün, bir terör örgütü niteliğinde olup olmadığıdır. O halde Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan düzenlemelere başvurulması gerekecektir.¹⁷⁷ Bu fark, şu husus nedeniyle önemlidir: TMK md. 5'in gönderme yaptığı TMK md. 4/1-a, TCK md. 188'i küll halinde değerlendirdiğinden suçun terör örgütü faaliyeti ile birlikte işlenmesi haline TCK md. 188/5 uygulamasından farklı olarak TCK md. 18/7 de artırımı dâhil olacaktır.¹⁷⁸

5.3.2.5. Suçun Bazı Meslek Mensupları Tarafından İşlenmesi

TCK md. 188/8 düzenlemesi yalnızca TCK md. 188/1 ve TCK md. 188/3'te düzenlenen suçlar için değil, TCK md. 188/7'de düzenlenen suçlar için de geçerli olacaktır. Bu düzenlemenin sebebi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeye ulaşımı daha kolay olan meslek mensuplarının, mesleğini kötüye kullanımının önüne geçmektir.

TCK md. 188/8 sınırlı sayıda meslek mensubu saymış olup benzer meslek erbaplarına kıyasen uygulanması mümkün değildir. Ancak “sağlık hizmeti veren kişi” denilerek nitelikli halin kapsamı genişletilmiştir. Nitelikli halin uygulanabilmesi için failin bu mesleklerden en az birini resmî olarak icra edebiliyor olması gerekmektedir.¹⁷⁹

Yine kanun maddesinde düzenlenen halin uygulanabilmesi için suçun işlendiği tarihte fiilen sayılı mesleklerden en az birinin icra ediliyor olması ve suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması gerekmektedir. Fail, mesleğin sağlamış olduğu

¹⁷⁶ **Gültaş, Veysel – Güzeldere, Mustafa.** Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma ve Silahlı Örgüt Suçları, İstanbul, 2018, s. 21; balcı 200

¹⁷⁷ **Elmas.** a.g.e., s. 211.

¹⁷⁸ **Kangal.** a.g.e., s. 150.

¹⁷⁹ **Tezcan vd..** a.g.e., s. 914.

olanakları ve kolaylıkları kötüye kullanmış olmalıdır.¹⁸⁰ Failin, mesleğini özel sektörde ya da kamuda icra etmesinin bir önemi yoktur.

5.3.2.6. Suçun Belirli Yerlerde İşlenmesi

TCK md. 188/4-b’de düzenlenen nitelikli hale göre; “...Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi...” cezada yarı oranında artırım sebebidir. Bu düzenleme 7.03.2015 tarihli 6638 sayılı Kanun ile eklenmiştir.

Nitelikli halin getirilmesinin nedeni, daha çok insanın bir arada bulunduğu yerlerde ilgili suçun işlenmesinin kolaylığının önüne geçilmek istenmesidir.

Bu nitelikli halin uygulanması için kanunda sayılı yerlerin faal olarak kullanılıyor olması zorunludur. Ancak tatil veya mesai saati dışında olması nedeniyle kapalılığı durumlarında nitelikli unsur yine de uygulanacaktır.¹⁸¹

Kanaatimizce bu yerlerin faal olmasının yanında açık olması da nitelikli halin uygulanması için gereklidir. Öğretide de bu görüşte olan yazarlar bulunmaktadır.¹⁸²

5.4. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

5.4.1. Teşebbüs

Teşebbüs TCK md. 35’te düzenlenmiş olup madde metnine göre; “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.

Suçta teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on üç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.”

¹⁸⁰ Aksüt. a.g.e., s. 117.

¹⁸¹ CGK, T. 22.11.2022, E. 2022/197, K. 2022/731

¹⁸² Kangal. a.g.e., s. 163.

Bu bölümde TCK md. 188’de sayılan her bir seçimlik hareket bakımından teşebbüs hükümleri değerlendirilecektir. Nitekim düzenlemenin nedeni, insanların bir arada ve kolay ulaşılabilir olduğu yerlerde suçu işlenmesinin önüne geçilmesi olduğundan kapalı olduğu zaman diliminde insanların bir arada ve ulaşılabilir olmamasının kabulü gerekmektedir.

Suçun araç içerisi, ev içerisi ya da kapalı bir alanda işlenmesi halinde 188/4-b uygulaması mümkün olmayacaktır.¹⁸³

5.4.1.1. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal Etme Suçuna Teşebbüs

TCK md. 188/1’de sayılan ilk seçimlik hareket olan imal etme, elde bulunan maddeler ile uyuşturucu veya uyarıcı maddenin meydana getirilmesi sonucunda tamamlanır. Failin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi imal etmeye yeterli maddeleri, imal edeceği yere götürmesiyle icra hareketi başlayacaktır. Failin elinde olmayan nedenlerle imalatı gerçekleştirememiş olması durumunda ise teşebbüs söz konusu olacaktır.

Suçun tamamlanması için elde edilen yeni maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde niteliğinde olması gerekir. Ortaya çıkan maddenin uyuşturucu veya uyarıcı madde niteliği taşınamaması durumunda suç tamamlanmamış olacaktır. Bu durumda suçun icra hareketi failin elinde olmayan nedenlerle tamamlanamadığından yine suçta teşebbüsten cezalandırma olacaktır.¹⁸⁴

İmale elverişli maddeler ile imale başlanmış ancak imalat tamamlanamamışsa yine imale teşebbüs söz konusu olacaktır. Bu durumda kullanılan maddeler uyuşturucu veya uyarıcı nitelikte ise TCK md. 44 gereği, tamamlanmış bulundurma veya

¹⁸³ Yargıtay 20. CD, T. 15.01.19, E. 18/4162 esas, K. 2019/337 “...5237 sayılı TCK’nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (b) bendinde "Üçüncü fıkradaki fiillerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır" şeklinde düzenlemenin bulunduğu, 01/03/2017 tarihli olay tutanağına göre, sanık araç içerisinde iken haklarında kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma suçundan ayrı işlem yapılan ..., ... ve ...’in araç içine binmesi üzerine uyuşturucu madde satışının aracın içerisinde gerçekleşmiş olması ve aracın TCK’nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (b) bendinde belirtilen umumi veya umuma açık yerlerden olmaması karşısında, TCK’nın 188. maddesinin 4. fıkrasının (b) bendinin sanık hakkında uygulanamayacağının gözetilmemesi,..."

¹⁸⁴ **Zafer.** a.g.e., s. 116.

depolama ile imale teşebbüs suçlarından hangisinin cezası fazla ise onun uygulanması gerekmektedir.¹⁸⁵

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imalinde kullanılacak madde ile imalde kullanılmak üzere hazırlanan alet ve malzemeler, uyuşturucu madde imali için mutlak elverişsiz ise imal etme bakımından işlenemez suçtan söz edilecektir.¹⁸⁶

5.4.1.2. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İthal Etme Suçuna Teşebbüs

TCK md. 188/1’de sayılan bir diğer seçimlik hareket olan ithal etme suçu, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke sınırları içerisinde sokulması ile tamamlanmış olur.

Yargıtay’a göre uyuşturucu maddenin gümrük görevlilerine beyan edilmesi aşamasından önce ele geçirilmiş olması durumunda ithal etme suçuna teşebbüs olmayıp sanıkların eyleminin tamamlanmış bulundurma veya nakletme ya da sevk etme suçunu oluşturacağı; uyuşturucu maddenin sanıkların gümrük görevlilerine uyuşturucu madde olmadığına ilişkin beyanından sonra ele geçirilmesi halinde ise ithal etme suçunun tamamlanacağı kabul edilmiştir. Yargıtay’ın bu görüşüne göre ithal etme eylemine teşebbüs mümkün değildir.¹⁸⁷

Çalışmamızda gümrük kapısı ayırımına katılmadığımızı belirtmiştik. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülkenin siyasi sınırlarından içeri sokulması sırasında failin yakalanması durumunda ithale teşebbüs meydana gelecektir. Eylemin tamamlanıp tamamlanamaması yönünden gümrüğe beyanda bulunmanın bir önemi bulunmamaktadır.

5.4.1.3. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İhraç Etme Suçuna Teşebbüs

TCK md. 188/1’de sayılan seçimlik hareketlerden ihraç, suça konu uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ülke dışına çıkarılması ile tamamlanır. Yine kanaatimizce gümrük kapısı ayırımının bir önemi bulunmamaktadır. Failin ülke içerisinde taşıdığı

¹⁸⁵ Belirli bir uyuşturucu veya uyarıcı maddenin imali sırasında başka bir uyuşturucu madde de meydana gelmiş olabilir. Örneğin, eroin imali sırasında, eroin imali teşebbüs derecesinde kalmış; ancak, imalde kullanılan morfin ele geçirilmiş olabilir. O zaman, biri eroin imaline teşebbüs, diğeri tamamlanmış morfin bulundurma suçu olmak üzere iki suç oluşur. Bu hal fikri içtima kurallarına göre çözüme kavuşturulur. **Zafer**. a.g.e., s. 117.

¹⁸⁶ **Balcı**. a.g.e., s. 148.

¹⁸⁷ **Balcı**. a.g.e., s. 150.

uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi ülkenin dışına çıkarma hareketi başlamışsa ihraca teşebbüs meydana gelecektir.¹⁸⁸

5.4.1.4. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Ticareti Suçuna Teşebbüs

TCK md. 188/3'te düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçunun fiilleri olan satma, satışa arz etme, başkalarına verme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme veya bulundurma seçimlik hareketlerden birinin meydana gelmesi ile suç tamamlanmış olur.¹⁸⁹

Madde metninde yer alan bazı hareketler teşebbüse elverişliyi bazı hareketler teşebbüse elverişli değildir.

Suçu oluşturan seçimlik hareketlerden satma teşebbüse elverişli değildir. Çünkü satma hareketinin tamamlanmamış hali, satışa arz etmek suçunu oluşturmaktadır.¹⁹⁰

Yine satışa arz etme teşebbüse elverişli değildir. Arz etme hareketinin tamamlanmamış hali de bulundurma suçunu oluşturacaktır. Bulundurma eylemi de teşebbüse elverişli değildir.

Başkalarına verme seçimlik hareketi bölünebilir olduğundan teşebbüse elverişlidir. Aynı şekilde satın almak ve kabul etmek hareketlerine de teşebbüs mümkündür.¹⁹¹

Nakletme ve sevk etme seçimlik hareketleri teşebbüse elverişlidir. Nakil gerçekleşmeden seyir halinde yakalanan failin eylemi nakletme eylemine teşebbüs olarak kabul edilmelidir. Depolama hareketi de bölünebilir olduğundan teşebbüse elverişlidir.

¹⁸⁸ Balcı. a.g.e., s. 151.

¹⁸⁹ Zafer. a.g.e., s. 302.

¹⁹⁰ Balcı. a.g.e., s. 188.

¹⁹¹ Balcı. a.g.e., s. 189; Yargıtay 10. CD, T. 04.07.2018, E. 2018/3898, K. 2018/3097 Sayılı İlâmı, www.uyap.gov.tr, et.: 30.09.2023.

5.4.2. İştirak

Türk ceza hukukunda faillik kavramı; faillik, müşterek faillik ve dolaylı faillik olarak düzenlenmişken suça ortaklık azmettirme ve yardım etme olarak düzenlenmiştir.

TCK md. 37'ye göre, suçun kanuni tanımında yer alan fiilleri birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri müşterek faildir. Suçun üç veya daha fazla kişi tarafından müşterek fail olarak işlenmesi TCK md. 188/5 anlamında cezayı artıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

TCK md. 188'de yer alan suçlar bakımından faillerin veya suç ortaklarının imal suçu ve ticaret suçundaki birlikte hareket etme şartının şüpheden arındırılarak tespit edilmesi gerekmektedir. Yargıtay uygulamasında, iştirak hükümlerinin uygulanması için müşterek failin, asıl fail ile birlikte yakalanması veya uyuşturucu maddenin tespit edildiği yerlerle ilişkisinin bulunması gerekir.¹⁹²

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına müşterek faillerin ihmali hareketle katılması da mümkündür.¹⁹³

Bunun yanında TCK md. 188'deki tanımlanan fiillere daha az önemde katkılar sağlayan kişilerin yardım etmeden dolayı cezalandırılması gerekmektedir.¹⁹⁴

TCK md. 37/1'in gerekçesi; müşterek failliğin meydana gelmesi halinde, birlikte suç işleme kararının yanında ayrıca fiil üzerinde ortak hakimiyet kurulmasından dolayı her bir suç ortağının fail statüsünde olduğunu açıklamıştır. Ortak hakimiyetin varlığının belirlenmesinde suç ortaklarının, suçun meydana getirilişindeki rolleri ve katkılarının taşıdığı önem değerlendirilir. Bu durumda, fiilin sonuçlanması ya da sonuçlanmaması ortak faillerden her birinin elinde bulunmaktadır. Suç ortaklarının suçun oluşumuna olan katkılarının birbirini tamamlaması halinde de müşterek faillik mümkün olacaktır.

¹⁹² **Rabani, Sabawoon.** Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu TCK m. 188., Eskişehir, 2023 s. 73.

¹⁹³ **Şare, Ersin.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Yönünden Suça İştirak, 2022, C:8, S: 1,, s. 119.

¹⁹⁴ **Kıdıl.** a.g.e., s. 295.

Müşterek failliğin belirlenmesinde aranacak şartlardan biri de faillerin birlikte suç işleme kararının bulunmasıdır. TCK md. 37, 38 ve 39 ve madde gerekçelerine göre, TCK md. 188/5'te geçen “*üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde*” ibaresinden müşterek failliğin anlaşılması gerektiği, bunun dışında azmettirme ile yardım etmenin TCK md. 188/5'te geçen birlikte failliğin kapsamına dahil edilmesi hukuken mümkün değildir.¹⁹⁵ Farklı görüşlere cezayı artıran nitelikli haller bölümünde değinmiş olduğumuzdan tekrar etmemekte fayda görüyoruz.

Bunun yanında uyuşturucu madde suçları azmettirme ve yardım etmeye uygun suçlardandır. Bir kişi, bir başkasını uyuşturucu madde satışını gerçekleştirmesi için azmettirilebilir ya da bir başka failin uyuşturucu veya uyarıcı madde satmak suçunu gerçekleştirmesine yardım edilebilir. Suç ortaklarının suçun oluşumuna yapmış oldukları etkinin, suç işlenmeden önce ya da en geç suç tamamlanana dek var olması gerekmektedir.

5.4.3. İçtima

Suçların içtimaı 5237 sayılı TCK'da benimsenen “*eylem kadar ceza, suç kadar ceza*” kuralının istisnasıdır. Suçların içtimaı; bileşik suç, zincirleme suç, fikrî içtima olmak üzere üçe ayrılmaktadır.¹⁹⁶

Bileşik suç, TCK md. 42'de “*Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suçta bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz*” olarak düzenlenmiştir. Bileşik suçlarda her ne kadar görünüşte suçları düzenleyen normlar çokmuş gibi görünüyorsa da ortada tek norm ve onun düzenlediği suç bulunmaktadır.¹⁹⁷ Bunun yanında bir suçun bileşik suç olabilmesi için, kanunda başka bir suçun ağırlaştırıcı hali olmaması gerekmektedir.

Zincirleme suç, TCK md. 43/1'e göre “*Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli*

¹⁹⁵ Kangal vd.. a.g.e., s. 221.

¹⁹⁶ Artuk - Gökçen – Yenidünya. a.g.e., s. 669.

¹⁹⁷ Özbek - Doğan - Bacaksız, a.g.e., s. 553.

şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükümleri uygulanır.”

Öğretide TCK md. 188’de sayılı suçlar bakımından zincirleme suç hükümleri uygulanıp uygulanmayacağı konusunda görüş ayrılıkları bulunsa da uygulamada zincirleme suç hükümlerinin tereddütsüz uygulandığı görülmektedir. Bir görüşe göre; bu iki fıkranın birbirinden bağımsız olarak ayrıca ve daha ağır ya da daha hafif bir cezayı gerektiren nitelikli hal oluşturmadığı için zincirleme suç hükümlerinin uygulanamayacakken bir diğer görüşe göre; failin aynı suçu işleme kastına bağlı olarak uyuşturucu madde ticareti suçunu birden fazla kez işlemesi halinde, mağduru belirli bir kişi olmasa bile “kamunun sağlığı” olacağından zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceği yönündedir.¹⁹⁸

Fikrî içtima, TCK md. 44’e göre “İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

O halde fikrî içtimanın oluşabilmesi için tek bir fiilin işlenerek birden fazla suçun meydana gelmesi gerekmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları kanuna göre seçimlik hareketlerle düzenlenmiş olduğundan fail tarafından gerçekleştirilen birden fazla fiilin aynı uyuşturucu veya uyarıcı madde ile ilgili, yani aynı suç unsuruna ilişkin olması ve eylemler arasında irtibat bulunması gerekmektedir.¹⁹⁹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ithal ve ihraç suçları bakımından bu eylemlerden herhangi birinin ya da her üçünün birden gerçekleşmesi suçun meydana gelmesi için yeterlidir. Bunun yanında TCK md. 188/3’te sayılan fiillerden biri daha gerçekleşmiş olursa gerçek içtima kuralları uygulanacaktır.²⁰⁰

¹⁹⁸ Tezcan - Erdem – Önok. a.g.e., s. 1004.

¹⁹⁹ Doğan, Akif. Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti ile Kullanımını Kolaylaştırma Suçları, Antalya, 2023, s. 43.

²⁰⁰ Tezcan – Erdem – Önok. A.g.e., s.656.

TCK md. 188/3'te sayılan eylemler bakımından, bu suçun tamamlanması için hepsinin veya bir ya da birkaçının gerçekleşmesi yeterli olup bu halde suç tamamlanır ve tek bir eylemden cezalandırma gerçekleşir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin hem ticaret amacıyla bulundurulduğu hem de kullanıldığı tespit edilmişse her suç ayrı cezalandırılacak, içtima hükümlerinin şartları oluşmayacaktır.²⁰¹

5.5. UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE SUÇLARINDA ETKİN PİŞMANLIK

TCK sisteminde etkin pişmanlık, suç tamamlandıktan sonra etkin pişmanlığa uygun olan sınırlı sayıda suçlar bakımından cezayı ortadan kaldıran ya da cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeptir. Tüm suçlar bakımından kabul edilmiş olmayıp her suç da etkin pişmanlığa müsait değildir. Bu nedenle yalnızca kanunda sayılan durumlarda etkin pişmanlık hükümleri uygulaması yer bulacaktır.

TCK. md. 36'ya göre; *“Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.”* Etkin pişmanlık, gönüllü vazgeçmeden farklı olarak Ceza Hukuku Genel Hükümler bağlamında düzenlenmemiştir.²⁰²

Etkin pişmanlığın, düzenlenmiş olduğu özel halleri bakımından uygulama alanı bulabilmesi için suçun maddi unsurları ve manevi unsurlarının tamamlanmış olması gerekmektedir. Yani icra hareketleri tamamlanmış ve netice gerçekleşmiş olmalıdır. İcra hareketleri tamamlandıktan ancak netice gerçekleşmeden önceki aşamada gösterilen pişmanlık için TCK. md. 36 bağlamında gönüllü vazgeçme kurumu işletilecektir. O halde etkin pişmanlık, gönüllü vazgeçmenin tamamlanmış suçlardaki görünüm şekli olarak nitelendirilecektir.²⁰³

²⁰¹ Çalışkan. A.g.e., s.250.

²⁰² Tezcan, Durmuş. “Türk Ceza Kanunu’ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. XLIX, S. 3 (1994), s. 433.

²⁰³ Koca, Mahmut – Üzülmüş, İlhan. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2017, s. 437.

5.5.1. Genel Olarak

5237 Sayılı TCK. md. 192’de “*Etkin pişmanlık*” başlığı altında düzenlenen hükümde;

“(1) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(2) Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, resmi makamlar tarafından haber alınmadan önce, bu maddeyi kimden, nerede ve ne zaman temin ettiğini merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırırsa, hakkında cezaya hükmolunmaz.

(3) Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadarı indirilir.

(4) Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı soruşturma başlatılmadan önce resmi makamlara veya sağlık kuruluşlarına başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, cezaya hükmolunmaz.” ifadesi yer almaktadır.

Düzenlenen kanun hükmünde uyuşturucu ve uyarıcı suçları bakımından özel bir etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına ilişkin etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Buna göre resmî makamlarca haber alınmadan önce etkin pişmanlığın gösterilmiş olması gerekmektedir. Bu halde suçu bizzat işleyen ya da iştirak eden hakkında cezaya hükmolunmaz.

Maddenin ikinci fıkrasında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulundurmak suçuna ilişkin etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Yine resmî makamlarca haber alınmadan önce etkin pişmanlığın

gösterilmiş olması gerekmektedir. Bu halde etkin pişmanlık gösteren kişi hakkında cezaya hükmolunmaz.

Maddenin üçüncü fıkrası ise hem uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanım ve ticaret suçlarında resmî makamlarca haber alındıktan sonra etkin pişmanlığın gösterilmesi hali düzenlenmiştir. Buna göre etkin pişmanlık gösteren kişi hakkında verilen cezada yardımın niteliğine göre dörtte birden yarı oranına kadar ceza indirimi söz konusu olacaktır.

Maddenin dördüncü fıkrası uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi için özel bir etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Kişinin soruşturma başlamadan önce resmî makamlara başvurarak tedavi ettirilmeyi talep etmesi halinde hakkında cezaya hükmolunmayacaktır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında etkin pişmanlık hükümleri, her somut olayda ayrıca değerlendirilmeli; yardımın niteliği ve ölçüsü ayrıntılı şekilde değerlendirilmelidir.

TCK. md. 192’de temelde üç durum etkin pişmanlık hali olarak düzenlenmiştir:

Resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce etkin pişmanlık,

Suçlar haber alındıktan sonra etkin pişmanlık,

Narkotik madde kullanan kişinin soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara veya sağlık kuruluşlarına başvurarak tedavi ettirilmesini isteme hali.²⁰⁴

5.5.1.1. Resmî Makamlar Tarafından Haber Alınmadan Önce Etkin Pişmanlık

Bu husus, kullanım suçlarında ve ticaret suçlarında olmak üzere iki ayrı başlık halinde düzenlenmiştir.

5.5.1.1.1. *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık*

²⁰⁴ Çalışkan. a.g.e., s. 418.

5237 sayılı TCK md. 192/1’de, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında resmî makamlarca haber alınmadan önce etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Madde kapsamında etkin pişmanlığın gerçekleşmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekmektedir.

İlk olarak etkin pişmanlığın resmî makamlar tarafından haber alınmadan, soruşturma başlamadan önce gösterilmesi gerekmektedir. İkinci olarak etkin pişmanlık için kişinin suç ortakları ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerin bilgisini vermesi gerekmektedir. Son olarak verilen bilgi neticesinde suç ortakları yakalanmalı ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesi gerekmektedir. Bu üç şartın bir arada gerçekleşmesi durumunda fail hakkında cezaya hükmedilmeyecektir.

5.5.1.1.2. Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Alan, Kabul Eden veya Bulunduran Kişinin Etkin Pişmanlıkta Bulunması

5237 sayılı TCK md. 192/2’de, kullanım suçlarında resmî makamlarca haber alınmadan önce etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Madde kapsamında etkin pişmanlığın gerçekleşmesi için üç şartın gerçekleşmesi gerekmektedir.

İlk olarak etkin pişmanlığın resmî makamlar tarafından haber alınmadan, soruşturma başlamadan önce gösterilmesi gerekmektedir. İkinci olarak kişinin uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kimden, nerede ve ne zaman temin ettiği hususunda bilgi vermesi gerekmektedir. Son olarak verilen bilgilerle suçluların yakalanması ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesinin kolaylaşması gerekmektedir. Bu üç şartın bir arada gerçekleşmesi durumunda fail hakkında cezaya hükmedilmeyecektir.

5.5.1.2. Resmî Makamlar Tarafından Haber Alındıktan Sonra Etkin Pişmanlık

TCK. md. 192/3’e göre gerek uyuşturucu veya uyarıcı madde imali, gerek uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, gerekse uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçlarında bu suçlar haber alındıktan sonra, yani soruşturma başladıktan sonra gönüllü olarak suçun meydana çıkmasına, fail veya diğer suç ortaklarının

yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında yardımın niteliğine göre verilecek ceza dörtte birden yarı oranına kadar indirilebilecektir.

Yerleşik Yargıtay kararları ve öğretideki yaygın görüşe göre; 5237 sayılı TCK md. 192/3'te yer alan etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için bazı şartların bir arada gerçekleşmesi gerekmektedir. Şöyle ki;

- Fail 5237 sayılı TCK md. 188 ve 191'de düzenlenen suçlardan birinin işlenmiş olması egrekmehtektir.
- Hizmet veya yardımın bizzat fail tarafından ve gönüllü olarak yapılması gerekmektedir.
- Hizmet veya yardımın soruşturma ya da kovuşturma makamlarına yapılması gerekmektedir.
- Hizmet veya yardımın, suçun resmî makamlar tarafından haber alınmasından sonra ancak mahkemece hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerekmektedir. 5271 sayılı CMK md. 158'e göre meydana gelmiş ya da gelebilecek bir suçla ilgili olarak soruşturma yapmakla yetkili olan adli ve idari merciler; Adalet ve İçişleri Bakanlıkları, savcılıklar, emniyet ve jandarma teşkilatı, suçları savcılıklara iletmekle yükümlü olan vali ve kaymakamlıklar, elçilikler ve konsolosluklardır.
- Failin kendi suçunun ya da bir başkasının suçunun ortaya çıkmasına önemli ölçüde katkı sağlaması, bilgi aktarımı ile suçun meydana çıkmasına ya da diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet veya yardım etmesi gerekmektedir.
- Failin verdiği bilgilerin doğru olması, yapılan hizmet veya yardımın ise sonuca etkili ve yararlı olması gerekmektedir.²⁰⁵

5.5.1.3. Uyuşturucu Kullanma Suçlarında Kişinin Soruşturma Başlamadan Tedavi İçin Sağlık Kuruluşuna Başvurması Hali

TCK. md. 192/f-4'e göre uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişinin, hakkında soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara ya da sağlık kuruluşlarına tedavi ettirilmesi isteğiyle başvurması halinde hakkında cezaya hükmolunmayacaktır.

²⁰⁵ Çalışkan. a.g.e., s. 424.

Bu durumda kamu görevlileri ile sağlık mesleği mensuplarının TCK md. 279 ve 280 uyarınca suçu bildirme yükümlölüğü bulunmamaktadır.

Kanun koyucu, ıslah ve tedaviyi, cezalandırarak vazgeçirmenin önünde tutmuştur. TCK. md. 191 ile düzenlenen kullanım suçu hem toplum hem fail açısından tehlike arz etmektedir. Kamu spotları, sağlık kuruluşları tarafından yapılan bilgilendirmeler, okullarda verilen seminerler ve polis merkezlerince yapılan bilgilendirmeler ile korunan menfaat hem toplum hem birey sağlığıdır. Bu nedenle kanun koyucu, öncelikle ıslah ve tedavi ile düzenlenen suçlarla mücadeleği amaçlamıştır. Bağımlılıktan kurtulmak isteyen kişi yönünden istisna tanınmasının sebebi, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ile mücadelede öngörülen tedavi ve ıslahın gerçekleşmesinin sağlanmasıdır.

5.5.2. Zaman Bakımından Konunun Değerlendirilmesi

TCK. md. 192/1 ve TCK. md. 192/2 ile TCK. md. 192/3 arasındaki fark resmî makamlarca suçun öğrenilmesinden önce ve sonra olmasıdır. Bu kapsamda maddenin birinci ve ikinci fıkrası, üçüncü fıkradan yalnızca zaman bakımından ayrılmaktadır. Maddenin birinci ve ikinci fıkrasında yapılacak ihbar ya da yardımın resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce yapılması gerekmektedir. Bu durum cezasızlık halidir.

Maddenin ikinci fıkrası ise bir nevi iş birliği hali olmakla birlikte yardımın niteliğine göre cezada indirim halidir.

Maddenin dördüncü fıkrası ise ilk üç fıkrada ayrı olarak tedavi ve ıslah ile suç ile mücadeleyi düzenlemektedir.

5.5.3. Unsurları Yönünden Konunun Değerlendirilmesi

TCK. md. 192’de yer alan suç ortakları kavramı, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti ya da kullanımı suçuna katılan ya da başka bir uyuşturucu madde suçunu işleyen kişiyi ifade etmektedir.

Madde metninde yer alan “yakalanma” kavramı, suç ortağının yakalanması veya kim olduğunun belirlenmesini ifade etmektedir.

Uygulamada, failin verdiği bilginin yardım ve hizmet olarak kabul edilebilmesi için verilen bilgilerin doğru olması, sonuca etkili ve yararlı olması şartı aranmaktadır. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu 2015/1068 Esas, 2017/295 Karar ve 30.05.2017 tarihli Karar'ında; *"...Belirtilen nedenlerle, esrarı bahçe dışına taşıyarak gizlemeye çalışan sanık ...'in, yapılan arama sırasında uyuşturucu maddenin ortaya çıkarılmasında kolluk görevlilerine yardımcı olmadığı gibi, suç konusu esrarın kendisine ait olduğuna ve satmak amacıyla sökerek çuvallara koyduğuna dair ikrarının da kendi suçunun ortaya çıkması ve suç niteliğinin tespiti açısından etkili olmadığı, bu nedenle TCK'nın 192/3. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık şartlarının oluşmadığı kabul edilmelidir..."*²⁰⁶ diyerek yardımın sonuca etkili ve yararlı olması gerektiği hususuna değinmiştir.

Şüpheli veya sanığın, uyuşturucu maddeyi açık kimliğini bilmediği bir şahıstan aldığını söylemesi, hayali isimler vermesi ya da daha önce uyuşturucu madde suçlarına karıştığını bildiği kişinin adını vermesi etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için yeterli görülmemektedir.²⁰⁷

Bildirilen kişi yakalanmışsa mahkûm edilmiş olması gerekir. Yakalanmamış ise etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, bildirilen kişinin kimliği belirlenmeli, failin bildirilen kişiye suç isnat etmek için bir nedeninin bulunmaması, mevcut delillerin o kişinin suçlu olduğunun kabul edilmesi için yeterli olması ve verilen bilginin resmî makamlar tarafından daha önce öğrenilmemiş olması gerekmektedir.

Suçun ortaya çıkmasından anlaşılması gereken bir başka husus ise failin kendi suçunu ortaya çıkarmasıdır. Failin üzerinde bulundurduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satış için bulundurduğuna ilişkin bir delil yokken, satış için hazırladığı anlaşılmamışken, failin suçu ikrar ederek narkotiği satış için bulundurduğunu bildirmesi halinde etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir.

²⁰⁶ Yargıtay CGK., T. 30.05.2017, E. 2015/1068, K. 2017/295.

²⁰⁷ Çalışkan. a.g.e., s. 426.

Ancak üzerinde bulunan narkotik maddenin zaten tereddütsüz şekilde satış için bulundurduğu anlaşılan failin, suçunu ikrar etmesi etkin pişmanlık kapsamında değerlendirilemeyecektir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının zincirleme işlenmiş olması halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için, suç teşkil eden her bir fiil için ayrı ayrı TCK madde 192 şartları incelenecektir. Her ayrı fiilde etkin pişmanlık şartı sağlanmışsa ancak o zaman etkin pişmanlık hükümleri uygulama yeri bulabilecektir.

Failin vermiş olduğu bilgiler yeterli olmamasına rağmen, verilen bilgiler kullanılarak suçun ya da failin tespit edilebilmesi mümkünse etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir.

Fail, uyuşturucu madde aldığı ve verdiği kişileri bildirirse uyuşturucu maddeyi aldığı kişiler yönünden kullanım suçu, uyuşturucu maddeyi verdiği kişiler yönünden ticaret suçu için ayrı ayrı iki eylemi nedeniyle de etkin pişmanlıktan faydalanabilecektir.

5.5.4. Etkin Pişmanlık Uygulamasının Sonuçları

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları topluma karşı suçlardan olup suçun önlenmesi ile en başta toplum sağlığı, daha sonra bireyin sağlığı hedeflenmektedir. Bu nedenle narkotik madde bağımlılığı olup kendi iradesi ile bağımlılıktan kurtulmaya çalışan kimse, kanun koyucu tarafından cezalandırılmak yerine cezasızlık hali düzenlemesi ile ıslah edilmeye çalışılmıştır.

Hem ticaret hem de kullanım suçlarında suçun resmî makamlar tarafından öğrenilmesinden önce failin etkin pişmanlığı da yine cezasızlık sonucu ile karşılaşmaktadır.

Kanun koyucu, toplum sağlığına karşı işlenen bu suçun resmî makamlarca öğrenilmesinden sonra dahi cezasında indirimine gidilecek halleri düzenlemiştir. Etkin pişmanlık, tüm suçlar bakımından kabul edilmiş olmayıp özel düzenleme gerektirmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imali, ticareti veya kullanımı suçları en başta toplum sağlığına karşı suçlardan olduğundan kanun koyucunun öncelikli amacı hangi aşamada olursa olsun suçun ortaya çıkması ve engellenmesidir.

Kanun düzenlemesinde her ne kadar hedeflenen amaç suçun önüne geçmek olsa da uygulamada daha çok, salt ceza indirimi alabilmek için failer tarafından kötüye kullanıldığı da göz ardı edilmemelidir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği bu hususa ilişkin düzenleme bulunmadığından uygulamada da rastlanmamış olsa da sabıkasında birden fazla etkin pişmanlık hükümleri uygulanmış uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları bulunan kimsenin, yeniden uygulanacak etkin pişmanlığında sabıkasının değerlendirilmesi gerekliliği kabul edilmelidir.

Bu nedenle her ne kadar uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında etkin pişmanlık özel olarak düzenlenmiş olsa da hâkimin takdir yetkisi ve kanaati saf dışı bırakılmamıştır. Nitekim TCK md. 192/3, cezada uygulanacak indirimin oranını hâkimin takdirine bırakmıştır.

Kanun koyucunun amacı, suça meyilli şüpheli ya da sanığın daha az ceza almasına neden olmak değil, kamu sağlığı ve toplum güvenliğini ön planda tutarak gerçekten pişman olan şüpheli ya da sanığın ıslahını sağlamak; suçu ve suçluyu ortaya çıkarmak ve ortaya çıkaran kişiyi de teşvik etmektir.

ALTINCI BÖLÜM

6. MUHAKEME, YAPTIRIM, ZAMANAŞIMI

6.1. MUHAKEME

Türk ceza hukukunda muhakeme, yargılama aşamaları ile yargılama sırasında uygulanacak usulleri belirlemek amacıyla 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu ile düzenlenmiştir.

6.1.1. Soruşturma ve Kovuşturma Koşulları

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları resen kovuşturma ve soruşturmaya tabidir. TCK md. 13/1-e'ye göre uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçlarının, vatandaş veya yabancı tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde Türk kanunları uygulanır.²⁰⁸

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer alan düzenlemeler neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları, evrensellik ilkesinin kapsamına dâhil edilmiştir. İlgili suçtan Türkiye'de yargılama yapılabilmesi için failin Türkiye'de bulunması gerekmektedir (CMK md. 193/1). Ülke dışında işlenen suçlar bakımından Türkiye'de yargılama yapılabilmesi için Adalet Bakanı'nın talebi gerekmektedir (TCK md. 13/). Ülke dışında işlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla ilgili yabancı yer mahkemelerinde yargılama yapılmış ve fail cezalandırılmışsa Türkiye'de aynı suçtan dolayı yargılama yapılamaz (TCK md.13/3). TCK md. 19'a göre ise fail hakkında yurt dışında işlediği uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan herhangi bir hüküm verilmeden Adalet Bakanı'nın talebi üzerine Türkiye'de yapılacak olan yargılamada, yabancı devlet ceza kanunlarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.²⁰⁹

²⁰⁸ Kangal. a.g.e., s. 33-35, 38.

²⁰⁹ Kangal. a.g.e., s. 297.

6.1.2. Yetkili ve Görevli Mahkeme

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında görevli mahkeme, ağır ceza mahkemeleridir (5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Kanunu’nun 12. Maddesi).

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında failin birden fazla uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan birden fazla mahkemede yargılanması halinde dosyalar birleştirilerek iddianamenin daha erken düzenlendiği, failin yargılamasının yapıldığı yer mahkemesinde yargılamaya devam edilmesi gerekmektedir. Böylelikle zincirleme suç hükümlerinin değerlendirilmesi mümkün olacaktır.²¹⁰

Yer bakımından yetkili mahkeme ise CMK md. 12-21’e göre belirlenecektir. Buna göre TCK md. 188/3 ve TCK md. 188/7’de sayılan bulundurma, depolama ve nakletme suretiyle işlenen suçlar mütemadi suçlar olduğundan temadinin kesildiği yer yetkili yer mahkemesi olacaktır.²¹¹ Diğer fiiller bakımından suçun meydana geldiği yer mahkemeleri yetkilidir.

6.1.3. Koruma Tedbirleri

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında şüpheliler hakkında gözaltı kararı verilebilecektir. Gözaltı süreleri CMK md. 91/1’e göre; “...yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz.”

Maddenin 3. fıkrasına göre; “...Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.”

Yine madde metninin devamında suçüstü halleri düzenmiş olup buna göre; “...suçüstü hâlleriyle sınırlı olmak kaydıyla; ...mülki amirlerce belirlenecek kolluk

²¹⁰ Külekçi, a.g.e., s. 111.

²¹¹ Kangal, a.g.e., s. 298.

amirleri tarafından yirmi dört saate kadar, şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda kırk sekiz saate kadar gözaltına alınma kararı verilebilir.”

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları katalog suçlardan sayıldığından tutuklama sebeplerinin bulunması, kaçma ve delil karartma şüphesi ve kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu hallerde CMK md. 100’e göre şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçları yönünden aramaya ilişkin genel normlar geçerlidir. Arama neticesinde elde edilen delillerin hükme esas teşkil edebilmesi için de aramanın hukuka ve usule uygun yapılmış olması gerekir.

Arama, amacına göre adli arama ve önleme araması olarak ikiye ayrılmaktadır. Arama, şüpheli veya sanığı ya da bir delili elde etme amacıyla yapılabileceği gibi, bir suçun işlenmesini veya bir tehlikeyi önlemek amacıyla da yapılabilir. Birinci tür aramaya adli arama, ikinci tür aramaya ise önleme araması denilmektedir. Bu itibarla arama, hem koruma hem de önleme tedbiridir. Her iki tür arama arasında ortak özellikler bulunmakla birlikte hukuki nitelikleri, tabi oldukları kanuni düzenlemeler ve kapsamaları bakımından önemli farklılıklar da bulunmaktadır.²¹²

İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya ve kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan mal varlığı değerleri, sahibinin rızası varsa muhafaza altına alınır, yoksa el konulabilir.²¹³

CMK md. 248’e göre, hakkında kaçak olduğuna dair karar verilen şüpheli ya da sanığın, Cumhuriyet savcısına başvurmasını veya duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla Türkiye’de bulunan mallarına orantılı olarak el konulabilir; gerektiğinde idaresi için kayyım atanabilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın CMK md. 135 ve devamında düzenlenen telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli

²¹² Çalışkan. a.g.e., s. 521 vd.

²¹³ Kangal. a.g.e., s. 313.

soruşturmacı görevlendirilmesi ve teknik araçlarla izleme işlemleri kararları doğrultusunda delil toplanması yöntemine başvurulabilir.

6.1.4. Soruşturma Usulleri

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının soruşturma evresinde CMK md. 153 gereği kısıtlama kararı verilebilir. Şüphelinin TCK md. 192’de düzenlenen cezayı ortadan kaldıran hallerden etkin pişmanlık hükümlerinin şartlarını sağlamış olması karşısında CMK md. 171/1 gereği kişi hakkında kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilebilir.

6.1.5. Kovuşturma Usulleri

TCK md. 188 sevk maddesi ile açılan kamu davasında mahkemece sanığın suçunun TCK md. 191’de düzenlenen suçlardan olduğuna karar verilebilir. Ancak tam aksi mümkün değildir.

6.1.6. İspat

Ceza soruşturmasının başlaması için şüphenin yeterli olduğu uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında, yargılamayı yapan yer mahkemesince verilecek kararın her türlü şüpheden arındırılarak verilmesi gerekmektedir. Ceza muhakemesinde ispatın oluşmuş olması için sabit olma hali (sübut) aranmaktadır. Buna göre; sabit olma hallerinin dışında yalnızca şüpheyeye dayanılarak mahkumiyet kararı verilemeyecektir. Nitekim mahkeme tarafından hükme esas alınacak bir delilin çok kuvvetli olması gerekmekte ve güvenilirliği konusunda hiçbir risk bulunmaması gerekmektedir. Aksi halde şüpheden sanık yararlanır ilkesi devreye girecek ve muhakeme beraatla sona erecektir.²¹⁴

Yargılama konusu suçun işlenip işlenmediği, yargılama konusu suçun sanık tarafından işlenip işlenmediği, yargılama konusu suçun niteliğinin belirlenmesi ve yargılama konusu suçun gerçekleştiriliş şekillerinden herhangi birinde şüphe bulunması halinde şüpheden sanık yararlanır ilkesi gözetilmelidir. Hâkim delilleri takdir ederken sanığın suçluluğu konusunda tam bir vicdani kanaate varamaz ve

²¹⁴ Kunter vd.. a.g.e., s. 617 vd.

böylece suçluluk şüpheli bir durum arz ederse, bu ilke gereğince sanık bundan yararlandırılacak ve beraatine karar verilecektir.²¹⁵

6.2. YAPTIRIM

6.2.1. Cezalar

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında hapis cezasının yanında adli para cezası uygulaması da düzenlenmiştir. Suçtan elde edilen gelirin tespitinin mümkün olmaması nedeniyle adli para cezası ve hapis cezası hükmü birlikte kurulmaktadır.

TCK md. 188/1’de düzenlenen suç tipinin cezası, 18/06/2014 tarihli 6645 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile yapılan değişiklik ile yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezası ile iki bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası olarak düzenlenmiştir. Adli para cezasında daha önceden alt sınır bulunmazken 25/08/2017 tarihinde yapılan değişiklik ile 694. sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 137. maddesi ile “iki bin gün” alt sınırı getirilmiştir.²¹⁶

TCK md. 188/3’te düzenlenen suç tipinin cezası, 18/06/2014 tarihli 6645 sayılı Kanun’un 66. maddesi ile yapılan değişiklik ile on yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası olarak düzenlenmiştir. Madde metninde cezanın alt sınırı belirtilmiş ancak üst sınırı belirtilmemiştir. TCK md. 49/1 gereği cezanın üst sınırı yirmi yıldan fazla olamayacaktır. Nitelikli hal artırımları uygulandıktan sonra TCK md. 61/7 gereği ceza miktarı otuz yılı geçemeyecektir.

Hâkime tanınan bu takdir yetkisinin kullanılması esnasında hâkimin kullanacağı ölçütler sınırlı değildir. Uyuşturucu maddenin miktarı, sanığın suç geçmişi, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı, sanığın kastı, suçun işlendiği yerin ve zamanın önemi gibi durumlar hâkim tarafından değerlendirilecektir.

²¹⁵ Balcı. a.g.e., s. 278.

²¹⁶ Elmas. a.g.e., s. 252.

Zincirleme suçun meydana geldiği hallerde uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan verilecek temel ceza TCK md. 43/1 gereği ¼'ten ¾'e kadar artırılacaktır.

TCK md. 188/3'ün son cümlesinde, madde satışı yapılan kişinin çocuk olması halinde, faile verilecek cezanın on beş yıldan az olamayacağı belirtilmiştir. Burada temel cezanın on beş yıldan az olamayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle mahkemece TCK md. 188/3'ün son cümlesine göre hüküm kurulurken temel ceza 15 yıl olarak belirlenmeli ve artırım ve indirim maddeleri de bunun ardından uygulanmalıdır.²¹⁷

TCK md. 188/4-a düzenlemesine göre; uyuşturucu veya uyarıcı madde türleri ile alakalı düzenleme yapılmıştır. Sınırlı olarak sayılan türden uyuşturucu maddelerin suça konu olması halinde ½ oranında artırım öngörmüştür. TCK md. 188/4-b ise 188/3. maddede sayılan fiillerin sayılan yerlere 200 metreden yakın, umumi veya umuma açık yerde işlenmesi halinde cezada ½ oranda artırım öngörmüştür. Bir suç nedeniyle hem 188/4-a hem de 188/4-b maddesinden hüküm kurulacaksa öncesinde temel ceza belirlenmeli ve ardından 188/4-a ve b maddeleri gereğince bir kez ½ oranda artırım yapılmalıdır.

TCK md. 188/6'nın uygulanması için, suça konu maddenin 188/6. maddesi kapsamında sayılanlardan olduğunun anlaşılması halinde TCK md. 188/1 veya 188/3. gereğince verilecek temel cezada yarı oranında indirim uygulanabilecektir.

TCK md. 188/7'de düzenlenen suç tipi açısından ise 8 yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmi bin güne kadar adli para cezası öngörülmüştür.

6.2.2. Güvenlik Tedbirleri

Güvenlik tedbirleri, suçun işlenmesinin ardından sanığın mevcut durumu değerlendirilerek hâkim tarafından belirlenen bir yaptırım türüdür. Güvenlik tedbirleri uygulanmasının en önemli amacı, suçluların ıslahının sağlanması, topluma yeniden kazandırılması ve yeni suç işlenmesinin engellenmesidir. Güvenlik tedbirleri cezaların yerine veya cezalarla birlikte uygulanan yaptırımlardır.²¹⁸

²¹⁷ Külekçi. a.g.e., s. 121.

²¹⁸ Artuk, Mehmet Emin. "Güvenlik Tedbirleri", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13 (2008), s. 461.

Kendisine kusur yüklenemeyen, fiil ehliyeti olmayan akıl hastaları veya çocuklara da her ne kadar kusur yetenekleri olmasa dahi suç meydana getiren fiili nedeniyle güvenlik tedbiri uygulanabilecektir.²¹⁹

Güvenlik tedbirleri, TCK md. 53 ve devamında düzenlenmiştir.

6.2.2.1. Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma

TCK md. 53'e göre; *"...Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak; sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten, seçme ve seçilme ehliyetinden velayet hakkından; vesayet veya kayyımlığa ait bir hizmette bulunmaktan, vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan, bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır. Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz..."*

6.2.2.2. Müsadere

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında cezanın yanı sıra müsadere tedbirleri de uygulanabilecektir. Hem eşya müsaderesi hem de kazanç müsaderesi mümkündür. Ancak failin bütün mal varlığının müsadere edilmesi Anayasa'nın 38. maddesine aykırılık teşkil edecektir.²²⁰

Müsaderenin tanımı konusunda öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, işlenen suç nedeniyle ve suça karşılık olmak üzere, suçlunun bir kısım mülkiyetinin yok edilmesi veya bunun devlete mal edilmesidir.²²¹

²¹⁹ Centel, Nur – Zafer, Hamide – Yenerer Çakmut, Özlem. Türk Ceza Hukukuna Giriş, 8. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2014, s. 19.

²²⁰ Kangal. a.g.e., s. 288

²²¹ Artuk - Gökçen – Yenidünya. a.g.e., s. 927.

Bir başka görüşe göre ise müsadere; bir kimsenin menkul veya gayrimenkul malının rızası hilafına ve mahkeme kararıyla devlet mülkiyetine geçirilmesidir.²²²

5237 sayılı TCK'da müsadere kurumu 2'ye ayrılmıştır. TCK md. 54 eşya müsaderesini düzenlemişken TCK md. 55 kazanç müsaderesini düzenlemiştir. Müsadere hükümlerinin uygulanabilmesi için suçun kasıtlı işlenebilen suçlardan olması gerekmektedir. Taksirli suçlar bakımından müsadere hükümleri uygulanamaz.²²³

Müsadere, güvenlik tedbirlerindendir. Bu nedenle müsadere hükmünü ancak mahkeme kurabilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında, suçtan elde edilen gelirin tespitinin mümkün olduğu hallerde el konulan gelir kazanç müsaderesidir. Ancak belirlenmesi çok güç olduğundan kanun koyucu adli para cezası yaptırımını da getirmiştir. Yine de el konulan paranın suçtan elde edilen gelir olduğu kesin ve somut olarak belirlenmişse müsadere edilmesi, kazanç müsaderesidir.

Suç eşyası olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin müsaderesi ise eşya müsaderesidir. Nitekim 7445 Sayılı yasanın 8. Maddesi ile 2313 sayılı yasaya eklenen geçici madde ile el konulan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden örnek alınır, hükmün kesinleşmesinden sonra mahalli mülki amirliğe teslim edilir.²²⁴

Burada el konulan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin akıbetinin ne olması gerektiği hususunda görüş ayrılıkları bulunsada kanaatimizce ülkemizde yasal yollarla üretilmeyen ve içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olunmayan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bilimsel alanda kullanılması mümkün olmayıp imha edilmesi doğru olacaktır.

6.2.2.3. Tekerrür

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından tekerrür uygulaması mümkündür. Yabancı mahkemelerde verilen kararlar tekerrüre esas

²²² Taşdemir, Kubilay – Özkepir, Ramazan. Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s. 1241.

²²³ Balcı, Fidan – Öztürk, Seyithan. Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019. s. 52.

²²⁴ Çalışkan. A.g.e., s.322.

olamaz ancak TCK md. 58/4'te düzenlenen istisna ile yabancı mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet hükmü Türk mahkemeleri tarafından tekrüre esas teşkil edebilecektir.²²⁵

Tekerrürün uygulanabilmesi için; önceden işlenmiş bir suç ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunmalı, ilk suçun cezasının kesinleşmiş olması, kesinleşmeden itibaren belirli sürelerde yeni bir suç işlenmiş olması gerekmektedir.²²⁶

6.2.2.4. Tüzel Kişilere Özgü Güvenlik Tedbirleri

Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu ile ilgili öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. TCK md. 20/1'e göre ceza sorumluluğu şahsidir. Maddenin 2.fıkrasında tüzel kişiler hakkında ceza yaptırımını uygulanamayacağı belirtilmişse de kanunda öngörülen güvenlik tedbirleri niteliğindeki yaptırımların uygulanması saklı tutulmuştur.

Kanun koyucu tarafından ceza sorumluluğunun belirlenmediği halde, güvenlik tedbiri uygulamasının alan bulması çelişkilidir ve ceza normunun ruhuna aykırıdır. Ancak tüzel kişi bünyesinde suç işlenmesi halinin hiçbir yaptırıma bağlanmaması gözardı edilemeyecek sorunlara yol açacaktır.

Öğretide tüzel kişilik perdesinin kaldırılması olarak tabir edilen düşünceye göre, tüzel kişilik yararına işlenen suçlar bakımından yalnızca güvenlik tedbirleri yeterli olmayacak, asıl failin de sorumlu olması gerekecektir.²²⁷

Ancak uygulamada uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının tüzel kişiliğin faaliyetinin kullanılarak işlenmesi halinde yalnızca TCK md. 189 gereği tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri uygulanır.

6.2.3. İdari Para Cezası

Bir tüzel kişinin organ veya temsilcisi ya da organ veya temsilcisi olmamakla birlikte bu tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarını tüzel kişinin yararına olarak işlerse, fiil tüzel

²²⁵ Kangal. a.g.e., s. 293.

²²⁶ Üzülmöz, İlhan. 5237 Sayılı yeni TCK'da Suçta Tekerrür ve Özel Tehlikeli Suçlular, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.4, Ağustos, 2005, s.526.

²²⁷ Kangal, Zeynel Temel. Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Ankara, 2003, S.145.

kişi bakımından daha ağır idari para cezasını gerektiren bir kabahat oluşturmuyorsa mahkeme, bu tüzel kişi hakkında da ayrıca idari para cezası uygulanmasına karar verecektir. Bununla birlikte idari para cezası işleme veya eyleme konu menfaatin 2 katından az olamaz.

Tüzel kişilerin sorumluluğu 5326 Sayılı Kabahatler Kanununun 43A maddesi ve devamında düzenlenmiş olup idari para cezasına ilişkin düzenleme de burada yer almaktadır. Maddenin 2.fıkrasına göre; bu madde hükümlerine göre idari para cezasına karar vermeye, birinci fıkrada sayılan suçlardan dolayı yargılama yapmakla görevli mahkeme yetkilidir.²²⁸

6.3. ZAMANAşIMI

Suçun meydana gelmesinin ardından kolluk ve yargı mercilerinin hukukun işletilmesi adına harekete geçmesi gerekmektedir. O halde bozulan kamu düzeninin ve toplumun yaraları sarılacaktır. Ancak aradan geçen zamana rağmen yargılamanın nihayete erdirilemediği durumlarda toplum zaten kendi yaralarını kendiliğinden sardığından ve oluşan yeni toplum düzenine alişıldığından zamanaşımı kavramı düzenlenmiştir.

TCK md. 66 ve devamı hükümlerinde zamanaşımı düzenlenmiştir. Türk ceza sisteminde zamanaşımı, dava zamanaşımı ve ceza zamanaşımı olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Suçun işlendiği tarihten itibaren kanun koyucu tarafından kanunda belirlenen sürelerin geçmesine kadar fail hakkında dava açılmamış olması ya da açılan davanın sonuçlandırılmamış olması halinde dava zamanaşımı meydana gelecektir. TCK md. 66/7'de belirlenen suçlar dışında, TCK'da yer alan tüm suçlar dava zamanaşımına uğramaktadır. Zamanaşımı süreleri, suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. TCK'nın 67. Maddesi ile dava zamanaşımı sürelerinin hangi durumlarda duracağı, hangi durumlarda kesileceği ve olağanüstü zamanaşımı süreleri belirlenmiştir.

²²⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5326&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Dava zamanaşımı süresinin dolması ile CMK md. 223/8 ve TCK md. 66/1 uyarınca davanın düşmesine karar verilecektir. Dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi, suç tipi bakımından kanunda öngörülen cezanın üst sınırı ve dosyadaki diğer delillerin değerlendirilmesi ve nitelikli haller neticesinde hesaplanacak ceza miktarının göz önüne alınması ile gerçekleşecektir.²²⁹

Hapis cezası ve adli para cezasının birlikte düzenlendiği ya da seçimlik olarak düzenlendiği suç tiplerinde zamanaşımı hesaplanırken hapis cezası dikkate alınmalıdır.²³⁰

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları için de hapis ile adli para cezası birlikte düzenlendiğinden zamanaşımı hesabında hapis cezası dikkate alınacaktır.²³¹

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında TCK md. 188/1 için olağan dava zamanaşımı 20 yıldır. TCK md. 188/3'te düzenlenen suçlar bakımından olağan dava zamanaşımı 20 yıldır. TCK md. 188/6'da düzenlenen suçlar bakımından dava zamanaşımı yine 20 yıldır.

TCK md. 67/4 uyarınca dava zamanaşımının durması veya kesilmesi hallerinde 20 yıllık süreler en fazla yarısına kadar uzayacaktır.

Ceza zamanaşımı ise failin mahkemece işlemiş olduğu fiilden dolayı cezalandırılmasına karşın cezanın belirli sebeplerden ötürü infaz edilememiş olması halidir. Ceza zamanaşımı süresinin dolması halinde fail hakkında verilen ve kesinleşen hapis cezası infaz edilememektedir. Dava zamanaşımı süreleri TCK md. 68'de düzenlenmiştir. Hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı başlamak şartıyla kalan ceza miktarı esas alınarak hesaplama yapılmaktadır

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarında TCK md. 188/1 için olağan ceza zamanaşımı 24 yıldır. TCK md. 188/3'te düzenlenen suçlar bakımından olağan dava zamanaşımı 24 yıldır. TCK md. 188/6'da düzenlenen suçlar bakımından dava zamanaşımı yine 24 yıldır.

²²⁹ Artuç. a.g.e., s. 745.

²³⁰ Artuç. a.g.e., s. 745.

²³¹ Ünlü. a.g.e., s. 307.

TCK md. 72/2 maddesi gereği yargılamayı yapan mahkemeler, dava zamanaşımının gerçekleşmesi halinde resen düşme kararı verecek; ceza zamanaşımı durumunda ise cezanın infazı yapılamayacaktır.

SONUÇ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla ilgili geçmişten günümüze birçok çalışma yapılmış, birçok düzenleme getirilmiş, getirilen düzenlemeler üzerinde birçok değişiklik yapılmış, sayısız araştırma yapılmış ancak geline aşamada suç oranlarının artmasından başka bir gerçeklikle karşılaşılmamıştır.

Nitekim Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Müdürlüğü'nün her yılın sonunda yayımladığı Türkiye Uyuşturucu Raporları'na göre 2020 yılında TCK md. 188 kapsamında 30.341 olay kaydedilmiş ve olaylar neticesinde 59.186 şüpheli yakalanmıştır. 2021 yılına gelindiğinde TCK md. 188 kapsamında 36.038 olay kaydedilmiş ve olaylar neticesinde 64.594 şüpheli yakalanmıştır. 2022 yılında TCK md. 188 kapsamında 37.085 olay kaydedilmiş ve olaylar neticesinde 66.070 şüpheli yakalanmıştır. 2023 yılında ise TCK md. 188 kapsamında 38.021 olay kaydedilmiş ve olaylar neticesinde 68.135 şüpheli yakalanmıştır. Sayıları ve istatistiklerin içerisine TCK md. 190, TCK md. 191, 2313 sayılı Kanun'a muhalefet suçları, 3298 sayılı Kanun'a muhalefet suçları da eklendiğinde sayılar katlanarak artmaktadır.

Her ne kadar bu suçlarla mücadelede yenilikçi adımlar atılmaya çalışılsa da toplumun tabanında yer alan uyuşturucu madde bağımlılarının doğru şekilde tedaviye yönlendirilememeleri, bağımlılık nedeniyle çok fazla suç kaydına, sabıka kaydına sahip olan kişilerin toplumdan iyice dışlanması neticesinde uyuşturucu veya uyarıcı madde pazarı ülkemizde gün geçtikçe genişlemektedir.

Bunun yanında ülkemiz, transit geçiş özelliğine sahip olması nedeniyle birçok ülkenin çetelerinin de ne yazık ki gözdesi durumundadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla iştigal edenler ise sadece bağımlılar, suç örgütleri ve terör örgütleri, çeteler olmayıp evlerimizin karşısındaki bakkaldan büyük rezidansların içine kadar girmiş durumdadır.

Asırlardır uyuşturucu veya uyarıcı maddeler; sağlık, hukuk, ecza, ekonomi, siyaset gibi alanlarda kendine yer edinmiştir. Kötüye kullanımını engellemek için neredeyse tüm dünya birlik olmaya çalışmış, pek çok sözleşme imzalanmış, ülkeler arası ortak operasyonlar yapılmıştır.

Günümüze gelindiğinde ise istatistiki anlamda bu suçla mücadelede sınıfta kalan ülkeler ve fayda sağlayabilen ülkeler arasında bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Tıpkı Almanya gibi, Hollanda gibi belki sert ancak reformist hareketlerin uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları ile mücadelede etkin olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Nitekim öncelikle her ne kadar kanunlarımızda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla ilgili pek çok hüküm yer alsa da yetersiz ve dağınık olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı imal ve ticareti suçları ile uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsat ve izin konularının tek bir kanunda ve daha detaylı şekilde düzenlenmesi gereği kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Ülkemiz, uyuşturucu maddelerle ilgili olarak birçok uluslararası sözleşmenin tarafıdır. Uyuşturucu maddelerle ilgili kapsamlı olarak düzenlenmesi gereken kanunda bu sözleşmelerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve normlar hiyerarşisine göre Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Ancak aynı konulara ilişkin birçok kanun ve yönetmelik hala yürürlükte. Mevzuatımızın, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle uyumlu hale getirilmesi elzemdir.

Cezaevlerinin uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçluları ile bağımlılarıyla doldurulması, infaz rejiminin verilen cezaları önemsiz bırakması ve sürkilasyonun sürekli olarak devam etmesi ülkemize ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda külfettir.

Yüksek ceza miktarlarının tek başına caydırıcılığının bulunmadığı, infaz rejiminin buna uygun hale getirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Uygulamada yaşanan farklılıklar ve yargıda yaşanan görüş ayrılıklarının da uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının düzenlendiği kanun maddelerinin yetersizliğinden kaynaklandığı ortadadır. Kesin ve sert çizgilerle sınırları belirlenmese de uygulamada

yaşanan çeşitlilik nedeniyle kanunun daha da özelleştirilmesi, ilgili suç tipiyle mücadelede çağın getirdiği yeniliklerin kabul edilerek reformist kararların alınması gerekmektedir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının unsuru olan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin miktarı; Yargıtayca birçok kararda kriter kabul edilmiştir. Ancak uygulamada çeşitlilikler görülmekle, bu konuda yasal bir düzenleme gerekmektedir. Miktar itibarıyla suçun vasfının belirlenmesi; suçun vasfının belirlenmesinden sonra ceza miktarının belirlenmesi hususunda uygulama farklılıkları; yasal düzenlemenin zarureti göstermektedir.

5237 sayılı TCK md. 188’de uyuşturucu madde imal ve ticareti, md. 190’da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu, md. 191’de kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu düzenlenmiş md. 192’de ise bu suçlara ilişkin etkin pişmanlık hükümleri ele alınmıştır. Çalışmamızda yalnızca uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının düzenlendiği TCK md. 188 incelenmiştir.

TCK md. 188/1, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında en ağır yaptırımların düzenlendiği kanun maddesidir. Nitekim kullanmanın ticaret sonucu, ticaretin ise ithal, ihraç veya imal sonucu gerçekleştiği kabul edilirse daha ağır yaptırımların düzenlenmiş olması kanaatimizce yerindedir.

“Ticaret” ifadesi TCK md.188’de yer alan tüm fiilleri tek başına karşılamamaktadır. Özellikle TCK md. 188/3’te yer alan bazı eylemlerin bedel karşılığı olmaksızın da işlenebileceği göz önünde bulundurulduğunda başlığın yetersiz olduğu kanaatindeyiz. Nitekim madde metninde yer alan tüm suçlar ticari kaygı bağlamında bedel karşılığı işlenmemektedir.

Yine TCK md. 188/3’te yer alan fiillerin büyük bir çoğunluğu bedel karşılığı işlenecek, kazanç elde etme amacıyla işlenecek suçlardır. Ancak madde metninde yer alan kabul etme, başkalarına verme gibi eylemlerde kazanç elde etme amacı bulunmamaktadır. Tüm eylemlerin aynı yaptırımla karşı karşıya olmasının ölçülülük ilkesine aykırı olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Ağırel, Murat.** Havala, Kırmızıkeci Yayınevi, İstanbul, 2024.
- Altınok, İbrahim.** Uyuşturucu Madde Suçları, 2. Baskı, Ankara, 2023.
- Akkaya, Çetin.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- Aksüt, Ertekin.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Ankara, 2020.
- Artuk, Mehmet Emin.** “Güvenlik Tedbirleri”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 13 (2008), s. 461.
- Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet - Yenidünya, Ahmet Caner.** Gerekeçeli Ceza Kanunları, 13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet - Yenidünya, Ahmet Caner.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Atasoy, Sevil.** “Uyuşturucu Madde Sorunları”, I. Ulusal Adli Tıp Günleri –Panel ve Serbest Bildiriler, 2. Basım, İstanbul, 1987.
- Balcı, Fidan, Öztürk, Seyithan.** Hüküm Kurma ve Cezanın Belirlenmesi, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Balcı, Murat.** Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, Marmara Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul, 2009.
- Centel, Nur.** “Uyuşturucu Madde Kullanma ve Bulundurma Suçu”, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, C:1, İstanbul, 2001.
- Centel, Nur, Zafer, Hamide, Yenerer Çakmut, Özlem.** Türk Ceza Hukukuna Giriş, 7. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2011.
- Çalışkan, Suat.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, İstanbul, Platon Yayıncılık, 2021.
- Çıtır, Burak.** "Uluslararası Afyon Anlaşmalarında Osmanlı İmparatorluğu", Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), C. I, S. 1, 2015.
- Demirbaş, Timur.** Kriminoloji, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.
- Elmas, Birsen.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Ankara, 2024.
- Erem, Faruk.** Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, C: IV, Özel Hükümler, Ankara, 1985.
- Erman, Sahir - Özek, Çetin.** Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamunun Selametine Karşı Suçlar, İstanbul, 1995.

- Gökçen, Ahmet - Balcı, Murat - Alşahin, M. Emin - Çakır, Kerim.** Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2023.
- Gültaş, Veysel - Güzeldere, Mustafa.** Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma ve Silahlı Örgüt Suçları, İstanbul, 2018.
- Güenal, Yılmaz.** Uyuşturucu Madde Suçları, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1976.
- Günay, Meryem.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2017.
- Güngör, Şener – Kınacı, Ali.** Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Ankara, 2001.
- İçer, Zafer.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları Bakımından Hukuka Uygunluk Sebepleri ve Kusurluluğu Kaldıran Hallerin Değerlendirilmesi, Academia.edu İnternet Sitesi Yayınlanmış Makale.
- Kangal, Zeynel Temel.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, Adalet Yayınevi, Ankara, 2024.
- Kangal, Zeynel Temel.** Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu, Ankara, 2003.
- Külekçi, Ömer.** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Mersin, 2024.
- Karakaş Doğan, Fatma.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Kıdıl, Fahrettin.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, Ankara, 2020.
- Koca, Mahmut, Üzülmüş, İlhan.** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2017.
- Kunter, Nurullah– Yenisey, Feridun– Nuhoglu, Ayşe.** Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 2010.
- Öner, Mehmet Zülfü.** Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde İmal ve Ticareti Suçları.
- Özbek, Veli Özer – Doğan, Koray – Bacaksız, Pınar.** Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Özdabakoğlu Erdinç Hakan.** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat, Ankara, 2007.
- Özden, Salih Yaşar.** Uyuşturucu Madde Bağımlılığı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2019.
- Özgenç, İzzet.** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- Özmen, Özkan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları, İstanbul, 2009.
- Parlar, Ali Parlar – Hatipoğlu, Muzaffer,** 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, C.2, Ankara, 2007.

- Pınarcı, Mustafa.** Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası, Ankara, 2014.
- Rabani, Sabawoon.** Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu TCK m. 188., Eskişehir, 2023.
- Sakin, Sinan.** (2016). Ceza Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Selbes, Ece.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Ankara, 2017.
- Sevdim, Ali Erem.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Ankara, 2014.
- Songar, Ayhan.** Haşhaş Meselesi ve Türkiye, İstanbul, 1974.
- Soyaslan, Doğan.** Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2014.
- Soykan, Timur.** Baron İstilasası, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2024.
- Tapan, Metin Gani, Derin, Murat.** "Hollanda'daki Madde Bağımlılığı Tedavi ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Tactus Kurumu Uygulamaları", Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, S. 10, s. 70-81.
- Taşdemir, Kubilay - Özkepir, Ramazan.** Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.
- Taştan, Mustafa.** Yargıtay Kararları Çerçevesinde Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Ankara, 2023.
- Tezcan, Durmuş.** "Türk Ceza Kanunu'ndaki Değişiklikler Açısından Uyuşturucu Madde Tedarik Suçları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C. XLIX, S. 3 (1994), s. 433.
- Tezcan, Durmuş – Erdem, Mustafa Ruhan– Önok, Murat.** Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2010.
- Uzuntok, Mesut.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları, İstanbul, 2008;
- Ünlü, Ali.** Hollanda Uyuşturucu Politikaları, 2019, <https://aliunlu.com/> (Çevrimiçi, 10.02.2024).
- Üzülmez, İlhan.** 5237 Sayılı yeni TCK'da Suçta Tekerrür ve Özel Tehlikeli Suçlular, Hukuki Perspektifler Dergisi, S.4, Ağustos, 2005.
- Yaşar, Yusuf.** Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları, İstanbul, 2005;
- Yaşar, Osman - Gökcan, Hasan Tahsin – Artuç, Mustafa.** Yorumlu - Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Ankara, 2014.
- Yenidünya, Ahmet Caner - İçer, Zafer.** Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarında Etkin Pişmanlık, Fasikül Dergisi, Ocak 2013.
- Yokuş Sevük, Handan.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar, Ankara, 2007.
- Yüksektepe, Mert Asker.** Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu, Aristo yayınevi, 2020.

Zafer, Hamide. “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m.188)”, in: İlaç Hukuku ve Etik Anlayışı, Sempozyum No.2, 1.6.2007.

İnternet Kaynakları

<https://aliunlu.com/>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikotrop_madde

<https://www.bbc.com/turkce/articles/cz9ez0lvp42o>

<https://www.coe.int/en/web/pompidou>

<https://www.egm.gov.tr/interpol/europoltaniyalim>

https://www.euda.europa.eu/about_en

https://www.gesetze-im-internet.de/btmg_1981/BJNR106810981.html

<https://www.government.nl/topics/drugs/difference-between-hard-and-soft-drugs>

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2004-10-107-k-2004-136-t-15-06-2004>

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2011-10-387-k-2012-75-t-6-3-2012>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4458.pdf>

<https://www.mondaq.com/italy/food-and-drugs-law/1180284/drug-laws-in-italy>

<https://www.narkotik.pol.tr/gorevlerimiz>

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12596.pdf>

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17272.pdf>

<https://www.un.org/undoc>

<https://www.unodc.org/>

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf

<https://www.narkotik.pol.tr/>

<https://www.icisleri.gov.tr/>

<https://www.mondaq.com/italy/food-and-drugs-law/1180284/drug-laws-in-italy>